

UZ CILVĒKTIESĪBĀM BALSTĪTAS IZGLĪTĪBAS ATTĪSTĪŠANAS PIEEJAS

Rokasgrāmata jauno dalībvalstu
aktīvistiem

Citas valodas:

angļu

poļu

slovāku

slovēņu

ungāru

**Minority Rights Group International pateicas par palīdzību tiem,
kas šīs grāmatas radīšanai veltīja savu laiku un zināšanas.**

Projekta koordinatori:
Isabel Pinaud un Bernadett Sebály

Grāmatas redaktori:
Snježana Bokulić un Preti Taneja

Korektors:
Sophie Richmond

Projektu finansē **Eiropas Komisija.**

Rokasgrāmata izdota ar Eiropas Savienības finansiālo palīdzību.
Par tīmekļa vietnes saturu atbildīgi tikai grāmatas autori,
un to nekādā gadījumā nevar uzskatīt par Eiropas Savienības viedokļa vai nostājas izpausmi.

Címlapfotó:
Bērni nes ūdeni Ganas ziemeļos
Autors: **András Megyeri**

Šīs rokasgrāmatas kampaņas instrumenti un aktivitātes var tikt pārņemtas un stenotas.
MRG neuzņemas atbildību par jebkuru sniegto aktivitāšu vai padoma stenotāņu rezultātu.

E-grāmatas izdevējs:
ElektroPress Studio

SATURS

Sa sinājumi | 4

Ievads | 5

Cilvēktiesības un attīstība | 7

Attīstība, juridiskās prasības un ES: sagatavošanas darbi jaunajām dalībvalstīm | 13

Attīstības politikas grūtību risināšana jaunajās dalībvalstīs | 22

Lietas izpēte: jauno dalībvalstu attīstības pasākumu praktiski piemēri | 32

Attīstības izglītība: kas tā ir un kāda ir tās nozīme nevalstiskajām organizācijām? | 37

Vai tā ir efektīva? Uz cilvēktiesībām balstītās pieejas attīstības kampaņas praktisks ceļvedis | 43

Uz cilvēktiesībām balstītās pieejas prakse Āfrikā: trīs lietu apraksti | 59

Atbilstošie starptautiskie instrumenti | 75

Vārdnīca | 86

Kontaktinformācija un citi avoti | 88

Līdzautori | 94

SAĪSINĀJUMI

AI	Att st bas izgl t ba
ĀKK valstis	Āfrikas, Kar bu jūras un Klusā okeāna valstis
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
AS	Āfrikas Savien ba
ASFI	Att st bas sadarb bas finan u instruments
CAT	ANO Konvencija pret sp dzinā anu
CEDAW	ANO Konvencija par jebkuras sievie u diskriminācijas izskau anu
CMW	ANO Starptautiskā konvencija par visu migrantu darbinieku un to ģimenes locekļu aizsardz bu
CRC	ANO Bērnu ties bu konvencija
DAC	Att st bas veicinā anas komiteja
DG	Ģenerāldirektorāti
EAF	Eiropas att st bas fonds
ECT	Eiropas Cilvēkties bu tiesa
EK	Eiropas Kopiena
EKPI	Eiropas kaimiņattiec bu un partnerattiec bu finan u instruments
EP	Eiropas Parlaments
ES	Eiropas Savien ba
ESAO	Ekonomiskās sadarb bas un att st bas organizācija
HRBA	Uz cilvēkties bām balst ta pieeja
IC	Instruments industriāli att st tajām valst m
ICCPR	Starptautiskais Civilo un Politisko Ties bu Pakts
ICERD	Starptautiskā konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskau anu
ICESCR	Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras ties bām
IKP	Iekš zemes kopprodukts
ILO	Starptautiskā Darba organizācija
IPA	Pirmspievieno anās pal dz bas instruments
KPIT	ANO konvencija par personu ar invaliditāti ties bām
LDC	vismazāk att st tās valstis
NGDO	att st bas nevalstiskā organizācija
NMS	jaunās dal bvalstis
NVO	nevalstiskā organizācija
NVS	Neatkar go Valstu Sadraudz ba
ODA	Oficiālā Att st bas pal dz ba
TAM	Tūksto gades Att st bas Mērķi
TEC	Eiropas Kopienas dibinā anas I gums
TEU	Eiropas Savien bas I gums
UNDM ANO	deklarācija par to personu ties bām, kas pieder pie nacionālajām vai etniskajām, reliģiskajām un lingvistiskajām mazākumgrupām
UNDP	ANO Att st bas programma
UNGA	Apvienoto Nāciju Ģenerālā asambleja
UNICEF	ANO Bērnu fonds

IEVADS

Atkārtojot iepriekējās ANO augstās cilvēktiesību komisāres Louise Arbour teikto, mūsdienās pasaules svarīgākā cilvēktiesību problēma ir nabadzība. Lai ar nabadzības izskaušanu tiek uzskatīta par sasniedzamu mērķi un Tūkstošgades attīstības mērķos (TAM) iekļauta globālā valdības apņemšanās novērst nabadzību, skats uz pasauli bez nabadzības joprojām ir tāla perspektīva. Nabadzība visvairāk skar tādas kritiskas kopienas, kas cieš no sociālās izstumšanas un diskriminācijas, kā, piemēram, etniskās, nacionālās, reliģiskās un lingvistiskās mazākumgrupas. Pēdējās desmitgadēs stenotie starptautiskie attīstības centieni novērtēti kā neefektīvi un nepietiekami, turklāt tos izkropļojusi korupcija un izšķērdība. Tas veicinājis starptautiskās attīstības paradigmas pārvērtēšanu, radot jaunu pieeju, kas skaidri savieno attīstību ar starptautiskajām cilvēktiesībām. Uz cilvēktiesībām balstītā pieeja (HRBA) attīstībai radījusi jaunu valodu un sniegusi instrumentus, lai noteiktu efektīvāku un taisnīgāku atbildes reakciju uz nabadzības dažādajām dimensijām. Attīstība tiek uzskatīta par cilvēktiesībām, kas saskaņā ar starptautiskā cilvēktiesību likuma principiem nosaka pienākumu valstīm cienīt, aizsargāt un ievērot tiesības attīstīt, nosakot konkrētos tiesību turētājus.

Eiropas Savienība (ES) ir lielākais pasaules ziedotājs palīdzības attīstības jomā. Savienības paplašināšanās 2004–2007. gadā izvērsusi juridiskās saistības, kas nodrošina palīdzību attīstības jomā vairākām Centrāleiropas un Dienvidaustrumeiropas valstīm, kuru attīstības sadarbības vēsturiskā pieredze būtiski atšķiras no veco ES valstu pieredzes. Pēc pieciem gadiem jaunās dalībvalstis (NMS) joprojām pūlas sītenot starptautisko attīstības politikas projektu; jauno nevalstisko attīstības organizāciju (NGDO) nozare aģās valstīs joprojām veidojas, kamēr sabiedrības apziņa par starptautiskās attīstības jautājumiem un šādas politikas atbalsts ir vājš. Saistība starp cilvēktiesībām un attīstību joprojām ir attāla koncepcija.

Lai pārvarētu šo plaisu, 2008–2009. gada Minority Rights Group International (MRG) stenoja attīstības izglītības programmu „Attīstības veicināšana Eiropā: tuvojoties kritiskajai masai un pārsniedzot to”. Programmas mērķis ir izveidot NMS NVO attīstības iespējas, lai m valstīm ļautu paaugstināt sabiedrības apziņu par attīstības jautājumiem jaunattīstības valstīs un uz cilvēktiesībām balstītu pieeju stenošanas priekšrocībām šo jautājumu risināšanā, kā arī, lai iesaistītu uz cilvēktiesībām balstītas pieejas to attīstības darbā. Rokasgrāmata sniedz praktiskus padomus kā projekta daļu. Tā ir izveidota, lai veicinātu NMS NVO attīstību un cilvēktiesības, kā arī paredzēta organizācijām un sabiedrības iniciatīvām, lai stenotu vai atbalstītu attīstības izglītību un organizētu TAM realizācijas kampaņas, tā apraksta NMS specifisko kontekstu un to pilsonisko sabiedrību.

TŪKSTO GADES ATTĪSTĪBAS MĒRĶI

Apvienoto Nāciju (ANO) Ģenerālā asambleja 2000. gadā pieņēma Tūkstošgades deklarāciju – globālu apņemšanos izskaust ārkārtējo nabadzību. 2005. gadā tika izveidota ar stenošanas koncepcija – Attīstības plāns: praktisks plāns Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanai, ko profesora Jeffrey Sachs vadībā sastādīja neatkarīga konsultatīva organizācija. TAM ir:

- ❑ **1. mērķis: Samazināt nabadzību**
- ❑ **2. mērķis: Nodrošināt visiem iedzīvotājiem pamatizglītību**
- ❑ **3. mērķis: Nodrošināt vienādas iespējas sievietēm un vīriešiem**
- ❑ **4. mērķis: Mazināt bērnu mirstību**
- ❑ **5. mērķis: Uzlabot mātes veselību**
- ❑ **6. mērķis: Ierobežot HIV/AIDS, malārijas un citu slimību izplatību**

82 procenti ES pilsoņu neko nezina par Tūkstošgades attīstības mērķiem.
(http://www.eepa.be/wcm/dmdocuments/EU_0706XX_Eurobarometer.pdf)

Šajā rokasgrāmatā aprakstītie kampaņas instrumenti ir Jūsu rīcībā. Ja Jums ir komentāri vai ieteikumi par avotiem, instrumentiem vai aktivitātēm, ko mēs varētu pievienot, lai uzlabotu rokasgrāmatu, lūdzu, **noklikšķiniet šeit**.

- ❑ **7. mērķis: Nodrošināt vides ilgtspēju**
- ❑ **8. mērķis: Izstrādāt attīstības globālo partnerību**

VAI JŪS ZINĀJĀT?

TAM tiek uzskatīti par paradigmas maiņu, jo āda veida nabadzības plānam pirmo reizi tiek piešķirts termiņš (2015. gads) un progresa rādītāji.

TAM tiek kritizēti par izvērsta atsauci uz sievietes un bērnu trūkumu, kā arī par mērķi mazināt nabadzību tikai pusei pasaules nabadzīgāko cilvēku. TAM darba kārtības trūkums ir novērojams anāms no cilvēktiesību līgumos izvirzītajiem mērķiem.

TAM ir saistīti ar konkrētiem mērķiem un vairāk nekā 60 saskaņotiem rādītājiem, un ir pozitīvi novērtēti par attīstības palīdzības programmas izveidi, kā arī starptautisko instrumentu juridisko iesaistīšanu par šīs politikas vadlīnijas būtību.

Ik gadu tiek izdoti valsts dati, cilvēku attīstības pārskats un reģionālie TAM pārskati, kas visi sniedz padziļinātu statistiku un aprakstu par projekta sasniegumiem visā pasaulē.

TAM darba kārtība ir daudz kritizēta, tai skaitā par to, ka mērķu sasniegšana kļūst svarīgāka par cilvēktiesību saistību ieviešanu.

Apvienoto Nāciju Attīstības programma (UNDP) ir ANO aģentūras TAM vadītāja.

Speciālistu grupa ĀKK un ES Apvienotajā parlamentārajā asamblejā Ļubļanā. Avots: Balázs Lerner

1. NODAĻA CIVĒKTIESĪBAS UN ATTĪSTĪBA

Šī sadaļa raksturo cilvēktiesību un attīstības palīdzības sarežģīto un savstarpēji saistīto būtību. Lai arī cilvēktiesībām un palīdzības attīstībai ir dažādi līdzekļi, kā panākt pārmaiņas, tām ir viens mērķis: nodrošināt cienījamus dzīves apstākļus visiem cilvēkiem. Šī sadaļa raksturo attīstību un apraksta attiecīgo starptautisko cilvēktiesību kontekstu. Tā ieskicē uz cilvēktiesībām balstīto (HRBA) pieeju attīstībai, tās galveno koncepciju un principus.

KAS IR ATTĪSTĪBA?

Attīstība ir kas vairāk nekā tikai bagātības uzkrāšana vai valsts ienākumu palielināšana. Cilvēka attīstība ir paradigma, kas veicina atbilstošu vidi cilvēkiem, lai tie pilnībā attīstītu savu potenciālu un dzīvotspējīgus produktus un radošus cilvēkus. Tajā kontekstā cilvēkiem ir izvēles iespējas, lai dzīvotu, palielinot savu vērtību.

ANO Attīstības tiesību deklarācija (1986) definē attīstības ādi:

„Visaptverošs ekonomiskais, sociālais, kultūras un politiskais process, kas ir vērstas uz pastāvīgu visu iedzīvotāju un visu indivīdu labklājības uzlabošanu, balstoties uz viņu aktīvu, brīvu un apzinīgu piedalīšanos attīstībā un taisnīgā no tā iegūto labumu sadalē.”

Tiesības uz attīstību ir neatņemama cilvēktiesību vērtība, uz ko ir tiesīgs katrs cilvēks, un visi cilvēki ir tiesīgi piedalīties, veicināt un baudīt ekonomikas, sociālo, kultūras un politikas attīstību, kur var pilnībā īstenot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības.

Nabadzība ir neētiska attiecībā uz attīstības tiesību izmantošanu. ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja definē nabadzību kā cilvēka stāvokli, kam ilgstoši vai pastāvīgi trūkst resursu, iespēju, izvēles, drošības un varas, kas nepieciešama, lai baudītu atbilstošu dzīves standartu un citas pilsoņa, kultūras, ekonomiskās, politiskās un sociālās tiesības.

Patiesībā attīstība un cilvēktiesības ir saistītas; vienu nevar īstenot bez otras. Abu mērķis ir cilvēkbrīvība. Cilvēkiem jādzīvo brīvi, lai izdarītu savu izvēli un piedalītos lēmumu pieņemšanā, kas ietekmē viņu dzīvi. Cilvēka attīstība un cilvēktiesības savstarpēji pastiprina viena otru, palīdzot aizsargāt visu cilvēku labklājību un cieņu, veidojot pa cieņu un cieņu pret citiem.

Ilgtspējīgas attīstības uzdevumi

Ilgtspējīga attīstība ir attīstība, kas apmierina tagadējās vajadzības, neapdraudot iespēju nākamajām paaudzēm apmierināt savas vajadzības.

Sociālie uzdevumi:

pilna nodarbinātība, taisnīgums, drošība, izglītība, veselība, līdzdalība, kultūras identitāte utt.

Ekonomikas uzdevumi:

izaugsme, efektivitāte, stabilitāte utt.

Vides uzdevumi:

cilvēkiem veselīga vide, atjaunojamo dabas resursu saprātīga izmantošana, neatjaunojamo dabas resursu saglabāšana utt.

CILVĒKTIESĪBU UN ATTĪSTĪBAS STARPTAUTISKĀ JURIDISKĀ STRUKTŪRA

Valstis ir atbildīgas par cilvēktiesību cienāšanu, aizsargāšanu un ievērošanu. Šīs saistības izriet no starptautisko cilvēktiesību likuma un līgumiem, ko apstiprinājušas valstis. Galvenais starptautiskais juridiskais dokuments – Apvienoto Nāciju Organizācijas statūti – uzskaita starptautiskās sadarbības pamākus, risinot starptautiskas problēmas ar ekonomisku, sociālu, kultūras vai humānu raksturu un veicinot un rosinot cieņu pret cilvēktiesību un pamatbrīvību visiem, neķirojot pēc rases, dzimuma, valodas vai reliģijas, kas ir viens no ANO mērķiem. Neatņemamo cilvēktiesību pamata principu pirmais universālais izklāsts tika noteikts pirms vairāk nekā sešdesmit gadiem ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā. Kopš tā laika ANO cilvēktiesību līgumu sērijā izstrādātas paas cilvēktiesības. Tās ir:

- ❑ Starptautiskā konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu (ICERD);
- ❑ Starptautiskais Civilo un Politisko Tiesību Pakts (ICCPR);

- ❑ Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām (ICESCR);
- ❑ ANO Konvencija par jebkuras sievietes un diskriminācijas izskaušanu (CEDAW);
- ❑ Konvencija pret spīdzināšanu un cita veida cietisirdību, necilvēcību vai pazemojošu izturēšanos vai sodu (CAT);
- ❑ ANO Bērnu tiesību konvencija (CRC)
- ❑ ANO Starptautiskā konvencija par visu migrantu darbinieku un to ģimenes locekļu aizsardzību (CMW);
- ❑ ANO konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām (CRPD).

Līgumi balstās uz vairākiem atkārtotiem pamata principiem. Tie ir:

- ❑ Vispārība un nedalāmība
- ❑ Vienlīdzība un ne-diskriminācija
- ❑ Līdzdalība un iekļaušana
- ❑ Atbildība un likuma vara

Cilvēktiesības ir:

- ❑ universālas, nedalāmas, savstarpēji atkarīgas un savstarpēji saistītas;
- ❑ katrā sievietē, vīrietī un bērņā ir tiesības baudīt savas cilvēktiesības, vienkārši tāpēc, ka ir cilvēks;
- ❑ vienu tiesību izmantošana ir nedalāmi saistīta ar citu tiesību izmantošanu; vienu tiesību pārkāpšana ir to trūkuma dēļ novedusi līdz citu tiesību pārkāpšanai;
- ❑ visas cilvēktiesības – pilsoņa, kultūras, ekonomiskās, politiskās un sociālās – ir vienlīdz svarīgas;
- ❑ visi cilvēki ir vienlīdzīgi cieņas un tiesību jomā;
- ❑ ne-diskriminācijas princips aizliedz jebkuru cilvēktiesību izmantošanas diskrimināciju jebkāda iemesla dēļ, piemēram, rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskā vai cita veida viedokļa, valsts vai sociālās izcelsmes, paauguma, dzimšanas vai cita statusa dēļ;

Cilvēktiesību piemēri

Pilsoņa un politiskās tiesības

- ❑ Tiesības uz personas brīvību un drošību
- ❑ Kustības brīvība
- ❑ Vienlīdzība likuma priekšā
- ❑ Tiesas varas neatkarība
- ❑ Tiesības uz privātumu
- ❑ Domu, apziņas un reliģijas brīvība
- ❑ Izpaušmes brīvība
- ❑ Saistību brīvība
- ❑ Tiesības piedalīties sabiedrisko lietu vadīšanā
- ❑ Tiesības vēlēties un tikt ievēlētam
- ❑ Tiesības brīvi noteikt politisko statusu
- ❑ Tiesības etniskajām, reliģiskajām un lingvistiskajām mazākumgrupām baudīt savu kultūru, sludināt un praktizēt savu reliģiju un lietot savu valodu

Ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības

- ❑ Tiesības strādāt, veidot arodbiedrības un tiesības uz drošiem un veselīgiem darba apstākļiem
- ❑ Tiesības uz augstāko sasniedzamo standartu fiziskajā un garīgajā veselībā
- ❑ Tiesības uz izglītību
- ❑ Tiesības uz atbilstošu dzīves standartu, tajā skaitā piemērotu pārtiku, mājokli un apģērbu
- ❑ Tiesības piedalīties kultūras dzīvē
- ❑ Tiesības brīvi nodarboties ar ekonomisko, sociālo un kultūras attīstību

- ❑ termins „cits statuss” tiek saprasts kā personīgie apstākļi, nodarbošanās, dzīvesveids, seksuālā orientācija un veselības stāvoklis;
- ❑ katrs cilvēks un visi cilvēki ir tiesīgi piedalīties, veicināt un baudīt pilsoņa, ekonomisko, sociālo, kultūras un politisko attīstību, stenojot visas cilvēktiesības un pamata brīvības;
- ❑ apņemšanās cieņot cilvēktiesības attiecas uz valsti, kam jābūt atbildīgam par saviem vēlētajiem.

ATTĪSTĪBA UN MINORITĀTES

Attīstība ir ar *mazākumgrupu tiesības*. Patiesības piedalīties lēmumu pieņemšanā, palīdzēt jautājumos, kas ietekmē mazākumgrupas un to attīstības labumus, ir viens no četriem mazākumgrupu tiesību pamata balstiem. Pārējie trīs balsti ir eksistences aizsardzība, identitātes aizsardzība un veicināšana un ne-diskriminācija.

ANO deklarācija par to personu tiesībām, kas pieder pie nacionālajām vai etniskajām, reliģiskajām un lingvistiskajām mazākumgrupām (UNDM), 5. pantā sevi šī pieprasa:

1. Valsts politika un programmas jāplāno un jāīsteno, ievērojot mazākumgrupām piederošu personu likumīgās intereses.

2. Valstu savstarpējās sadarbības un palīdzības programmas jāplāno un jāīsteno, ievērojot mazākumgrupām piederošu personu likumīgās intereses.

UNDM tika radīta ICCPR 27. panta klauzulu iespaidā, kas bija pirmās juridiskās klauzulas par mazākumgrupu aizsardzību ANO cilvēktiesību līgumā. Pants nosaka:

„Valstīs, kur mīt etniskās, reliģiskās vai lingvistiskās mazākumgrupas, cilvēkiem, kas pieder

pie šīm mazākumgrupām, nedrīkst liegt tiesības kopienā kopā ar pārējiem grupas locekļiem baudīt savu kultūru, sludināt un praktizēt savu reliģiju un lietot savu valodu.”

Līdzīga klauzula tika ieviesta Bērnu tiesību konvencijā. 30. pants nosaka:

„Tajās valstīs, kur ir etniskās, konfesionālās vai lingvistiskās mazākumgrupas vai pamatiedzīvotāju skaitā ietilpstošas personas, bērnam, kas pieder pie šādām mazākumgrupām vai pamatiedzīvotājiem, nedrīkst atņemt tiesības kopā ar citiem savas grupas locekļiem izmantot savu kultūru, pievērsties savai reliģijai un izpildīt tās rituālus, kā arī lietot dzimto valodu.”

ANO un citu reģionālo organizāciju izstrādāto tiesību kopums mazākumgrupām piederošiem cilvēkiem tiecas nodrošināt to, lai mazākumgrupām varētu izmantot savas cilvēktiesības tāpat kā pārējie cilvēki. To atspoguļo identitātes dēļ tām nepieciešama palīdzība aizsardzībā pret diskrimināciju un palīdzība, lai veicinātu to kultūras, reliģiju un valodu saglabāšanu. Jāatbalsta to vienlīdzīgā dalība sabiedriskajā sektorā. Tas pieder pie valstu pienākuma nodrošināt cilvēktiesības, kas attiecināmas uz mazākumgrupām piederošām personām.

UZ CILVĒKTIESĪBĀM BALSTĪTA PIEEJA ATTĪSTĪBAI

Agrākās attīstības darba koncepcijas izrādījās būtiski kaitīgas un neilgtspējīgas. Neratīgā uz ētisko svarīgumu (kam joprojām ir nozīmīga loma), tradicionālā *labdarības pieeja* attiecas pret adresātiem kā pret mērķiem, nevis partneriem. Labdarības pieeja tiecas būt labvēļa lomā, nostādot adresātus pasīvā saņēmēja lomā, kas nespēj palīdzēt sev pašiem. Pieeja tiecas pārveidot esošo

varas struktūru, tādējādi nespējot panākt ilgtermiņa rezultātus.

Lai pārvarētu šīs grūtības, tika radīta cita pieeja: palīdzība, apmierinot vajadzības tiem, kam jāattīstās. Tā ir uz vajadzībām balstīta pieeja. Taču, kamēr ziedotājs noteikts adresāta vajadzības, attīstības attiecības atkārtos varas atšķirības. Būtībā uz vajadzībām balstīta pieeja daudz neatšķiras no labdarības koncepcijas. Pieredze rāda, ka uz vajadzībām balstīta pieeja vienmēr balstīsies uz piedāvājumu, kas nozīmē to, ka ziedotājs jaunattīstības valstīm atdod

savus pārpalikumus, nedomājot, vai tie ir nepieciešami, vai nē.

Uz cilvēktiesībām balstītās pieejas attīstības pamats ir starptautiskā cilvēktiesību likuma noteiktās normas un vērtības, kas veido attīstības politikas un institūciju pamatu. Šajā paradigmā attīstības mērķu sasniegšana kļūst tikpat svarīga kā paši mērķi.

HRBA pavērsiena punkti

- ❑ 1986: Deklarācija par tiesībām uz attīstību (UNGA A/RES/41/128)
- ❑ 1993: Pasaules Cilvēktiesību konference (Vienas deklarācija un rīcības programma, izveidojot cilvēktiesību augstā komisāra vietu)

„Visas cilvēktiesības ir universālas, nedalāmas, savstarpēji atkarīgas un savstarpēji saistītas. Starptautiskai sabiedrībai jāuztver cilvēktiesības globāli, uz taisnīga un līdztiesīga pamata, ar uzmanīgu un vienādu pieeju visiem. Lai arī jāņem vērā nacionālā un reģionālā specifika dažādā vēsturiskā, kultūras un reliģiskajā kontekstā, valstīm neatkarīgi no to politiskajām, ekonomiskajām un kultūras sistēmām ir pienākums sekmēt un aizsargāt visas cilvēktiesības un pamatbrīvības. (ANO dok. A/CONF.157/23, 5. pants)

- ❑ 1997–2005: Ģenerālsekretāra apstiprināta ANO reforma, kas koncentrējas uz cilvēktiesību integrēšanu ANO politikā, ietverot attīstības politiku.

„Patiesi, cilvēktiesības jāiestrādā lēmumu pieņemšanā un diskusijās visā ANO darbā. Cilvēktiesību „integrētās pieejas” koncepcija beidzamajos gados izpelnījies pieaugošu uzmanību, bet joprojām tā nav pienācīgi atspoguļota galvenajos politikas un resursu lēmumos.” (ANO dok. A/59/2005, 144. pants)

Izmantojiet šos principus visā plānošanas, lēmumu pieņemšanas, īstenošanas un novērtēšanas procesā.

1. *Cilvēktiesību struktūra.* Pastāvīgi atsaucieties uz starptautisko cilvēktiesību struktūru. Struktūra nodrošina uzdevuma un vispārējo standartu kopumu, ar ko var mērīt likumu, politikas un ieviešanas ietekmi.
2. *Pilnvarošana.* HRBA ir pilnvarojuma. Tā pilnvaro ievainojamās grupas, aizstāvot to tiesības, piekļūstot tām balsi un padarot tās par aktīvām interesētajām pusēm. No pilnvarojuma visvairāk gūš tādas kritiskās kopienas kā etniskās mazākumgrupas, sievietes, gados vecāki cilvēki, bērni, cilvēki ar pašmācību vajadzībām un paši sociāli ievainojami cilvēki.
3. *Līdzdalība.* Līdzdalība ir svarīga ne tikai rezultāta panākšanai, bet tā ir arī būtiskas cilvēktiesības, kas jāīsteno savā labā. Efektīvai līdzdalībai attīstībā nepieciešami paši mehānismi un kārtība dažādos lēmumu pieņemšanas līmeņos, lai pārvarētu šķēršļus, ar ko saskaras kritiskās grupas, diskriminētās mazākumgrupas un nabadzīgi cilvēki.
4. *Ne-diskriminācija.* Attīstības aktivitātes tiecas izskaust diskrimināciju, tāpēc jākoncentrējas uz grupām un personām, kas ir visievainojamākās attiecībā uz cilvēktiesību pārkāpumiem, piemēram, pie mazākumgrupām piederošas personas. Diskrimināciju vispārēji aizliedz starptautiskais cilvēktiesību likums.
5. *Atbildība.* Tiesības ietver pienākumus, un pienākumi pieprasa atbildību. Uz cilvēktiesībām balstītās pieejas raksturīga paša ir tas, ka institūcijas un juridiskā un administratīvā kārtība atbildības nodrošināšanai ir iekļautas attīstības stratēģijās. Šiem mehānismiem jābūt atklātiem, pieejamiem un efektīviem.

HRBA NAV TIKAI TEORIJA: PIELIETOJIET TO PRAKSĒ

- ❑ Veidojiet pēc iespējas plašāku un dziļāku partnerību. Veidojiet partnerību ar tiesību turētājiem.
- ❑ Problēmas analīzē meklējiet sākotnējos cēloņus, lai cik tāli tie ne ķistu.
- ❑ Programmas plānā meklējiet strukturālas problēmas.
- ❑ Aizstāvēšana ir ļoti spēcīgs līdzeklis, ieguldiet tajā. Jūsu argumentiem jābalstās uz pierādījumiem. Ja nav pieejami nepieciešamie (statistikas) dati, Jums vispirms jāaizstāvē dati.
- ❑ Izmantojiet ļoti specifiskus un konkrētus plānošanas, īstenošanas un uzraudzības/novērtēšanas rādītājus. Rādītāji ir paredzēti Jums, nevis projekta ziedotājiem.
- ❑ Novērtējiet savus iepriekšējos vai tagadējos projektus saskaņā ar HRBA principiem. Iznākums var palīdzēt turpmākajā programmas plānā.
- ❑ Pievērsieties daudzdisciplīnu pieejām. Paraugieties uz savu darba kārtību no visiem iespējamajiem skatu punktiem un izmantojiet atbilstošu disciplīnu, lai pievērstos cilvēktiesību mazatstābai un neievērošanai.
- ❑ Nekavējoties rīkojieties, lai pievērstos ievainojamībai un līdzsvara trūkumam varas attiecībās un likvidējiet ķērļus, lai nogludinātu atstātas procesus.

HRBA PRINCIPI

Cilvēktiesības ir nodarītas cilvēka atstāta: cilvēktiesību standarti un saistītie principi precīzē atstātas stratēģijas, koncentrējoties uz diskrimināciju, ievainojamību un trūkumiem atbildības sistēmā.

MULTIPLĀ DISKRIMINĀCIJA

Daudzi cilvēktiesību līgumi ietver pantus par pāri ievainojamām grupām saistībā ar to problēmu risināšanu. Piemēram, 23. pants CRC ir veltīts bērnu ar pāri vajadzībām aizsardzībai. ICESCR 10. (3.) pants satur pāri aizsardzības pasākumus bērniem attiecībā uz darba tiesībām. CRPD 6. pants atklāti nosaka, ka sievietes un meitenes tiek pakļautas multiplajai diskriminācijai, tāpēc jāveic pāri pasākumi, lai aizsargātu un ievērotu viņu cilvēktiesības un brīvības. Tikmēr CERD uzskaita vispārējās cilvēktiesības, kas ietvertas divos līgumos (ICCPR un ICESCR) un izstrādā valsts saistības novērst, ierosināt un sodīt rasu, ādas krāsas, paaudzes un nacionālo vai etnisko izcelsmi diskriminējošus rīcības.

Daudzi no līgumiem neizvērtē apgalvojumu, ka personām, kas pieder pie atsevišķām grupām vai tiek pakļautas multiplai diskriminācijai, jānodrošina pāri aizsardzība. Acīmredzot līguma sistēma rada vairākus cilvēka iedalījumus, kur katram ir cilvēktiesības, taču daži tiek minēti vairākās konvencijās. Dažas grupas, piemēram, sievietes no lauku reģioniem, parādās CEDAW, taču nav konvencijas par cilvēkiem no lauku reģioniem. Vissarežģītākā un plašākā konvencija, kas saistībā ir CRPD, jo tā pievēršas tādu dažādu grupu jautājumiem, kas pakļautas multiplai diskriminācijai.

Multiplās diskriminācijas apkarošanas metodoloģisko risinājumu nodrošina uz cilvēktiesībām balstīta pieeja un tās pamatprincipi. Piemēram, kad gandrīz sasniegts TAM sākumskolas mērķis, izrādās, ka trūkst o procentuālo daļu sastāda meitenes no lauku reģioniem, kas pieder kādai etniskai minoritātei, tad mēs saprotam, ka situācijas sākotnējais novērtējums un projekta plāns ir jāuzlabo. O principu rūpīga ievērošana var palīdzēt multiplās diskriminācijas sarežģītības un grūtību pārvarēšanā.

Informējoša demonstrācija Budapeštā, Ungārijā. Autors: Balázs Lerner

2. NODAĻA

ATTĪSTĪBA, JURIDISKĀS PRASĪBAS UN ES: SAGATAVO ANAS DARBI JAUNAJĀM DALĪBVALSTĪM

Šī sadaļa iezīmē galvenos dalībniekus un ES politikas kontekstu un iepazīstina ar saistībām, kas veiktas šajā nozarē. Tā sniedz īsus kopsavilkumus par dažiem svarīgākajiem dokumentiem, kā arī ieskatu ES pieejās, ko tā pielieto, cenšoties veikt attīstības palīdzību.

KĀPĒC ES IESAISTĀS ATTĪSTĪBĀ?

ES ir vairāki savstarpēji saistīti iemesli iesaistīties starptautiskās attiecībās sadarbībā. Viens no tiem ir vēsturisks: laikā, kad tika slēgti Eiropas Kopienas (EK) dibināšanas līgumi, un kādu laiku pēc tam notika Eiropas koloniju impēriju saīsināšana. Tā kā bijušās kolonijas dibināja savas institucionālās struktūras, lai veiktu pamatnoteikumus, Eiropas valstīm bija nepieciešams, lai bijušās kolonijas joprojām iesaistītos politiskajās un ekonomiskajās attiecībās (Aukstā kara politikas kontekstā). Pirmie attiecībās līgumi galvenokārt pievērsās valstīm, kas bija „saistītas” ar EK dalībvalstīm, ar to domājot to bijušās kolonijas. ES retorika bieži ietver drošības iemeslus. Bieži tiek veiktas politiskas atsauces uz cīņām pret starptautisko terorismu, kā arī uz ideju par Eiropas cietoksni: attiecībās palīdzība tiek saskatīta kā migrācijas plūsmas apturēšanas veids.

Ekonomiskie iemesli iesaistīties attiecībās ietver starptautiskās attiecībās ieguldījumu, konkrēti tirdzniecības attiecībās (infrastruktūras attiecībā, lai piekļūtu tirgum), tūrismu un uzņēmējdarbības ārpakalpojumu izmantošanu (jo darbiniekiem var maksāt mazāk nekā attiecīgajā valstī). ES saistībām ir arī ētiski un morāli iemesli, taču redzamākie ir juridiskie iemesli.

ATTĪSTĪBAS SADARBĪBAS JURIDISKAIS KONTEKSTS

ANO Statūtos minētie valstu pienākumi

ANO Statūti nosaka, ka viens no ANO uzdevumiem ir „stenot starptautisko sadarbību starptautisko ekonomisko, sociālo, kultūras un humanitāro problēmu risināšanā un cilvēka tiesību un pamatbrīvību cieņas veicināšanā un attiecībās visiem bez rases, dzimuma, valodas vai reliģijas atšķirībām” (1.(3). pants). Kāds varētu teikt, ka konkrētas valsts mazattiecībā nav starptautiska problēma, taču mūsdienās un jau kādu laiku tas nav tiesa. Jau sen noskaidrots, ka nabadz-

ība, nopietni un/vai proaktīvi cilvēktiesību pārkāpumi, ekonomiskā un politiskā nestabilitāte izraisa konfliktus, kas reti paliek valsts iekšējā problēma.

ES dalībvalstu atbildība

ANO Statūti nosaka valstu saistību pārkāpumu, kas nozīmē, ka statūtos noteiktās saistības ir pārākās par jebkuros starptautiskajos līgumos noteiktajām saistībām (103. pants). Saskaņā ar statūtiem, ES dalībvalstis joprojām ir atbildīgas par savu rīcību neatkarīgi no kompetences nodotības starptautiskām organizācijām, konkrēti ES (ECtHR, *Bosphorus Airways v. Īrija*, 2005). Vairums ANO dalībvalstu ir galveno cilvēktiesību līgumu puses (vismaz ECCPR un ICESCR), tāpēc gan uz ziedotāju, gan uz adresātu valstīm attiecas tās pašas cilvēktiesību saistības. Turklāt ES dibināšanas līgumi atklāti pauž, ka brīvība, demokrātija, cilvēktiesību un pamatbrīvību vienotība un likuma vara ir galvenie principi, kurus dalībvalstis ciena un veicina vienotajā darbībā saskaņā ar ANO Statūtiem (skatiet TEC 177. pantu; TEU 6. pantu).

Juridiskie pamati: Eiropas Kopienas dibināšanas līgums

Attiecībās sadarbību sākotnēji pārvaldīja līgums, kas noteica Eiropas Kopienas dibināšanu (TEC) (1975. gads). Tā ir politikas joma, kas ir Kopienas dimensijas (1. dimensija) daļa, kas nozīmē, ka lēmumu pieņemšanas varu uzņemas ES institūcijas. Tomēr svarīgi ir atzīmēt, ka EK attiecībās sadarbība papildina ES dalībvalstu centienus (papildināšanas piekritība).

Eiropas Savienības attīstības politikas konsenss

Eiropas Savienības attiecībās politikas konsenss ir politikas formulējums, ko 2005. gadā parakstīja Eiropas Kopiena, Padome un Eiropas Parlaments.

TEC saīsināts variants: EK attīstības sadarbības mērķi

177. pants

(1) Kopienas politika attīstības sadarbības sfērā, kas papildinās dalībvalstu īstenoto politiku, veicinās:

... jaunattīstības valstu, īpaši neattīstītāko valstu, ilgtermiņa ekonomisko un sociālo attīstību;

... vienmērīgu un pakāpenisku jaunattīstības valstu integrāciju pasaules ekonomikā;

... kampaņu pret nabadzību jaunattīstības valstīs.

(2) Kopienas politika šajā sfērā veicinās attīstības, demokrātijas apvienošanās un likuma varas vispārējo uzdevumu un cilvēktiesību un pamata brīvību cienīšanu.

Politikas uzdevumi:

- izveidot kopējo principu kontekstu, lai īstenotu 27 dalībvalstu attīstības sadarbības politiku.
- koncentrēties uz nabadzības mazināšanu, pastiprināt dalībvalstu saistības sasniegt TAM, cenoties veicināt ilgtermiņa attīstību.

EK rīcība koncentrējas uz šādām nozarēm:

- Tirdzniecība un reģionu integrācija; vide un dabas resursu ilgtermiņa pārvaldība; infrastruktūra; ūdens un enerģija; lauku reģionu attīstība, lauksaimniecība un pārtikas drošība; valdība, demokrātija, cilvēktiesības un ekonomikas un institūciju reformu atbalsts; konfliktu un valsts trausluma novēršana; cilvēka attīstība, sociālā vienotība un nodarbinātība.

Attīstības sadarbības aktivitāšu galvenie principi ir:

- Īpašas umtiesības un partnerība, padziļināts politiskais dialogs, daļēja pilsoniskajā sabiedrībā, dzimumu vienlīdzība un ilgtspējīga apņemšanās novērst valsts trauslumu.

Novērtējums:

- Formulējums tikai atsaucas uz līguma saistībām attiecībā uz cilvēktiesībām, to neizvērtot.
- Tas neietver uz cilvēktiesībām balstīto pieeju politikā un īstenošanas principos.
- Tas nedefinē cilvēktiesību saistību ievērošanu kā attīstības centienu uzdevumu.

Eiropas Konsenss par humanitāro palīdzību

Eiropas Konsenss par humanitāro palīdzību ir politikas formulējums, ko 2007. gadā parakstīja Eiropas Kopiena, Padome un Eiropas Parlaments.

Politikas uzdevumi:

- tā uzsver labu ziedotāju praksi;
- tā nodrošina kontekstu, lai uzlabotu ES koordināciju;
- tā attiecas uz koordinācijas sarežģītību atvieglošanas rīcībā, iesaistot ES, starptautiskos, nevalstiskos un vietējos centienus;
- tā nodrošina atbalstu ievainojamajām kopienām, samazinot risku un nodrošinot sagatavotību katastrofām;
- tā nodrošina ar humanitāro palīdzību (piemēram, krīzes pārvaldība un pārtikas drošība) saistītās politikas saskaņotību, papildinājumu un efektivitāti, vienlaicīgi uzsverot neatkarības principu.

1. tabula: ES saistības

Mērķa gads	ES-15		ES-12	
	Individuālais minimums ODA/IKP	Kopējais vidējais ODA/IKPI	Individuālais minimums ODA/IKP	Kopējais vidējais ODA/IKP
2010	0.50%	0.56%	0.17%	0.17%
2015	0.70%	0.70%	0.33%	0.33%

Cotonou līgums

Cotonou līgums ir partnerības līgums starp EK, tās dalībvalstīm un 79 Āfrikas, Karību un Klusā okeāna (ĀKK) valstīm, kas parakstīts 2000. gadā, apstiprināts 2002. gadā. Tas sekoja Yaoundé (1964.-1975. gads) un Lomé (1975.-2000. gads) līgumiem.

Uzdevumi:

- ❑ dibināt attīstības sadarbības kontekstu ar ĀKK valstīm nākamajiem 20 gadiem; līgumu pārskatīt ik pēc pieciem gadiem, atsevišķi no ekonomiskās un sadarbības klauzulām.

Līgums dibina piecus savstarpēji atkarīgus partnerības aspektus:

- ❑ politisko attiecību starp ĀKK valstīm un ES pastiprināšana;
- ❑ dalības pieeju veicināšana, pilsoniskās sabiedrības, privātā sektora un citu nevalstisko dalībnieku iesaistīšana;
- ❑ attīstības stratēģijas nabadzības mazināšanas uzdevuma prioritātes;
- ❑ jauns ekonomiskās un tirdzniecības sadarbības konteksts;
- ❑ finansiālās sadarbības reforma.

Novērtējums:

Cotonou līgums ietver jaunu pieeju sadarbībai ar ĀKK valstīm, pielietojot vairāk elastības un iesaistot nevalstiskus dalībniekus. Līgums tika pārskatīts un grozīts 2005. gadā, ietverot jaunu atsauci uz TAM; seksuālās un reproduktīvās veselības aizsardzību un sieviešu tiesības; klauzulas veicināt reģionālo sadarbību starp ĀKK valstīm utt. Līguma ekonomiskais koncentrēšanās objekts ir EPA (Ekonomiskās partnerības līgumi) starp ES un sešiem ĀKK reģioniem (Karību, Klusā okeāna, Dienvidāfrikas, Centrālāfrikas, Austrumāfrikas un Rietumāfrikas). Līguma pusperioda pārskats notiks 2010. gadā un visdrīzāk tiks būtiski labots.

Āfrikas – ES stratēģija

Tas ir politisks dokuments starptautiska līguma starp ES Padomi un Āfrikas Savienību (ĀS) formā, kas parakstīts 2005. gadā, un ko 2006. gadā apstiprinājusi Padome un 2007. gadā – ĀS. Pēc tam 2007. gadā tika izdota Lisabonas Deklarācija, kas noteica partnerības principus un saistības un tika pieņemta vienlaicīgi ar vienoto stratēģiju un pirmo trīs gadu rīcības plānu (2008.-2010. gads).

Politikas uzdevumi:

- ❑ tā koncentrējas uz politisko partnerību, tiecieties pēc vairāk nekā „dialoga” un kopīgu interešu vadītām viena redzējuma rīcībām; stratēģija tiecas uztvert Āfriku kā kontinentu un ĀK – kā galveno partneri;
- ❑ papildus politiskajiem uzdevumiem Eiropas Komisija ierosināja piecas kopīgas iniciatīvas, tajā skaitā rīcības plānu enerģijas nozarēm, klimata izmaiņām, migrācijai, mobilitātei un nodarbinātībai, demokrātiskajai varai, politiskajai un institucionālajai uzbūvei.

Novērtējums:

Stratēģija sniedz iespējas nevalstiskiem dalībniekiem. Pārvaldība kļuvusi par šīs partnerības stūrakmeni, neaprobežojoties vienīgi ar vārdiem. Tomēr EPA paredzēti kā stratēģijas, lai integrētu ĀKK valstis pasaules ekonomikā, taču tie tikuši kritizēti par to, ka tie varētu kaitēt tādai valstu ekonomikai, kas būtiski atkarīga no atvieglotas piekļuves ES tirgum.

Parīzes Deklarācija par palīdzības efektivitāti

Līdztekus TAM Parīzes deklarācija par palīdzības efektivitāti bieži tiek pieminēta ES politikas instrumentos, lai arī šie instrumenti ir saistīti ne tikai ar ES attīstības politikas kontekstu.

o deklarāciju 2005. gadā Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) vadībā parakstītajā ziedotāju valdības tajā skaitā ES. Tā ir deklarācija, tāpēc tai nav juridisku saistību.

Uzdevumi:

- ❑ ziedotāju valdības apņēmušās „cienīt partnervalsts vadību un palīdzēt, stiprinot tās spējas to īstenot”.
- ❑ Par zē Deklarācijas stūrakmeņi ir:
  1. Īpašumtiesības (jaunattīstības valsts nosaka savas nabadzības mazināšanas stratēģijas)
  2. Pievienošanās (ziedotāju valstis pievienojas ierastiem uzdevumiem un izmanto vietējās sistēmas)
  3. Saskaņošana (ziedotāju valstis koordinējas, lai novērstu dublēšanos)
  4. Rezultātu pārvaldība (koncentrēšanās uz attīstības rezultātiem un to vērtēšanu)
  5. Savstarpēja atbildība (gan ziedotāju, gan adresātu partneri ir atbildīgi par rezultātiem)

Ziedotāju valdības 2008. gadā tikās, lai pārskatītu un novērtētu palīdzības efektivitātes progresu, un atzina, ka sasniegts ir maz. Accra rīcības darba kārtība paziņoja par soļiem, kas jāveic nekavējoties: atklātība un savlaicīga informācija par pievienošanās (attīstības palīdzība izmantot adresātu valstu sistēmas), nosacītība (visu atmaksas nosacījumu publiskošana) un paredzamība (publiska informācija par izdevumiem un/vai stenošanas plāniem). ES šajā jomā noteikusi savas prioritātes: darba dalība, valsts pašumtiesības (izmantojot valsts sistēmas), nosacītība, paredzamība un atsaistība (saistītā palīdzība tiek sniegta ar nosacījumu, ka adresātu izmantos, lai iegādātos ziedotāja valsts preces un pakalpojumus).

Novērtējums:

Par zē deklarācija radās no atziņas, ka „uzspiesta” ārējā palīdzība visbiežāk nav patērēta efektīvi. Nepiederība attīstības procesam un iznākumam rada būtiskus ķērļus palīdzības plūsmas pārvaldībā, jo adresātu valdības bieži nespēj piedalīties

„ārējos” projektos un pieņemt finansiālās palīdzības lēmumu atbilstoši dažādajām ziedotāju organizāciju iecerēm. Tā kā palīdzības efektivitātes darba kārtībai trūkst skaidru un precīzu stenošanas plānu, tā joprojām ir atzīšanas stadijā bez praktiskas vērtības.

CILVĒKTIESĪBU LOMA EK ATTĪSTĪBĀ

Cilvēktiesības atrodas EK attīstības politikas priekšplānā, vismaz tematiskajā pusē. Atsauces uz cilvēktiesībām saistībā izpildīti ir partnerības līgumu regulārs nosacījums, taču tas reti kļūst par izšķirošu nosacījumu, kad līguma izpilde ir apspriežama. Lai arī cilvēktiesības un pamatbrīvības ir kopējās Eiropas vērtību sistēmas un ES pamatprincipi (TEU, 6. pants), ES (un EK) ir kritizēta par to vērtību un cilvēktiesību saistību neieviešanu vienlīdzīgi visā tās politikā un darbībā. Tirdzniecības un attīstības līgumos ir nosacījums, ka partneru valstīm jāievēro cilvēktiesības, taču ES ir kritizēta par to prasību neīstenošanu. ES politika vairākās nozarēs ir nekonsekventa ar cilvēktiesību pārākuma kontekstu un bieži maldinoša, neatsaucoties uz likumīgi precīziem cilvēktiesību standartiem, taču tajā vietā lieto eifēmismus „laba pārvaldība”, „taisnīgums” utt. Vēl viens būtisks jautājums ir saskaņotība ar ES politiku gan cilvēktiesību kontekstā, gan dažādās politikas jomās, piemēram, attīstības un tirdzniecības politika, patvēruma un migrācijas politika utt. ES attīstības rīcībai un programmām jāsaucas ar HRBA principiem, tajā skaitā atbildības likumu skaidrību.

ES attīstības budžetā cilvēktiesībām piešķirts nozaru instruments. Jaunattīstības valstu cilvēktiesību ieviešanas uzdevums ir galvenais jautājums un vispārējais visu EK iniciatīvu uzdevums attīstības jomā.

Turklāt demokrātijas un cilvēktiesību veicināšanas instruments (Regula (EK) Nr. 1889/2006, iepriekšējās Eiropas demokrātijas un cilvēktiesību

iniciat vas [EIDHR] programmas aizstājējs) pa i tiecas.

- ❑ uzlabot cilvēktiesību un pamatbrīvību cienāšanu, demokrātiju un demokrātijas reformas trea- jās valstīs, lai atbalstītu cilvēktiesību aizstāvjus un apspiešanas un ļaunprātīgas izmantošanas upurus, lai stiprinātu pilsonisko sabiedrību, kas aktīva jomā;
- ❑ stiprināt starptautisko un reģionālo cilvēktiesību struktūru;
- ❑ veicināt vēlānās procesa uzticamību (vēlānu uzraudzības uzdevumi) un atbalstīt vietējās pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kas ir aktīvas jomā.

EK palīdzības rīcība attiecas uz Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju un citiem starptautiskajiem un reģionālajiem instrumentiem, kas raksturīgi jomai, un nosaka, ka šo rīcību veic galvenokārt pilsoniskās sabiedrības organizācijas. Papildus pilsonisko un politisko tiesību stiprināšanai pasūzsvarts tiek likts uz dzimumu vienlīdzību visās dzīves jomās.

AR ATTĪSTĪBAS PALĪDZĪBU SAISTĪTĀS PROBLĒMAS

Lai ar ES kopā ar dalībvalstīm ir lielākais attīstības ziedotājs pasaulē, ir vairākas problēmas saistībā ar atbilstību. Kamēr ES vairākos gadījumos ir apstiprinājusi, ka tā tiecas uzturēt palīdzības līmeni (lai gan tas patiesībā būtu jāpaaugstina), tiek izmantoti vairāki paņēmieni, lai reģistrētu skaitļus, kas ne vienmēr atbilst patiesajai naudas plūsmai uz jaunattīstības valstīm.

Parādu dzēšana

Lai ar ES dalībvalstis nespēj izpildīt saistības attiecībā uz līdzekļu līmeni, palīdzības efektivitāti un politikas saskaņu, uzrādīt palīdzības dati ne vienmēr ir patiesi. Viena no metodēm, kā radīt

Noderīgi ES attīstības politikas termini

Attīstības sadarbības finanšu instruments (ASFI): instruments ir veidots no piecām tematiskām programmām (nevalstiskie dalībnieki, pārtikas drošība, ieguldāna cilvēkos, vide, patvēruma un migrācija, kompensācijas) un piecām ģeogrāfiskajām programmām (Āzija, Centrālāzija, Latīnamerika, Vidējie Austrumi un Dienvidāfrikas Republika). Tematiskās programmas ir atvērtas visām jaunattīstības valstīm un atbalsta valsts stratēģijas dokumentus (CSP). ASFI ir daļa parastā ES budžeta.

Eiropas attīstības fonds (EAF): fonds tika veidots, lai finansētu Cotonou līguma stenošanu. Katras dalībvalsts ieguldātais apjoms atkarīgs no IKP (iekāzemes kopprodukts) un vēsturiskās piesaistes ĀKK valstīm. Īstenošanai piemērojami divi instrumenti: viens ir nozares programmu dotāna, otru veic EIB (Eiropas Investīciju banka) un tiecas palielināt privāto ieguldājumu.

Eiropas kaimiņattiecību un partnerattiecību finanšu instruments (EKPFI): EKPFI ir Eiropas kaimiņattiecību politikas atbalsta instruments, kas darbojas elastīgākā veidā un saistībā ar politiku. Kopā 2007. gada un ar turpmāk iepriekējās TACIS (austrumu kaimiņvalstis un Krievija) un MEDA (Vidusjūras dienvidu kaimiņvalstis) programmas, kā ar Eiropas demokrātijas un cilvēktiesību iniciatīvu ir ietvertas jājā vienā instrumentā. Šis instruments aptver atsevišķu valstu programmas, uzlabotas starpvalstu sadarbības programmas, tehnisko palīdzību un informācijas apmaiņu, ilgtermiņa dubultus līgumus ar ES dalībvalstu pārvaldi. Ģeogrāfiski šis ir galvenais instruments, kas ietver iniciatīvu Balkānu reģionam un Turcijai. EKPFI ir daļa parastā ES budžeta.

2. tabula: ES finanšu instrumenti saistībā ar attīstību

Horizontālie instrumenti	Makroekonomiskās palīdzības instrumenti
	Demokrātijas un cilvēktiesību instrumenti
	Stabilitātes instrumenti
	Humanitārās palīdzības instrumenti
	Kodoldrošība

Ģeogrāfiskie instrumenti			
Attīstības sadarbības finanšu instrumenti (ASFI)	Eiropas kaimiņattiecību un partnerattiecību finanšu instrumenti (EKPF)	Pirmspievienošanās palīdzības instrumenti (IPA)	Instrumenti industriāli attīstītajām valstīm (IC)
Piecas ģeogrāfiskās programmas			
Piecas tematiskās programmas – ar līdzekļu piešķiršanu EAF (ĀKK) valstīm un globālie fondi un iniciatīvas			

iespaidīgus skaitļus, ir parādudzēšanas iekļaušana palīdzības datos. Lai gan dzēšot parādus, pa ī Valstīm ar augstu parādu nastu (HIPC), tas ir solis pret nabadzības mazināšanu, tas nenozīmē, ka pieķirta attiecīgā palīdzība. Šie parādi tika uzkrāti (vai drīzāk uzspiesti) pirms vairākām desmitgadēm saskaņā ar noteikumiem, kas jau tolaik tika uzskatīti par apaubāmiem. Jebkurā gadījumā ES dalībvalstu apņemšanās attiecas uz palīdzības lmeņa paaugstināšanu – tas ir, lai faktiskā palīdzība būtu stingrā – nevis radošā aprēķins. Monterejas konsensā Eiropas valstis apņēmas nenovirzīt attīstības palīdzības pieejamo naudu, dzēšot parādus.

Dalības maksa

Dalības maksa un citas jaunattīstības valstu studentu izmaksas par studijām ES dalībvalstīs bieži tiek uzskaitītas kā Oficiālā Attīstības palīdzība

(ODA), lai ar tās ir tikai atbalsts ES dalībvalstu izglītības iestādēm. Nav skaidrs, kā tas tieši veicina ilgstošā attīstības jaunattīstības valstīs, jo ādi pastiprina smadzeņu aizplūdi un jaunattīstības valstīs rada arvien pieaugošu nepieciešamību pēc speciālistiem. Dažas valstis pat iekļauj maksu par pakalpojumiem, kas paredzēti bēgļiem, lai gan saskaņā ar starptautisko likumu valstīm ir pienākums nodrošināt tos pakalpojumus un tam nav nekāda sakara ar attīstības palīdzību attiecīgajās izcelsmes valstīs.

Klimata izmaiņu finansēšana

Klimata izmaiņu finansēšana nekad nav bijusi aktuālāka kā šobrīd, taču pastāv bažas, ka finanšu instrumenti ar mērķi atbalstīt jaunattīstības valstis, apkarojot šo problēmu, tiks skaitīti kā ODA. Šiem finanšu instrumentiem jābūt papildus esošajām ODA saistībām.

ES attīstības politika pēc Lisabonas līguma stāšanās spēkā

Gaidāmā Lisabonas līguma stāšanās spēkā 2010. gada janvārī Eiropas Savienībā ievieš vairākas būtiskas pārmaiņas. Divi svarīgākie institucionālie jaunumi ar ietekmi uz ES ārējās rīcības attiecības uz Eiropas Padomes pastāvējošā prezidenta iecelšanu uz atjaunojamu periodu divarpus gadu garumā, augsto pārstāvu ārlietas un drošības politikas jautājumos un Komisijas viceprezidentu, kuriem būs jānodrošina ES ārējās rīcības konsekvence. Līgumam būtu jāpalīdz ES strādāt efektīvāk un konsekvētāk tādās jomās, kā diplomātija, attīstība, humanitārā palīdzība un starptautiskās sarunas. Kas svarīgi, tas pirmo reizi ievieš specifisku humanitārās palīdzības juridisko pamatu un iespēju izveidot Eiropas brīvprātīgo humanitārās palīdzības korpusu. Šis nodrošinājums uzsver politikas specifiku un starptautiskā humanitārā līguma ieviešanas politiku, konkrēti, objektivitāti un ne-diskrimināciju.

Atsaucoties uz attīstību, Lisabonas līgums skaidri nosaka, ka nabadzības samazināšana un izskaušana ir primārais ES attīstības sadarbības politikas uzdevums. Šis mērķis jācieņa, kad ES steno politiku, kas visdrīzāk ietekmēs jaunattīstības valstis. Tas nozīmē ar to, ka attīstības politika ir politika ar savu taisngumu, un tā nav kopējās ārvalstu vai drošības politikas papildinājums. Konkrētāk, 21. pants (TEU apvienotais variants) norāda, ka:

„Savienības starptautiskās darbības virzītājspēks ir principi, kuri ir iedvesmojuši tās izveidi, attīstību un paplašināšanos un kurus tā tiecas veicināt visā pasaulē, proti, demokrātija, tiesiskums, universāls un nedalāms cilvēktiesību un pamatbrīvību princips, cilvēka cieņas neaizskaramība, vienlīdzības un solidaritātes princips, kā arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtu un starptautisko tiesību ievērošana.”

Eiropas Savienības funkcionēšanas līguma 208. panta apvienotais variants (iepriekš 177. pants TEC):

“1. Savienības politiku attiecībā uz sadarbību attīstības jomā īsteno saskaņā ar Savienības ārējās darbības principiem un mērķiem. Savienības un dalībvalstu politika attiecībā uz sadarbību attīstības jomā viena otru papildina un stiprina. Savienības attīstības sadarbības politika un dalībvalstu politika papildina un pastiprina viena otru. Savienības politikas attīstības jomā galvenais mērķis ir nabadzības mazināšana un ilgākā laika posmā – tās izskaušana. Politikā, kas var iespaidot jaunattīstības valstis, Savienība ievēro mērķus, kas noteikti sadarbībai attīstības jomā.

2. Savienība un dalībvalstis respektē saistības un ņem vērā mērķus, ko tās apstiprinājušas saistībā ar Apvienoto Nāciju Organizāciju un citām kompetentām starptautiskām organizācijām”

Komisijas, Parlamenta un Padomes loma

Komisija: „RELEX” ir komisāru grupa, kuras pārziņā ir trešo valstu jautājumi. Tie ir attiecības, humanitārās palīdzības, ārējo attiecību, kaimiņvalstu politikas, tirdzniecības un paplašināšanās komisāri. Viņu loma ir noteikta saskaņā ar Komisijas vispārīgo lomu, tas ir, stratēģiju, politikas, likumdošanas un rīcības ierosināšana. Komisija ir iedalīta ģenerāldirektorātos (DG).

DG DEV: attiecības - attiecas uz ĀKK valstīm un aizjūras zemēm un teritorijām (OCT), pārvaldot tematiskās programmas, ASFI un EAF.

DG ECHO: humanitārā palīdzība - attiecas uz visām valstīm, pārvalda savu fondu (daļa ir no EAF), krāšņās pārvaldību veic partnerība ar NVO un ANO aģentūrām;

DG RELEX: ārējās attiecības - attiecas uz visām jaunattīstības valstīm ārpus DG DEV un DG ELARG, pārvalda tālāk uzskaitītos instrumentus. Demokrātija un cilvēktiesības, EKPM, stabilitāte, kodoldrošība, ASFI, IC.

DG ELARG: paplašināšanās - attiecas uz (potenciālajām) kandidātvalstīm, kas pārvalda IPA;

DG TRADE: attiecas uz visām valstīm ārpus ES;

DG AIDCO: EuropeAid - galvenā struktūra, kas steno attiecības palīdzību no EK budžeta. Tās uzdevumos ietilpst NVO līdzfinansēšana, tematisko un ģeogrāfisko stratēģiju un politikas

novērtēšana. EuropeAid ir delegācijas partnervalstīs. Ārējo attiecību komisārs formāli ir atbildīgs par EuropeAid, tāpat kā par visām ES delegācijām.

Padome: GAERC (Vispārējās attiecības politikas un plānošanas nodaļa) ir atbildīga par visām ārējām attiecībām, tajā skaitā attiecības un humanitāro palīdzību. Ik pēc sešiem mēnešiem tā rīko augsta līmeņa sanāksmes ar attiecīgajiem attiecības ministriem (bieži ar ārlietu ministriem) par attiecības sadarbības jautājumiem. Padomes darbu sagatavo vairākas organizācijas (Padomes darba grupas un COREPER I un II), kas sastāv no dalībvalstu pastāvīgās pārstāvniecības personāla, tajā skaitā vēstniekiem. No iekšzemes skatu punkta raugoties, tā ir ārlietu ministrija, kas lemj par valsts pozīcijām un norādījumiem, kas tiek sniegti sagatavošanas komitejām. Ārlietu politikas pasākumu stenošana un EK pārstāvniecība starptautiskajos forumos galvenokārt ir ES prezidentūras uzdevumi (pareizējais prezidents strādā ar iepriekšējo un nākamajiem prezidentiem „prezidentu trijotnē” utt.). Prezidentūru atbalsta Komisija un augstais pārstāvis vispārējās ārlietās un drošības politikas jautājumos (tos parasti attiecina uz Troika).

Parlaments: attiecības jautājumiem paredzēta atsevišķa komiteja (DEVE). Ja par kādu no attiecības jautājumiem jāizveido ziņojums, tiek nozīmēts reportieris (sekojoši ar citās pusēs tiek atlasīti ēnu reportieri), lai Parlamentam nodotu ziņojumu, kas pēc balsos ņemas par galīgo Eiropas Parlamenta (EP) pozīciju.

Ielu tirgotājs Akra, Ganā. Autors: Balázs Lerner

3. NODAĻA

ATTĪSTĪBAS POLITIKAS GRŪTĪBU RISINĀ ANA JAUNAJĀS DALĪBVALSTĪS

Šajā sadaļā atainots starptautiskās attīstības jaunajās dalībvalstīs konteksts, kas galvenokārt izskaidrojams ar konkrēto vēsturisko fonu. Tas radījis salīdzinošas priekšrocības, kas ir uzskaitītas un tiek apspriestas, lai noskaidrotu, vai tās līdzēs pašām NMS. Tam seko sīks pārskats par grūtībām un iespējamiem uzlabojumu veidiem uz cilvēktiesībām balstītās pieejas (HRBA) starptautiskajā attīstībā kontekstā..

JAUNO DALĪBVALSTU PILSONISKĀS SABIEDRĪBAS UN STARPTAUTISKĀ ATTĪSTĪBA

Pēc Berlīnes mūra krišanas biju arī komunistiskajā blokā masveidā iesaistās ārējie ziedotāji, kas vairums bija vecās dalībvalstis un koncentrējās uz demokratizēšanas, likuma varas atbalstānu, demokrātisko institūciju stiprināšanu, decentralizēšanu, tirgus ekonomiku utt. Šis iekļaušanās svarīgais aspekts bija pilsoniskas sabiedrības izveides un stiprināšanas atbalsts.

Divdesmitā gadsimta deviņdesmitajos gados strauji izplatījās nevalstiskās organizācijas, no kurām dažas, piemēram, ar baznīcu saistītās organizācijas, guva plašu pieredzi palīdzības un sadarbības jomā. Nostiprinoties pilsoniskajai sabiedrībai un tai nosakot savu aizstāvības darbu kārtību, tā arī mēģināja iesaistīties sarunās ar dažādām ministrijām un nostabilizēties kā sarunu biedrs, ar ko konsultēties par dažādiem jautājumiem. Tomēr šos centienus kavēja atklātās trūkums, aizdomas un vispārēja valsts amatpersonu nespēja saistīties ar pilsonisko sabiedrību. Tolaik atbildības un atklātības jēdzieni bija diezgan sveši. Attīstības nevalstiskās organizācijas atradās pa īpaši nevēlamā pozīcijā, jo no 1990. līdz 2004. gadam ārlietu ministrijas nevēlējās sadarboties ar NVO, kas mainījās pēc valsts piekļuves ES. Grūtības saasinājās zināšanu trūkuma dēļ un tāpēc, ka pilsoņu un valsts sektori nespēja saistīties jautājumos par starptautiskās attīstības sadarbību, cilvēku un minoritāšu tiesībām un uz cilvēktiesībām balstīto pieeju attīstībai.

Lai arī kopš tā laika uzlabojusies starpnozaru saziņa, uz cilvēktiesībām balstītās pieejas attīstībai sapratne un tās priekšrocību apziņa joprojām nav pietiekamas gan valsts amatpersonu, gan NVO aktīvistu vidū. Joprojām jāveic daudz darba, lai atbilstoši dalībniekus aktivizētu un izglātu par šo pieeju svarīgumu un to, kā veicināt efektīvu attīstības palīdzību: attīstības politika un palīdzība būs tik veiksmīga, cik tās tiks iekļautas tādās sociāli kritiskās kopienās kā etniskās minoritātes, sievietes un cilvēki ar īpašām vajadzībām.

Attīstības nevalstiskās organizācijas, kas balstās uz NMS, pa laikam vairāk iesaistās starptautiskā un ES līmeņa diskusijās; ieviesti jauni izaicinājumi un tendences attīstības sarunās par apņemšanos mainīt paradigmu gan ES, gan starptautiskā līmenī. ES attīstības nevalstiskās organizācijas atklāja, ka *jākritizē TAM*. Joprojām notiek diskusija par izvēles iespējām. Izskatās, ka jauna pieeja – *uz cilvēktiesībām balstītā pieeja* – principu kopums – varētu uzvarēt, sākot ar TAM rādītājus un mērķus. HRBA var piedāvāt vispārēju valodu un ietekmīgākus argumentus par to, kad tiek kaitēts cilvēktiesībām – kas notiek visās sabiedrībās tāpat kā *nevienlīdzīga piekļuve resursiem*. Šajā kontekstā HRBA gūst nozīmīgumu un var arī kļūt populārāka jaunajās dalībvalstīs.

Attīstības nevalstisko organizāciju valsts platforma jaunajās dalībvalstīs

Pārņemot veco dalībvalstu modeli, jauno dalībvalstu NVO sevi noteica kā NGDO un izveidoja valsts platformas. Tas bija daļēja atbilde uz veco dalībvalstu bažām par jauno dalībvalstu nesagatavotību pilnā ziedotāja lomā. Rezultātā pūles tika apvienotas un NGDO varēja lobēt ārlietu ministrijas vai citas institūcijas ar vienotu spēku pat, ja sadarbība starp NGDO joprojām nepieciešama tālāka attīstībai un labāka pārvaldība. Platformas kļuva par ES līmeņa aizstāvības tīklu dalībniekiem un radīja tematiskās darba grupas, kas saskaņojās ar ES tīklu darba grupu sistēmu.

Viens no pazīmīgākajiem aizstāvības un lobēšanas tīkliem Briselē ir Eiropas attīstības sadarbības organizāciju apvienība **CONCORD**. Tās 18 starptautiskie tīkli un 22 valsts asociācijas no Eiropas dalībvalstīm pārstāv vairāk nekā 1600 Eiropas NVO attiecībā uz Eiropas institūcijām. CONCORD galvenais uzdevums ir pastiprināt Eiropas attīstības NVO ietekmi uz Eiropas institūcijām, apvienojot zināšanas un atbildību. Visas NMS platformas ir dalībnieki ar pienākumu maksāt ikgada dalības maksu, kas tiem, kā izrādījies, sagādā grūtības.

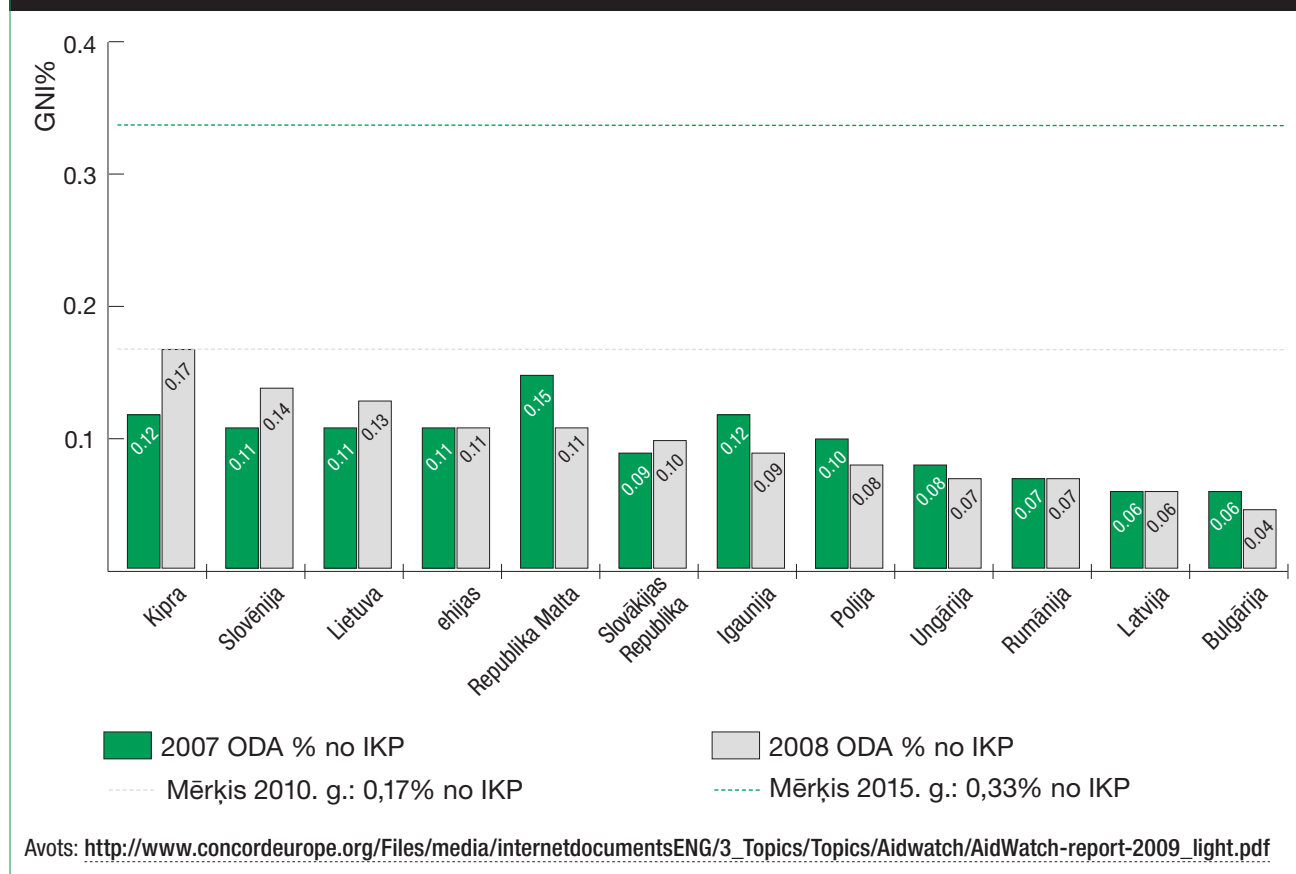
Viens no CONCORD projektiem ir TRIALOG, kā pamati veidoti V nē, un tas veicina jauno dal bvalstu NGDO platformu un to dal borganizāciju spēju att st anu. Eiropas Att st bas izgl t bas apmaiņas projekts, kas organizē ikgada vasaras studijas par att st bas izgl t bas jautājumiem. Vairuma jauno dal bvalstu NGDO galvenās aktivitātes, kam trūkst nozaru pieredzes, ir att st bas izgl t ba un ODA mērķu un saist bu lobē ana to izcelsmes valst s.

Trūkst saiknes starp NVO darbu pie cilvēkties bu aizsardz bas un NGDO. o divu grupu darb ba dažās jomās pārklājas, jo daži cilvēkties bu aizstāvji pamatā veic starptautiskās att st bas darbu, lai gan viņi to tā nesauc. Vispirms m divām organizāciju grupām jānodibina attiec bas un jāvelta laiks savstarpējām māc bām un sadarb bai.

Pēdējo tr s gadu laikā panākti vairāki pozit vi rezultāti:

- ❑ Dažas NGDO platformas ir akt vas un ir konsultēju ās, piemēram, par ODA likumu un citiem jautājumiem, kā, piemēram, valsts stratēģijas dokumentiem vai citām ODA subs diju sistēmām. (Ungārijas Ārlietu ministrija un Ungārijas NGDO platformas veic konsultācijas kop 2008. gada ik pēc diviem mēne iem.)
- ❑ NGDO spējas ir stiprināju ās: piemēram, pieklūstot EuropeAid resursiem, stiprināju ās finansiālās iespējas; apmāc bu programmās, semināros, konferencēs utt. att st ju ās cilvēkresursu un aizstāvē anas iemaņas.
- ❑ Starp jauno dal bvalstu att st bas nevalstiskajām organizācijām, kā ar jauno un veco dal bvalstu att st bas nevalstiskajām organizācijām att st ju ās darba partnerattiec bas.

1. attēls: ES-12 oficiālie pal dz bas skaitļi 2008. gadā

- ❑ ES biedru tīkls nostiprinājis tādus Briseles līmeņa sakarus, kā CONCORD.
- ❑ EuropeAid atbalstītajos attīstības, informēšanas un attīstības izglītības projektos piedalās arī vien vairāk jauno dalībvalstu NGDO.

Jauno dalībvalstu attīstības nevalstiskās organizācijas bija veiksmīgas ādās nozarēs:

- ❑ *informēšanas un attīstības izglītības aktivitātes – t.i., attīstības jautājumu reklamēšana, organizējot sabiedriskus pasākumus un veidojot attiecības ar plašsaziņas līdzekļiem, apmācot žurnālistus, lobējot politiku valsts un Eiropas līmenī, veidojot attiecības ar skolām un skolotājiem, reklamējot un rīkojot globālās izglītības programmas, aizstāvot tās ministrijās;*
- ❑ *pētniecības iestādes: t.i., konsultācijas par ODA politiku un stratēģijām, piedalīšanās valsts stratēģijas dokumentu gatavošanā;*
- ❑ *attīstības politikas uzraudzība: t.i., ikgadējo palīdzības uzraudzības pārskatu gatavošana;*
- ❑ *globālās atbildības un NVO nozares vajadzību aizstāvēšana;*
- ❑ *partnerība: (1) sakaru dibināšana ar vietējām partnera nevalstiskajām organizācijām un to vajadzību pārstāvēšana; (2) sadarbības ar dažām nozarēm ES attīstīšana – veiksmīgi sakari ar citām NGDO; šādi sakari ir vājāki ar valdības sektoru un ar uzņēmējdarbības sektoru;*
- ❑ *starpnieka loma starp ES un valsts līmeni: attīstības nevalstiskās organizācijas ir Briseles veidots tīkls dalībnieki, un tās piedalās lobēšanas un aizstāvēšanas darbā ES līmenī;*
- ❑ *prasmes: NVO ātrāk nekā valdība reaģē uz jaunām attīstības tendencēm;*
- ❑ *starptautisko attīstības standartu veicināšana: programmas īstenošanā jāievēro atklātības, atbildības, vienlīdzīgu tiesību nodrošināšanas, nenoslāpēšanas, vairāku ieinteresēto pušu pieejas, partnerības utt. principi.*

JAUNO DALĪBVALSTU VĒSTURISKAIS KONTEKSTS UN SALĪDZINOŠĀS PRIEKŠROCĪBAS

Vēco un jauno dalībvalstu attīstības konteksti acīmredzami atšķiras. Atšķirības skaidrojamas ar vēsturisko un ideoloģisko pagātni un var paaugstināt starptautiskās attīstības politikas vērtību. Tomēr tās rada arī paaugstinātības. Izprotot savu attīstību un pārejas vēsturi, jaunās dalībvalstis var sniegt attīstītajai pasaulei atbilstošas zināšanas un prasmes. Šo mantojumu var pozitīvi izmantot NVO, kas nodarbojas ar attīstības jautājumiem.

NMS ir bijušās palīdzības saņēmējas, un tām nav koloniālas pagātnes. Tāpēc tās iesaistās starptautiskajā attīstībā no politiskā un ideoloģiskā konteksta, kas atšķiras no ES-15.

Trūkumi?

NMS:

- ❑ trūkst saiknes ar partnervalstīm un ES dalībvalstu tradicionālajiem attīstības partneriem;
- ❑ ir daži attīstības sadarbības sakari un pieredze, kas palīdzēs noskaidrot attīstības nosacījumus, radot un atjaunojot to attīstības politiku un meklējot attīstības politikas iespējas;
- ❑ pārņemta starptautiskās attīstības darba kārtība kā obligāta un nedalāma pievienotās ESAO vai ES daļa, izmantojot *acquis communautaire* (ES dalībvalstu tiesības un pienākumi), tādējādi neformulējot ādu darba kārtību un izdarot mazāku ietekmi starptautiskajos (ES vai globālajos) attīstības politikas veidošanas līmeņos;
- ❑ pildīja ziedotāju lomu sociālisma laikā noteiktās Āzijas, Āfrikas un Latīņamerikas valstīs, veidojot sakarus, kas joprojām ir aktīvi un kalpo par mūsdienu ODA valstu stratēģiju pamatu jaunajās dalībvalstīs;

- ❑ pieredzēja to, kā komunisma režims grauj ticību un brīvprātīgam darbam un valsts spējai veicināt attīstību.

Pēc iestāšanās ES šīs valstis uzsāka mazāk vai vairāk aktīvu iesaistīšanos ES starptautiskās attīstības aktivitātēs. Tās joprojām mācās, ko nozīmē būt donorvalstij pēc tam, kad ir bijušas saņēmējvalstis.

Priekšrocības

Jaunajām dalībvalstīm ir labas zināšanas par savu pārejas pieredzi, ko var izmantot kā papildu vērtību attīstības politikā. Tā kā tās bijušas abās donora-saņēmēja attiecību pusēs (lai gan vismazāk attīstītajām valstīm [LDC] tā bijusi savādāka pieredze), tās var veicināt partnerības sapratni attīstības sadarbībā. Tās var apmainīties ar pieredzēto, balstoties uz savu attīstības un pārejas veiksmīguma pieredzi.

Visu NMS salīdzinoši priekšrocību raksturīgie elementi tika noteikti un pausti šādi:

- ❑ pārejas zināšanas, kas svarīgas attīstības pasaulei attiecībā uz:
  - demokratizāciju
  - tirgus reformu
  - vides tīrību
- ❑ ES pievienošanos pieredze;
- ❑ starpvalstu pieredze sadarbībā ar Austrumeiropas valstīm un Rietumu Balkāniem;
- ❑ kultūras, lingvistiskā radniecība ar, piemēram, Rietumu Balkāniem un Neatkarīgo Valstu Sadraudzības (NVS) valstīm

Eiropas Komisija ir arvien vairāk uzsvērusi labu valdību un demokratizāciju tās starptautiskās attīstības darba kārtībā. Pa laiku EK attīstības ģenerāldirektorāti ir izveidojuši iniciatīvu Eiropas Pārejas konspekts (ETC), kuras mērķis ir apkopot pieredzi par to, kā jaunās dalībvalstis tika galā ar valdības pāreju, lai stiprinātu savu ES ziedotāju lomu un ieguldījumu ES attīstības politikā.

Taču tas rada jautājumu: ja pārejas pieredzi vadīja un tā balstījās uz jauno dalībvalstu vēlmīgu pievienošanos ES, tad kā šīs zināšanas var būt noderīgas vismazāk attīstītajām valstīm, kuras neietekmēja pievienošanos ES? Kas ir pārejas pieredzes „vispārējie” elementi, kurus var pielāgot visur?

JAUNO DALĪBVALSTU GRŪTĪBAS UN IESPĒJAMIE VEIDI, KĀ TĀS PĀRVARĒT

A. Finansiālās grūtības

- ❑ Valstu budžetos trūkst līdzekļu starptautiskās attīstības aktivitātēm.
- ❑ Pareizējās globālās krīzes dēļ valdības aiztur līdzekļus vai samazina ODA līmeni.
- ❑ Dažās NMS (pārsvārātajās, kas ir aktīvas Afganistānā) Aizsardzības Ministrija izdara ietekmi, lai pārņemtu līdzekļus starptautiskajai sadarbībai.

B. B. Pa identificētajās globālajā arēnā un starptautiskās attīstības prioritātē un izvēlētajās

- ❑ Līdz ar to Lai apzināti noteiktu prioritārās valstis, NMS jānosaka sevi kā ES vai globālos dalībniekus, lai mainītu savus uzskatus par ārlietām; šis process joprojām notiek.

Latīņamerikas valstis ir pašgadījums. Sociālisma/komunisma pieejas un ideoloģijas dēļ, kas joprojām ir dziļi iesakņojusies to sabiedrībā, tās tiecas veidot sakarus ar bijušajām sociālisma valstīm, kas ir jaunās dalībvalstis.

Koloniālās pagātnes trūkums nozīmē, ka jauno dalībvalstu valdībām jānodrošina sakarā nav jājūtas vainīgām, tāpēc tās var veidot veselīgākas attiecības ar partnervalstīm.

3. tabula: ES ODA apņēmas	Mērķis (ODA % no IKP)	Kad?
ES vienotais mērķis	0.56	2010
ES-15	0.51	2010
	0.70	2015
ES-12	0.17	2010
	0.33	2015
Valstis ar vērienīgākiem mērķiem		
Beļģija	0.70	2010
Dānija	0.80	2010
Īrija	0.70	2012
Luksemburga	1.00	2010
Nīderlande	0.80	2010
Spānija	0.70	2012
Zviedrija	1.00	2006
Apvienotā Karaliste	0.70	2013
Kötelezettségvállalásaiakt csökkenő országok		
Igaunija	0.10	2010
Grieķija	0.35	2010
Latvija	0.10	2010

Avots: Lighten the load p. 6

- ❑ Vairumu jauno dalībvalstu ietekmē starptautiskās saistības, tās paļaujas uz sakariem, kas izveidoti sociālisma laikā, lai noteiktu prioritātes vai izvēlētos partnervalstis.
- ❑ Jaunās dalībvalstis tiecas izvēlēties vairākas mērķa valstis, nepiemērojot konkrētu starptautiskās attiecības politiku.
- ❑ Jaunās dalībvalstis gandrīz neieklauj savos prioritāru partneru sarakstos mazāk attīstītās valstis, lai ar tām visvairāk nepieciešams atbalsts un sadarbība. Jāņem vērā Āfrikas jautājumi, ko pārstāvēja ar Vācijas ES Prezidentūra. Tas ir īpaši svarīgi jaunajās dalībvalstīs, kam nav koloniālas pagātnes vai citas vēsturiskās attiecības netraucē veidot partnerību ar Āfrikas valstīm.

C. Sabiedrības atbalsts starptautiskajai attīstībai

- ❑ Plašā jauno dalībvalstu sabiedrības daļa nav informēta par starptautiskās attiecības saistībām, lai gan daži pētījumi ir pretrunā ar šo apgalvojumu (piemēram, ESAO sabiedrības viedokļa fonds par TAM popularitāti 2007. gadā vai daži Eurobarometer pētījumi).

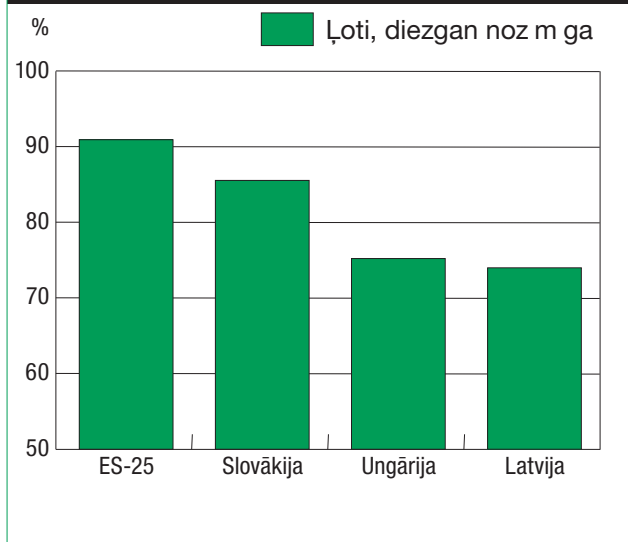
- ❑ Valdības saziņa par starptautisko attiecību ir vāja (galvenais informācijas avots ir NGDO informēšanas projekti, ko finansēja EuropeAid).
- ❑ Plašsaziņas līdzekļu un parlamentāriešu spēju veicināšana ir ļoti svarīga (ar to galvenokārt nodarbojas NGDO projekti, kurus atbalsta EuropeAid).
- ❑ NGDO, sadarbojoties ar skolām vai augstākās izglītības iestādēm, vada ar dažas skolas programmas un kursus (Latvijas valdība cieši sadarbojas ar Latvijas NGDO sektoru un ir izstrādājusi valsts attiecību izglītības (AI) stratēģiju, taču citās jaunajās dalībvalstīs AI nav atzīta valdības līmenī). Attiecības vai globālā izglītība jāievie dažādos skolu līmeņos; dažās valstīs būtiska var būt izglītības ministrijas ieviešana un oficiāls akreditācijas process.
- ❑ Partnervalstu pārstāvji skaidri atzina un formulēja ES sabiedrības intensīvākas informēšanas, attiecību izglītības un saziņas nozīmīgumu. Tādi nozīmīgi dalībnieki kā parlamenta locekļi, plašsaziņas līdzekļi un plašā sabiedrība neko nezina par starptautiskās attiecības jautājumiem un globālās solidaritātes un atbildības nozīmi.

D. Sekojiet līdzī un interesējieties par starptautiskās attīstības sadarbības jaunākajām tendencēm un paraugiem

- ❑ Jaunās dalībvalstis cenšas ievērot ES vai globālo darba kārtību, taču metožu un pieeju pielāgošana aizņem daudz laika, tāpēc jaunās dalībvalstis vienmēr atpauzē no aktuālajām tendencēm (piemēram, jaunās dalībvalstis joprojām cenšas popularizēt TAM, tajā skaitā NVO sektorā, kamēr ES-15 starpā vairākus gadus notiek TAM kritizēšana; vēl viens piemērs ir pāriešana no palīdzības efektivitātes uz attiecību efektivitāti).
- ❑ Nepieciešams pārskatīt „pieredzes trūkumu starptautiskās attiecības sadarbībā”, jo nav tieša, ka jaunās dalībvalstis nekad nav veikušas starptautiskās attiecības iniciatīvas vai tām nav pieredzes šajā sfērā, taču jaunajām dalībvalstīm jāpārveido savu attiecības sadarbības darba kārtību un pieejas.

2. attēls: Vai sadarbība attīstības jomā ir nozīmīga?

- ❑ Jāpalielina divpusējo sadarbības programmu proporcija.
- ❑ Jāsamazina daudzpusējās palīdzības plūsma, taču atbilstoši līdzsvarā, lai ievērotu daudzpusējo organizāciju ieceres.
- ❑ Jāpalielina ārlietu ministriju spējas, lai tās varētu iepazīstināt savas valdības ar starptautiskās attiecības jautājumiem un pārliecināt finanšu ministrijas, bruņotos spēkus un citas ministrijas.

E. Grūtības saistībā ar programmām, projektiem un prioritātēm

- ❑ Pāreja no projektiem uz pieejām, kas balstās uz programmu, rada visaptverošu pieeju, kas ir nabadzības mazināšanas risinājums.
- ❑ Lai plānotu programmas, būtiska ir ziedotāju koordinācija.
- ❑ Nepieciešams uzlabot projektu vai programmu plānu atbilstoši projekta cikla pārvaldības (PCP) pieejai:
  - novērojot un novērtējot;
  - novērtējot ietekmi un parādot rezultātus;
  - palīdzot starptautiskās attiecības politikas stratēģiskajam plānam; taču vairums jauno dalībvalstu valdību neko nezina par PCP.

F. Grūtības saistībā ar institūciju veidošanu un partnerībām

- ❑ Jaunās dalībvalstis joprojām ir vājas stabila institūciju un ODA izplatības sistēmu plānošanā un veidošanā. Tas ir saprotams, jo tās tikai nesen kļuvis par ziedotājām. Bez šādām institūcijām un sistēmām politikas veidošana un ODA izplatšana ir neskaidra un nesaprotama. Trūkst:
  - valsts ODA institūciju;
  - cilvēkresursu pārvaldības;
  - vēlmes veidot institūcijas.
- ❑ ODA sniegšanas un atbalsta stiprināšana ar partnerības palīdzību:
  - Starptautiski
    - ar mērķa valsts jāparaksta partnerības līgumi;
    - efektīvāk jāizmanto daudzpusējās platformas un jāpastiprina papildu ziņojumi par to, kur tiek izdota nauda;
    - partnervalstīm un jaunajām dalībvalstīm jālūdz NVO abpusējās palīdzības pastiprināšana. Piemēram, saskaņā ar Etiopijas valdības amatpersonām abpusējai sadarbībai tiek dota priekšrocība, jo tā sniedz spēcīgāku piederības un partnerības sajūtu; vairums jauno dalībvalstu pieņir vairāk savu ODA daudzpusējai palīdzībai, lai gan finanšu ministrijas skaidri norāda, ka tādejādi ir mazāk skaidrības.
  - Vietējā līmenī
    - NVO jāstiprina savas spējas atbalstīt cilvēku un minoritāšu tiesību stenošanu, gūstot labāku sapratni un pārvarot nevēlēanos iesaistīt HRBA savā darbā;
    - privātais sektors – nepieciešamas gatavošanās un apmācību programmas, lai piekļūtu EAF, iespējams, caur projektiem saistībā ar sadarbību starp uzņēmējdarbības, NVO un valsts sektoriem;
    - joprojām jāattīsta partnerība starp dažādām ministrijām. Tas ir cieši saistīts ar politikas saskaņotību ES un valsts līmenī.

Vairums jauno dalībvalstu pieņir vairāk ODA daudzpusējai palīdzībai, jo to atbalsta finanšu ministrija, lai gan ādi tēriņi nav labi saprotami. ES un valsts lēmēnu politikas saskaņotība rada lielas grūtības, jo tirdzniecības intereses bieži saduras ar starptautiskās attiecības interesēm;

- dažas jaunās dalībvalstis nav pieņēmušas ODA aktu. Vairumā gadījumu finanšu ministrijas to neatbalsta, jo nepieciešami citu regulu grozījumi. Dažās NMS ārlietu ministrijas ir vājas, ja nepieciešama lobēšana valdības lēmēnu ODA dēļ;
- trūkst vairāku ieinteresēto pušu pieejas, kas ir stratēģijas plānošanas trūkuma rezultāts.

□ Partnerības un globālās attiecības darba kārtība:

- jaunās dalībvalstis nepiedalās ES vai globālās darba kārtības formulēšanā. Jauno dalībvalstu Eiropas Parlamenta locekļi jāinformē par starptautiskās attiecības sadarbību, un jārod citi kanāli, lai NMS būtu balsstiešas Eiropas Padomes attiecības darba kārtībā, jo šīs valstis vēl nav attiecīgas nepieciešamo partnerību, lai varētu piedalīties;
- nav nepieciešamas attiecīgas visaptverošu politiku partnerība ar citām dalībvalstīm – taču tad jaunās dalībvalstis tiek nozīmētas par „junioru” partneriem;
- nepieciešams ar aizsargāt līdzekļus, kas paredzēti apmaiņas programmām un stažēšanās programmām attiecības dalībniekiem vai mācību braucieniem, lai uzkrātu trūkstošo pieredzi;
- jāattīsta sadarbība starp pilsonisko, valdības un uzņēmējdarbības sektoru.

G. Mērķu sasniegšanas un ODA palielināšanas grūtības – jauno dalībvalstu iesaistīšanās attīstības sadarbībā ar vismazāk attīstītajām valstīm

- Globālās tendences, ekonomiskā krīze pret OSA palielināšanu

■ Globalizācija, jaunās sociālekonomiskās tendences, pa reizējā ekonomiskā krīze un klimata izmaiņas nozīmē to, ka jaunās dalībvalstis saskaras ar jaunām grūtībām līdzīgi kā pārējās ES dalībvalstis un citas pasaules valstis.

■ Iemesls, kāpēc kā NMS prioritāte nav izvēlētas LDS valstis, ir ne tikai koloniālās pagātnes trūkums. Jaunajām dalībvalstīm ir mazāk resursu, ko veltīt ODA, un ekonomiskās krīzes dēļ pat šis nelielais apjoms visdrīzāk samazināsies. ES regulas ļauj NMS pakāpeniski tuvuoties ES vidējam lēmēnim.

■ Mūsdienās daudzpusējās un starptautiskās organizācijas un ES skaidri norāda, ka TAM un 2015. gada saistības netiks pildītas. Sekojot šai tendencei NMS valdības sāka izplatīt šo ziņojumu, nevis meklēt risinājumus.

■ Jaunajām dalībvalstīm ir maz līdzekļu starptautiskās attiecības sadarbībai, bet ja šos līdzekļus apvienotu un vairākas no tām valstīm sadarbotos, lai koncentrētos, piemēram, uz vienu reģionu, tad partnervalstij tiktu sniegts vairāk visaptverošas palīdzības un uzlabotos koordinācija starp jauno dalībvalstu ziedotājiem.

■ Ja valstis cenšas valsts lēmēnu sadarbīties ar mērķa valstīm (kā noteikusi valdības dažos forumos), tad vēl viens risinājums ir ODA līdzekļu decentralizācija, iesaistoties NMS reģionālajām un vietējām varas iestādēm, kam būtu vieglāk sadarbīties ar NVO. Jauno dalībvalstu vietējām valdībām jāieņem pozīcijas saistībā ar ODA. Eiropas Attiecības dienā 2008. gadā uzmanība galvenokārt tika pievērsta palīdzības decentralizācijai. Tomēr dažu jauno dalībvalstu pilsētu padomes parakstījās, paužot interesi pievienoties pūlēm starptautiskās attiecības veicināšanā.

JAUNO DALĪBVALSTU NGDO DALĪBAS STARPTAUTISKĀS ATTĪSTĪBAS SADARBĪBĀ UZLABOĀNA

❑ *Finansiālās grūtības*

- Sarūk resursi un mazāko NVO vai pat platformu ilgtspējīgums ir apaubāms.
- NVO jaunajās dalībvalstīs (atsevišķi no lielākajām) ir nepietiekams cilvēku un finanšu resursu apjoms, lai nodarbinātu atbalsta darbiniekus, kas tās pārstāvētu Briselē, lai atjauninātu organizācijas atbilstoši aktuālākajiem jautājumiem, piedaloties politikas lobēšanā, politikas veidošanā, stratēģiju apspriešanā un publicēšanā.
- NVO ir apkrautas ar projektiem, no kuriem daudzi izjūk ikdienas cīņā par izdzīvotību.

❑ *Naudas plūsmas neaizsargātība:* dažās NMS (piemēram, Ungārijā) ODA līdzekļu izplatīšanu pamatā nekontrolē, tā nav atklāta un saprotama, un dati nav pieejami.

❑ *Ierobežota partnerība:*

- Veco dalībvalstu NVO sadarbības projektos ne vienmēr vēlas iesaistīt jauno dalībvalstu NVO, lai gan vecajām dalībvalstīm nepieciešams, lai jauno dalībvalstu NVO veiksmīgāk piekļūtu ES līdzekļiem. Nepieciešama atbalsta ar partneru aktīvu meklēšanu un sadarbības starp veco un jauno dalībvalstu NVO attīstība.
- Jauno dalībvalstu valdības joprojām pilnībā neatzīst NVO kā ODA partnerus.
- Pārvaldīt dažādos uzskatus valsts platformās un kļūt par uzticamu partneri var būt problemātiski.
- Centieni komunicēt ar vietējo valdību sākot no nulles, un būtu nepieciešama spēcīga propaganda, kā iepriekš tas bijis valdībai.
- NMS valdības un NVO nav attīstītu tīklu ar partnerības valstu dalībniekiem, neraugoties uz dalības pieeju, spēcīgu sadarbību un partnerību ar partnervalstu valdībām, NVO un uzņēmumiem projekta ciklā, iekļaujot plānošanas un vērtēšanas etapus. Gan ES,

NGDO uzsāku, atvērtā foruma izveidi, lai apvienotu atsevišķas pa vērtējuma iniciatīvas valdībā, ziedotāju un NGDO vidū. Jebkurā var pievienoties platformai, dalīties pieredzē, zināšanās, aubās, izvirzīt jautājumus vai lūgt palīdzību izvērtēt ne tikai “palīdzības efektivitāti”, bet arī jauno “attīstības efektivitātes” paraugu. (Atveriet forumu, lai uzzinātu par pilsoniskās sabiedrības organizāciju efektivitāti: <http://www.cso-effectiveness.org/>)

gan dalībniekiem, kas neietilpst ES, (valdībām un NGDO) jāsadarbojas, lai palīdzētu partnervalstīm uzsākt politiku un dotu iespēju tām efektīvāk pārstāvēt savas intereses. Ar politikas lobēšanu var veikt kopīgi.

❑ *Nozares pieredzes trūkums:*

Jauno dalībvalstu NGDO ir grūti uzkrāt pieredzi ārpus savas apkaimes robežas, jo nav pieejami līdzekļi mācību braucieniem. Pieredze citos kontinentos ir tikai lielām NVO (galvenokārt baznīcas organizācijām). Ārvalstu pieredze ir svarīga, lai veiksmīgi izmantotu subsīdijas. Taču dažu partnervalstu pārstāvji dod priekšroku jaunajām dalībvalstīm, pievēršoties vairāk to projektu īstenošanas iespējai, nekā infrastruktūras attīstībai. Partnervalstu NVO uzsver savu vajadzību pēc prasmju attīstīšanas, ļaujot veikt savus attīstības projektus, piemēram, dibinot skolas. Tās lūdz ES NGDO palīdzību spēju veicināšanā, piemēram, kā veiksmīgāk sadarboties vai piekļūt resursiem. Tās lūdz arī jauno dalībvalstu NVO īstenošanas informēšanas projektus, lai informētu Eiropas sabiedrības par to situāciju un pārliecinātu politikus rosināt politiku, kas tos nenoskaidro no sabiedrības vēl vairāk. Partnervalstu NVO pieprasa arī projektus, kas ņem vērā savu ilgstošo ietekmi uz labvēlīgas vides veidošanu un mērķa grupu pilnvarotību.

■ *Horizontālo principu izmantošanas pieredzes trūkums*

ES jau sen tiek ievēroti tādi ierosinātie horizontālie principi kā dzimums, vide un ilgtspējīgums. Vairums NVO apzinās šīs vērtības, kas būtu jāpārstāv visos ES projektos.

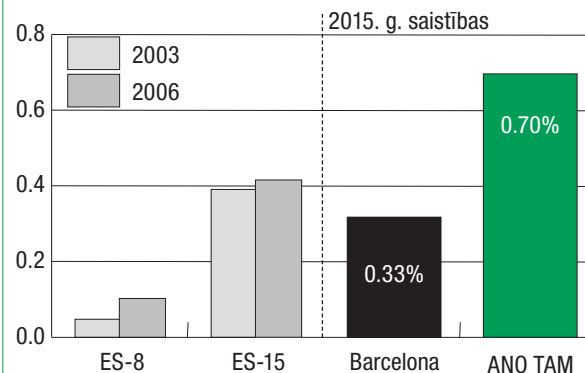

Tomēr, paraugoties uz efektivitātes statistiku, ir skaidrs, ka dzimumu, klimata izmaiņu un ilgtspējīga idejai nepieciešams spēc gāks uzsvars.

■ *Attīstības efektivitātes izvērtēšana*

Pēc tam, kad NGDO kritizēja valdības un uzņēmējdarbības sektora iekļaušanos un apsprieda palīdzības efektivitāti, un publicēja palīdzības uzraudzības ziņojumus, tās izvirzīja jaunas jautājumu par savas efektivitātes izvērtēšanu. Tika izveidota jauna vairāku ieinteresēto puļu platforma, jo visi sociālie dalībnieki, kas iesaistīti starptautiskajā attīstībā, vēlas novērtēt savu darbu vai būt novērtēti, jo citādi nav iespējams izvērtēt ietekmi.

3. attēls: Neliela daļa IKP, kas atvēlēta ODA...

Avots: Ben Slay, UNDP Reģionālā Centra Bratislavā vadītājs

Degvielas cisterna Temā, Ganā. Avots: Balázs Lerner

4. NODAĻA

LIETAS IZPĒTE: JAUNO DALĪBVALSTU ATTĪSTĪBAS PASĀKUMU PRAKTISKI PIEMĒRI

Šī sadaļa sniedz pārskatu par četrām Višegradas valstīm (V4) ODA struktūrām. Čehijai, Ungārijai, Polijai un Slovēnijai ir daudz kopīgas vēstures un kopīga atskaites sistēma, un tas tiek atspoguļots arī attīstības sadarbībā. Šīs valstis vērtē cita citas veikumu, salīdzinot to ar savējo, turpretī ir grūti apskatīt, piemēram, Skandināvijas piemērus par ārlietu ministriju amatpersonām, jo šīs valstis tos uzskata par nepiemērojamiem. Ir dažas ģeogrāfiskās zonas, kur jūtama visu V4 valstu klātbūtne, taču tas nenozīmē, ka šīs valstis ir koncentrējušas un saskaņojušas savas pūles. Šī sadaļa apraksta V4 ODA struktūru vispārējās struktūras un tendences, jo šīs sistēmas pastāvīgi mainās. Ir skaidrs, ka ziedotāju pozīcija nav pilnībā izstrādāta, pienākumi un partnerība nav skaidri definēti, un tāpēc var apgalvot, ka attiecībā uz attīstības palīdzību jaunattīstības valstīm, V4 valstis joprojām ir pārejas etapā.

ATTĪSTĪBAS JURIDISKĀ UN POLITIKAS STRUKTŪRA

V4 valstu juridiskās un politiskās struktūras I dzibas izskaidrojamas galvenokārt ar pievienoanos ES. Pirmās valdības iniciatīvas tika uzsāktas 20. gadsimta 90. gadu otrajā pusē (Čehijas Republika 1995. g., Polija 1998. g., Slovākija 1999. g., Ungārija 2001. g.). Pievienošanās ES pieprasīja jaunajām dalībvalstīm stenot vairākus starptautiskos līgumus, tajā skaitā:

- Cotonou līgumu;
- Monterrejas konsensu;
- ANO Tūkstošgades deklarāciju un TAM.

Dalība ES uzlika pienākumu arī iesaistīties globālajā arēnā kā ziedotājiem un izveidot ODA struktūras. Visas V4 valstis iesaistījās ODA struktūras ārlietu ministrijā, jo attīstības sadarbības uzdevums tika uzņemts kā klasisks ārlietu politikas jautājums, kas jāveic centralizētā veidā un jāizmanto drošības un reģionālās ģeopolitikas mērķiem.

V4 valstis iestāšanās laikā bija izdevušas attīstības politikas nostādnes, taču tām pārmeta:

- izvērstu konsultāciju trūkumu;
- koncentrēšanos uz kaimiņvalstīm;
- priekšrocības drošībai, nevis nabadzības mazināšanai;
- speciālas institūciju kārtības izveidošanu;
- vāju likumdošanu;
- spēju trūkumu;
- nepietiekami nodrošinātu darbaspēku un zināšanu trūkumu ārlietu nodaļās attiecīgajās ministrijās;
- sadrumstalotu sistēmu ierobežotu koordināciju (pārāk daudz projektu pārāk daudzās mērķvalstīs).

Šīs problēmas rodas atklātības trūkuma dēļ saistībā ar ODA, kā arī nepietiekamas programmēšanas un pārvaldības problēmu dēļ. ODA struktūru uzlaboju-

Attīstības institūciju un sadarbības uzlabošana

Čehija: 2008. gada 1. janvārī tika dibināta Čehijas Attīstības aģentūra (CZDA), lai pārvaldītu ODA projektus. Tika izveidota Starptautiskās attīstības sadarbības padome (IDCC) kā konsultatīvā organizācija, turpinot sadarbību ar nozaru ministrijām. IDCC ietver NGDO pārstāvjus, kas apvienojās Čehijas attīstības sadarbības forumā (FoRS).

Polija: notiek ilgplānots process, taču Finanšu ministrijas politikās gribas trūkums un pretestība ir būtiski kavējoši likumdošanas struktūras izveidē. Ārlietu ministrija konsultējās ar Grupa Zāgrānca NVO platformu, taču tās priekšlikumi netika apskatīti, apspriežot daudzgadējo programmēšanu un efektīvākas ODA struktūras.

Slovākija: 2008. gada 1. februārī Slovākijas ODA struktūru pārvaldīja specifiska parlamenta likumdošana (un ne tikai Slovākijas valdība). Tika izveidota Slovākijas starptautiskās attīstības sadarbības aģentūra, pārņemot ODA instrumentu pārvaldību no Slovāku ANO Attīstības programmas tresta un Bratislavas-Belgradas fonda. Likumdošanas process ietvēra NVO valdības sadarbību NGDO platformā, kas ir labs paņēmieni.

Ungārija: likumdošanas struktūras, kas paredzēta ODA, plānots process notiek jau gadiem ilgi, jo parlamentā vēl nav iesniegts ODA likumprojekts. Ārlietu ministrija ir konsultējusies ar NVO pirms plānotās ministrijas lēmēšanas, taču pagaidām nav skaidru rezultātu. Lai gan ODA valdības nodaļa apsver Ungārijas NGDO platformu (HAND) iekļaušanu savos sagatavotajos darbos, citas nozaru ministrijas, tajā skaitā Aizsardzības ministrija, pilnībā neatbalsta NVO iesaistīšanos.

mi kopā pievienojās ES (2004. gadā) ir palēninājušies, taču dažām valstīm izdevies piestrādāt pie efektīvākas uzlabošanas.

Atbildība par attīstības politiku

Par attīstības politiku atbildīgās ir V4 valstu attiecīgās ārlietu ministrijas un valdības. Neraugoties uz ES saistībām un deklarācijām, nosakot attīstības politiku, V4 valstis skaidri skatās uz saviem reģionālās drošības mērķiem. Bieži tiek minēta ES un starptautiskās politikas struktūra (piemēram, TAM), taču ODA politika neievēro TAM rādītājus, un netiek vērtēta ODA ietekme TAM izpildītajās darba kārtībās jomā. TAM ir daudz nozīmīgāka loma – informēšanas jomā un globālajos izglītības projektos.

FINANSĒJUMA APJOMS UN SAISTĪBAS

2005. gadā ES Vispārējās attīstības politikas un plānošanas nodaļa vienojās, ka dalībvalstīm, kas pievienojās ES pēc 2002. gada, līdz 2010. gadam jāpalielina ODA budžeta sadale 0,17 procentu ODA/IKP līmenī un līdz 2015. gadam – 0,33 procentu ODA/IKP līmenī. Tas tika apstiprināts Eiropas Savienības attīstības politikas konsensā. Turklāt Monterrejas konsenss paziņoja, ka jāveic efektīvi pasākumi, lai sasniegtu ODA mērķi 0,7 procentu no IKP apmērā.

Daudzpusējās un vienpusējās palīdzības sadale

Divpusējās palīdzības ODA proporcijas V4 valstīs ievērojami svārstās. Dažādos pārskatos sniegtie dati un OECD statistika ir problemātiska, jo divpusējā palīdzība bieži iekļauj nepatiesi augstus skaitļus, piemēram, ietverot parādu dzēšanu, saistītās palīdzības

Divpusējā ODA: tie a subsidija vai aizņēmums no ziedotāja valdības jaunattīstības valsts valdībai atbilstoši OECD definīcijai.

Daudzpusējā ODA: vairāku valstu budžeta piešķiršana ar starptautiskas organizācijas (bieži ANO aģentūras vai ES institūcijas) starpniecību. Palīdzība tiek sniegta daļējas maksas veidā.

kredītus vai dažos gadījumos palīdzības projektus, ko veic militāras (pēc Aizsardzības ministrijas pavēles) vai ārvalstu misijas Irākā vai Afganistānā.

NGDO kritizē jauno dalībvalstu ODA sadali, jo divpusējā palīdzība bieži nekoncentrējas uz TAM, bet tiek tērēta reģionālajai drošībai vai starptautisko saistību pildīšanai, kas saistīts ar pēckara atjaunošanu. Dažas valdības apgalvo, ka liela daļa daudzpusējās palīdzības jau ir iztērēta TAM mērķiem vismazāk attīstītajās valstīs. Tomēr palīdzības palielināšana galvenokārt attiecas uz divpusējo līdzekļu piešķiršanu. Piemēram, atbilstoši NGDO aprēķiniem 2007. gadā Polijas 88 procenti no divpusējās palīdzības sastāvēja no palielinātiem datiem par palīdzības daļām (parādu dzēšana, saistītā palīdzība atvieglotajiem kredītiem, studiju ārvalstīs subsidēšana utt.).

TEMATISKĀS UN ĢEOGRĀFISKĀS POLITIKAS PRIORITĀTES

Politikas prioritātes nosaka attiecīgajās valsts ODA stratēģijās un papildina ar valsts stratēģijas dokumentu (CSP) ierobežotu skaitu. Tematiskās prioritātes reti atsaucas uz nabadzības mazināšanu; tās koncentrējas uz katras V4 valsts salīdzinošajām

4. tabula: V4 valstu ODA 2004-2008. gadā

Year	Čehijas ODA/IKP %	Ungārijas ODA/IKP %	Polijas ODA/IKP %	Slovākijas ODA/IKP %
2004	0.11	0.07	0.05	0.07
2005	0.11	0.11	0.07	0.12
2006	0.12	0.13	0.09	0.10
2007	0.11	0.08	0.09	0.09
2008	0.11	0.07	0.08	0.10

Avots: <http://stats.oecd.org/Index.aspx#>

priekšrocībām un izceļ iespējamo pārejas pieredzes nodošanu. Ģeogrāfiskais fokuss reti ievēro ES loģiku: mērķa valstis galvenokārt ierobežotā, ārlietu politika, starptautiskās tirdzniecības attiecības un vēsturiskās attiecības starp tām un donorvalstīm. Tas nozīmē arī to, ka iespējamā pārejas pieredzes nodošana balstās drīzāk uz sociālisma perioda sākumiem ar jaunattīstības valstīm, nevis rūpīgu novērtējumu par to, vai pieredze būs derīga jaunattīstības valstu gadījumā.

Visās V4 valstīs manāma uz kaimiņvalstīm vērsta politika un reģionālais fokuss (Rietumu Balkāni, austrumu kaimiņvalstis, Centrālāzija un Vjetnamas postsociālisma saites). Stratēģijas dokumentiem un ODA politikai trūkst vidēja un ilgstoša termiņa pieeju (izņemot Čehi-

Čehija

Nozares fokuss: veselības aprūpe, izglītība, enerģijas ražošana un izvēlētās tehnoloģiju un vides aizsardzības zonas.

Ģeogrāfiskais fokuss: Angola, Bosnija-Hercegovina, Moldova, Mongolija, Serbija, Vjetnama, Jemena, Zambija. Visām valstīm ir paredzēti valsts stratēģijas dokumenti, izņemot Irāku un Afganistānu, lai arī tās ir vidējā termiņa prioritātes valstis.

Ungārija

Nozares fokuss: pārejas pieredzes nodošana, uz zinātnām balstīta pieredze, izglītība, speciālistu un tehniķu apmācība, veselības pakalpojumi, zemkopība, ūdens pārvaldība un ūdens resursu attīstīšana, vispārējās infrastruktūras attīstīšana, tehnisku padomu sniegšana par vides aizsardzību.

Ģeogrāfiskais fokuss: Bosnija-Hercegovina, Palestīna, Kirgizstāna, Maķedonija, Moldova, Mongolija un Ukraina; pārējās vismazāk attīstītās valstis:

Kambodža, Etiopija, Laosa un Jemena, kā reģions dažreiz tiek pieminēta Subsahāras Āfrika. ODA arvien lielāku daļu aizņem starptautiskās saistības Afganistānā un Irākā. Ungārija ir izstrādājusi valsts stratēģijas dokumentu Bosnijai-Hercegovinai, Serbijai un Vjetnamai, un pašlaik notiek valsts stratēģijas dokumenta izstrāde Moldovai. Valsts stratēģijas dokumentiem pārmet stratēģijas noteiktu un neskaidru.

Polija

Nozares fokuss: veselības aizsardzība, izglītība un zinātne, pieeja dzīvojamajam ūdenim, vides aizsardzība, lokālo struktūru apvienošana, demokrātisko institūciju un sistēmiskās pārveidošanas atbalsts, publiskās pārvaldes efektivitātes uzlabošana, starpvalstu sadarbības un nozares pārstrukturēšanas attīstība. Vislabākais valsts stratēģijas dokuments ir Gruzijai paredzētais, jo kopš pēdējā Gruzijas un Krievijas konflikta Polija intensīvi iesaistās palīdzības aktivitātēs.

Ģeogrāfiskais fokuss: Afganistāna, Angola, Gruzija, Irāka, Moldova, Palestīna un pārvalde, Vjetnama un dažas Centrālāfrikas valstis.

Slovākija

Nozares fokuss: demokrātiskās institūciju un tirgus vides attīstība (pārejas pieredze), infrastruktūra (ietverot sociālo infrastruktūru), vides labiekārtošana, vides aizsardzība, zemkopība, pārtikas drošība un izejmateriālu izmantošana (apmežošana, apūdeņošanas sistēmas utt.). Valsts stratēģijas dokumenti paredzēti tikai Serbijai.

Ģeogrāfiskais fokuss: galvenās mērķa valstis ir Serbija un Melnkalne, projekta valstis ir: Afganistāna, Albānija, Bosnija-Hercegovina, Kambodža, Kazahstāna, Kenija, Kirgizstāna, Maķedonija, Mongolija, Mozambika, Sudāna, Tadžikistāna un Uzbekistāna.

ju), un tiem pārmet stratēģijas programmēšanas centienu trūkumu. V4 valstu politika skaidri atspoguļo valstu divpusējo pozīciju: viena puse raugās pagātnē un koncentrējas uz vēsturiskajiem sakariem un prioritātēm, bet otra puse lūkojas nākotnē un cenšas ODA stratēģijās ietvert ES prasības un globālās saistības. Šie pretrunīgie nolūki izraisa atklātības trūkumu un neļauj veidot zināšanas un spējas.

Attiecības ar NVO

Ar ODA saistītā informācija tiek uzskatīta par nepublicojamu, neraugoties uz vispārējo demokrātijas nodomu tērēt budžetu atklāti. Iemesls ir tas, ka ODA ir ārpolitikas daļa un tiek darbināts novecojis politikas mehānisms. Vēl viens iemesls ir tas, ka ODA izdevumi bieži ir sadrumstaloti dažādās nozaru ministrijās un netiek pienācīgi organizēti datu vākšanai un pārvaldībā. Vairums datu par ODA ir post factum. Šo problēmu pastiprina novērošanas un vērtēšanas procesa trūkums.

Konsultēšanās procesus virza NGDO platformu izdarītais spiediens; šīs pūles bieži paliek vien iespēja izteikties pēc plānošanas, kā rezultātā attiecīgās val-

stības organizācijas neapsver NGDO argumentus. Dažās valstīs projektos partnerība ar NVO tiek tērēta tikai maza ODA daļa, turpretī Čehijā, kas vairāk izmanto zināšanas un koncentrējas uz būtisko, šādu izdevumu ir vairāk.

GRŪTĪBAS: ATĶIRĪBA STARP POLITIKU UN PRAKSI

V4 ODA struktūru vājākais punkts ir novērošana un vērtēšana. Visos gadījumos parastās regulas attiecas uz ODA izdevumiem, jo tie ir ar valstu budžeta daļa. Tomēr nav mehānismu, kas paredzētu novērošanas un vērtēšanas projekta plānam un stenošanai vai trūkstošo programmu precizitātes, efektivitātes un atklātības. Polijā un Ungārijā darbu pārņēmt cenšas spēcīgākas nozaru ministrijas (Aizsardzības ministrija), apgalvojot, ka bruņoto spēku veiktais attīstības darbs ir efektīvāks nekā NVO darbs, lai gan šim argumentam nav pamatojuma (nav novērošanas un vērtēšanas, izņemot EK dibinātos attīstības projektus, ko steno NVO). Turklāt bruņotie spēki nevar steno attīstības pūles saskaņā ar partnerības un atklātības prasībām, nemaz nerunājot par HRBA.

Militārā parāde saharavi bēgļu nometnē Alžīrijā. Autors: Balázs Lerner

5. NODAĻA

ATTĪSTĪBAS IZGLĪTĪBA: KAS TĀ IR UN KĀDA IR TĀS NOZĪME NEVALSTISKAJĀM ORGANIZĀCIJĀM?

Attīstības izglītība (AI) un propaganda ir būtiski instrumenti, ar ko apkarot globālās nabadzības iemeslus. Tos pielietojot Eiropā, tie teicas mainīt politiku un sabiedrību, lai veicinātu godīgākas globālās attiecības un ierobežotu kaitīgu individuālo vai kolektīvo uzvedību ziemeļos (pilsoņu, uzņēmumu, valstu...), panākot ilgtspējīgu globālo attīstību.

Kaut ar attstbas sadarbba, kā nosaka tādi dominējoie dalbnieki kā ESAO Attstbas veicināšanas komiteja (DAC) ir iekļauta starptautiskās palīdzības darba kārtībā (TAM, palīdzības efektivitātes diskusija utt.), AI ir kas vairāk nekā palīdzības jautājums: tā nav saistīta (tikai) ar publiskā atbalsta attstbas politikai izveidi, bet ar jautājumu apspriešanu par globālo tirdzniecību, migrāciju un klimata izmaiņām – politikas jomām, kam ir svarīgāka ietekme uz attstbu nekā ziedotāju palīdzības programmu ietekmei. Tāpēc tā ir tuva attstbas politikas saskaņotības (PCD) jomai, kas raugās uz vispārējo bagāto valstu politikas ietekmi uz attstbu un ir arvien svarīgāka NVO sektorā.

sadaļa sniedz:

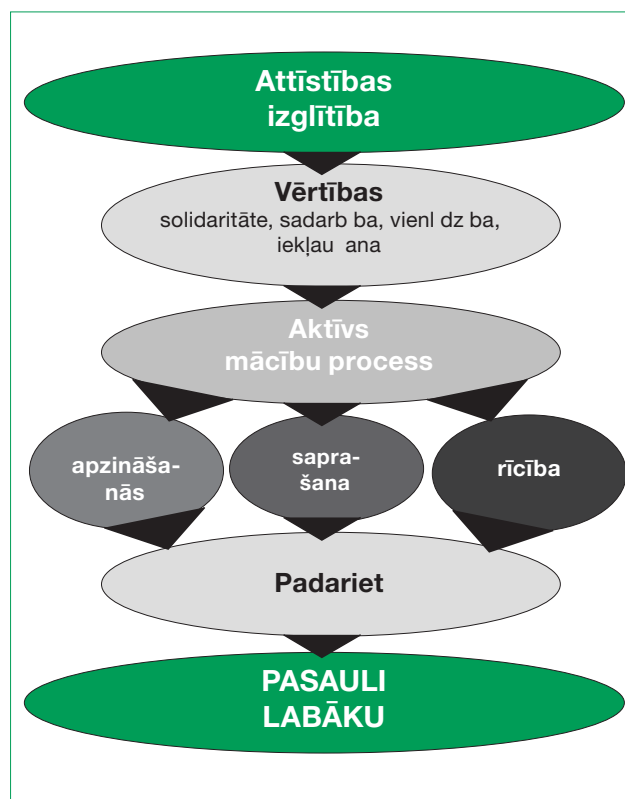
- ievadu AI un tās nozīmes aprakstu;
- AI Eiropas prakses pārskatu, pa i pievērto ties ES jaunajām dalībvalstīm;
- ievadu propagandas aktivitāšu plānošanā.

KAS IR ATTĪSTĪBAS IZGLĪTĪBA?

Eiropas attstbas sadarbības organizāciju apvienība CONCORD definē AI šādi:

- attstbas izglītība ir aktīvs mācību process, kas balstās uz solidaritātes, vienlīdzības, iekļaušanas un sadarbības vērtībām.
- Tā cilvēkiem ļauj virzīties no pamata apziņas par starptautiskās attstbas prioritātēm un ilgtspējīgu cilvēku attstbu, izprotot globālo jautājumu cēloņus un sekas, līdz personiskai iesaistei un apzināšanai.
- Attstbas izglītība veicina visu pilsoņu pilnvērtīgu dalību pasaules nabadzības izskaušanā un cīņā pret izslēgšanu. Tā tiecas pēc taisnīgākas ekonomikas, sociālās, vides un uz cilvēktiesībām balstītas valsts un starptautiskās politikas.

Lai ar nozarē pieaugoais dalībnieku skaits sniedz dažādas AI definīcijas, iepriekš sniegtais apgalvojums ie-

4. attēls: Attīstības izglītība

tver jēdziena galvenos elementus. Galīgais mērķis ir taisnīgāka un ilgtspējīgāka globālā attstba, ietekmējot uzvedību un politiku ziemeļos. AI aktivitātes mērķa grupai jāiziet process – no apzināšanās līdz rīcības izpildei.

AI vēstījums ir tāds, ka katrs var veicināt sociālās izmaiņas. Visām AI aktivitātēm jāsniedz cilvēkiem konkrēti veidi, kā iesaistīties. Ar laiku veiksmīgā AI izveidos informētu un tiesīgu pilsoņu sabiedrību, kas veicinās globālās ekonomikas un varas attiecību pārveidi, virzoties uz taisnīgāku un ilgtspējīgāku globālo attstbu.

Attīstības izglītība un citi izglītības veidi

AI ir cieši saistīta ar citām jomām un izglītības koncepcijām, piemēram, cilvēktiesību izglītību un ilgtspējīgās attstbas izglītību. Šīs dažādās koncepcijas bieži pārklājas. Galvenā koncepcija

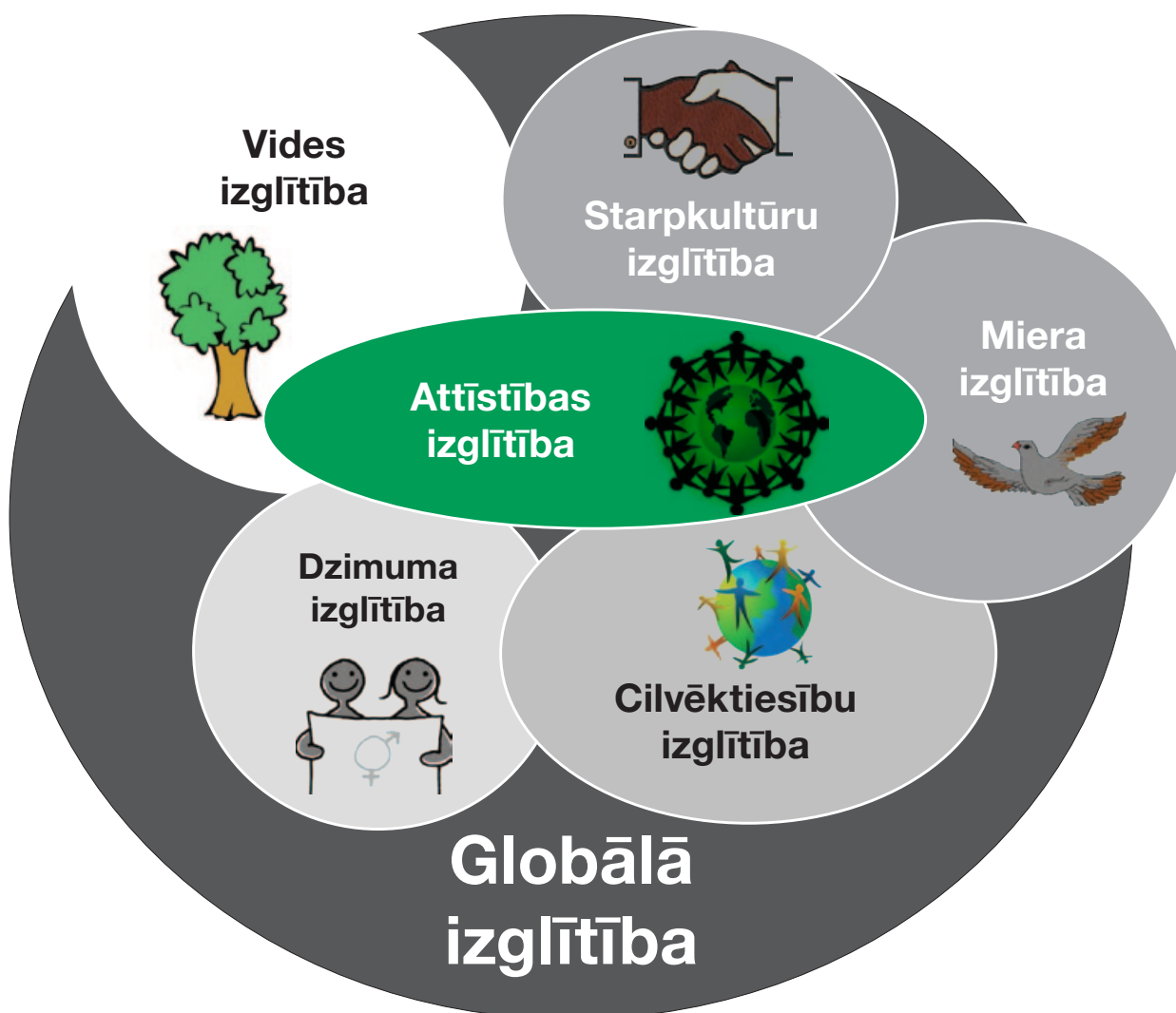
ir „globālā izglītība”. „Globālā” attiecas uz saturu (par pasaules jautājumiem) un holistiskās pedagoģijas pieejas metodēm. Al un globālā izglītība tiek lietoti kā sinonīmi attiecībā uz vairumu nozāres galveno dalībnieku, piemēram, CONDORD attīstības izglītības forumu, Eiropas globālās izglītības tīklu (GENE) vai Eiropas attīstības izglītības vairāku ieinteresēto pušu konsultatīvo padomi.

Tā kā tā balstās uz holistiskām, uz mācībām centrētām pedagoģijas koncepcijām, metodoloģijai, kas izmantota Al aktivitātēs, jāatbilst ierastiem neizsmeļamajiem pārbaudes punktiem:

- ❑ *personiskums* – lokālā un globālā apvienotā;
- ❑ *dalība* – strādāt ar mērķa grupu, nevis tai;
- ❑ *radošums* – visu līdzekļu, ne tikai runas izmantošana;
- ❑ *kaitināšana* – pretrunu izmantošana, tās neslēpjot;
- ❑ *motivēšana* – parādot veidus, kā iesaistīties.

Attīstības izglītība kā politiska rīcība

Papildus izglītībai jābūt arī Al galīgais uzdevums ir izteikti politisks: mainot pilsoņu (tajā skaitā lēmumu pieņēmēju) attieksmi un uzvedību, tiks panāktas

5. attēls: Globālā izglītība

pārmaiņas politikā un sabiedrībā. Tas notiek plašās aktivitātēs un rīcībās jomās, sākot ar informēšanu un formāliem un neformāliem mācību procesiem un beidzot ar kampaņām un politiskās propagandas darbu. Tajā nozīmīgā izglītība kā instruments pilsoņu iesaistīšanai ir politiski nepieciešama.

Kāpēc tas ir svarīgi?

Desmit būtiskie argumenti, kāpēc attīstības izglītība ir arvien svarīgāka:

1. AI ir atbilde globalizācijai

AI sniedz nepieciešamās zināšanas, izpratni, prasmes un vērtības, lai pilnībā piedalītos savas un citu labklājības nodrošināšanā un gan lokāli, gan globāli pozitīvi veicinātu globalizāciju.

2. AI ir ieguldījums cīņā pret globālo nabadzību

Kā apgalvoja Džūliuss Njerere (Julius Nyerere), pirms vairākiem desmitiem gadu (skatiet iepriekš), visefektīvākais veids, kā cīnīties pret nabadzību, bija tās cēloņu apkarošana, kas ir daļa ziemeļu un starptautiskās ekonomikas sistēmas. AI veicina kritiskās robežas veidošanu, lai mainītu šo sistēmu.

3. AI cīnās pret nepareizu informāciju

Stereotipi un nezināšana ir raksturīgi Eiropas sabiedrības viedoklim par globalizāciju un attīstības jautājumiem. AI palīdz pārvarēt šo zināšanu trūkumu.

4. AI sniedz prasmes un kvalifikāciju

Mūsdienu sabiedrībā būtiskas prasības ir pacietība, kritiska domāšana, komunikācija, sadarbība, piemērošanās spēja, spējas strādāt komandā un globālā pilsonība. AI aktīvās un dalības metodes iesaista

skolēnu un palīdz cilvēkiem augt un attīstīt savu potenciālu. AI ir kvalitātes izglītība.

5. AI stiprina pilsonisko sabiedrību

AI pilnvarotības un dalības pieeja nostiprina pilsoņu iesaisti. Spēcīga pilsoniskā sabiedrība ir saskaņotas starptautiskās sadarbības politikas priekšnosacījums, pat ja jaunajās dalībvalstīs, kur starptautiskās sadarbības politika vēl tiek plānota.

6. AI veicina ODA sabiedrības atbalstu

ESAO attīstības centrs saskata pozitīvu saistību starp labāku apziņu un lielākiem AI izdevumiem. Pieci ES dalībnieki, kas ieguldījuši lielākajā daļā AI, tuvojas mērķim par ODA paredzētajiem 0,7 procentiem no IKP vai to jau ir sasnieguši.

7. AI ir demokrātijas prasība

Atbilstoši informēt vispārējo sabiedrību par attīstības sadarbību ir sabiedrības demokrātiskas tiesības, lai valdība tai atskaitītos, parādot nodokļus, kas tērēti, konsekventi un efektīvi apkarojot nabadzību.

8. AI ir politisks pienākums

Arvien pieaugošajā politisko saistību un deklarāciju apjomā valdības un institūcijas atzīst AI nozīmīgumu.

9. AI attīstās

Pēdējo desmit gadu laikā nozare ir strauji augusi. Arvien vairāk valstīs ir AI valsts stratēģijas, palielinās budžets, pieaug dalībnieku skaits.

10. AI darbojas

AI pozitīvo ietekmi pierāda, piemēram, ESAO, Eiropas Komisijas vai GENE veiktie novērtējumi un pētījumi.

AI situācija dažās jaunajās ES dalībvalstīs

Ungārijā ES līdzekļi ir bijuši noderīgi, dibinot globālās izglītības jomu (Ungārijas izvēlēta terminoloģija), jo AI nav valdības prioritāte. Skolu mācību programmā AI nav iekļauta sistemātiski, un finansējums ir vājš (560 000 eiro 2007. gadā). Tomēr pilsoniskā sabiedrība, izmantojot NGDO platformu HAND, tiecas pēc spēcīgākas AI darba kārtības. Platformai ir uzticīga globālās izglītības darba grupa, un HAND iesaistās Eiropas Iemen DEEEP3 projekta konsorcijs, kā arī vada 2010. gada Eiropas izglītības attīstības vasaras skolu.

Polijā valdība un NGDO arvien vairāk iesaistās AI pieejas sistematizēšanā. Kā GENE daļa, Polija iziet 2009. gada nozares darba pārbaudi. Pārbaudes ziņojums būs turpmākās AI valsts stratēģijas pamats. Valsts NGDO platforma Grupa Zagranica iesaistīsies pastāvīgā dialogā ar Ārlietu ministriju un Izglītības ministriju, lai panāktu AI iekļaušanu skolu mācību programmā un skolotāju apmācībā, kā arī attīstītu AI finansējuma mehānismus. AI līdzekļi 900 000 eiro apmērā ir pieejami Ārlietu ministrijas subsīdiju formā, un līdz 10 procentiem līdzekļu, kas paredzēti ārzemju attīstības projektiem, var tikt veltīti attīstības izglītībai Polijā.

Lai ar dažas NVO *Slovākijā* ir diezgan aktīvas AI programmas un aktivitātes sagatavotā, nozarei joprojām ir vāja nekonekventā valdības atbalsta un NVO spēju trūkuma dēļ. AI finansējums ir vājš (300 000 eiro) un AI netiek iekļauta skolotāju apmācībā vai skolu mācību programmā (taču daudz kultūru izglītība ir ietverta). Programmā SlovakAid ir maz atbalsta attīstības izglītībai, jo nav valsts stratēģijas procesa.

AI Iemenis *Slovēnijā* joprojām ir zema profila valdības atbalsta trūkuma un NVO spēju trūkuma dēļ. EK atbalsts, pat ja Slovēnijas ES prezidentūras ietvaros, ir stimulējis valsts NGDO platformu SLOGA, kas vada uzticīgu AI darba grupu. 2008. gadā SLOGA organizēja starptautisko vairāku ieinteresēto pušu konferenci „Starpkultūru dialogs attīstības izglītībā” un uzsāka procesu ar valdību, lai sistematizētu valsts AI pieeju. Taču process ir lēns un AI paredzētie līdzekļi joprojām ir ļoti vāji.

Lai ar *Latvijā* AI kā koncepcija ir zināma, valsts finanšu krīzes dēļ finansējums visai NVO nozarei ir katastrofāls. Latvija ir ļoti aktīva Jauno Eiropiešu un globālās izglītības (GLEN) tīklā un regulāri piedalās tādās Eiropas aktivitātēs kā AI vasaras skola un AI forums, taču nozare joprojām ir nestabila.

AI LOMA JAUNAJĀS DALĪBVALSTĪS

Informējot jaunās dalībvalstis par attīstības jautājumiem, AI programmām ir galvenā funkcija. NVO jaunajās dalībvalstīs spēlē aktīvu lomu AI ieviešanā

pamatskolas un vidusskolas līmeņos, augstākajā izglītībā un ārpus formālajām izglītības sistēmām. Notiek pārrunas par AI definīciju un saturu.

Konkrētāk, AI var veicināt tālāk minēto:

Vairums Eiropiešu nezina, kā ar partnervalstis vada AI programmas. Piemēram, Brazīlijas AI skolu programmas darbojas ļoti aktīvi

Tāpēc jārosina Eiropas NGDO:

1. apvienot Eiropas un ārpus Eiropas AI programmas;
2. organizēt skolotāju un skolnieku apmaiņu;
3. piedalīties AI programmās partnervalstīs;
4. nodrošināt balsi partnervalstīm AI programmās, piemēram, iesaistot migrantus, kas dzīvo ES.

- ❑ jaunie u izgl to ana par humānismu;
- ❑ globālo jautājumu māc ana, izmantojot interaktīvās pedagoģiskās metodes;
- ❑ nodokļu maksātāju informē ana par to, kā tiek tērēta viņu nauda;
- ❑ rosinājums pie ņirt vairāk publisko l dzekļu ārkārtas jautājumiem, att st bas un cilvēkties bu projektiem;
- ❑ papildu vald bas izdevumu attaisnojums atbilsto i acquis communautaire pras bai;
- ❑ jauno dal bvalstu atbild bas un tādejādi ar demokrātijas stiprinā ana.

Aktīvistu protests pie PHO ANO Klimata izmaiņu konferences laikā Poznaņā, Polijā. Avots: PHO

6. NODAĻA

VAI TĀ IR EFEKTĪVA? UZ CILVĒKTIESĪBĀM BALSTĪTĀS PIEEJAS ATTĪSTĪBAS KAMPAŅAS PRAKTISKS CEĻVEDIS

Īstenojot TAM projektu „Attīstības veicināšana Eiropā: tuvojoties kritiskajai robežai un pārsniedzot to”, astoņas Eiropas NVO – Slovēnijas centrs Āfrikai, Annwin, Slovākija, Demokrātisko tiesību attīstības fonds, Ungārija (DemNet), Ungārijas platforma Āfrikai (HAP), Karat koalīcija, Polija, Polijas humanitārā organizācija (PHO), SOS, Malta un Jaunieši pret AIDS, Latvija gada garumā organizēja valsts kampaņas ar mērķi informēt sabiedrību par attīstības problēmām. Visu šo kampaņu saskares punkts ir jauniešu izglītošana par attīstības jautājumiem.

Šī sadaļa sniedz norādījumus par kampaņu rīkošanas galvenajiem principiem, taču nevis sniedz pilnīgu kampaņu rīkošanas instrumentu klāstu, bet gan drīzāk izskaidro to pamatu un koncentrēšanos uz uzkrātajām praktiskajām zināšanām, labāko praksi un NVO iegūtajām zināšanām, izmantojot praktisku pieeju un tiecoties izcelt uz cilvēktiesībām balstīto pieeju.

KĀDA IR UZ CILVĒKTIESĪBĀM BALSTĪTĀS PIEEJAS NOZĪME KAMPAŅU RĪKO ANĀ?

Kampaņu rīkošana ir tādas stratēģijas izveide un piegāde, kas mobilizē cilvēkus, lai panāktu konkrētu rezultātu vai izmaiņas. Kampaņu rīkošana balstās uz izpēti, pievērš uzmanību problēmai un tiecas sniegt risinājumu. Kampaņu rīkošana nekad nav vienkārša aktivitāte; tā parasti ir aktivitāte sērija, kas veicina stratēģisko veidu, kā panākt galamērķi/us. Ja rīkojat kampaņu, izmantojot uz cilvēktiesībām balstītu pieeju, tad katrā kampaņas rīkošanas posmā stenojiet cieņas, godgūmi, vienlīdzības un cilvēktiesību un minoritāšu cieņas principus.

Rīkojot kampaņas, izmantojot uz cilvēktiesībām balstītu pieeju, nozīmē:

- ❑ *Jūsu kampaņa kā galveno struktūru izmanto cilvēktiesības. Kā etalonu izmantojiet starptautiskos un valsts cilvēktiesību standartus un nosūtiet ādā kontekstā ziņojumus, ja tiesības tiek pārkāptas. Piemēram, ja grupai nav pieejas ūdenim: katram cilvēkam ir iedzimtas tiesības uz ūdeni saskaņā ar ICESCR.*
- ❑ *Jūsu kampaņa pilnvaro adresātus aizstāvēt savas tiesības. Sniedziet adresātiem (kritiskajām kopienām, etniskajām, nacionālajām, reliģiskajām un lingvistiskajām minoritātēm, cilvēkiem ar pašām vajadzībām, jauniešiem, sievietēm utt.) zināšanas, lai tie varētu vērsties pie varas pārstāvjiem un aizstāvēt, cienīt vai izmantot savas tiesības. Lieciet, lai kopienas balss būtu dzirdama, lūdzot tai stāstīt par sevi, kur vien iespējams. Izvairieties no nostādīšanas upuru lomā un tēliem vai vēstījumiem, kas cilvēkus vai vietas padara par sensācijām vai stereotipiem (**skatiet CONCORD tēlu un vēstījumu labas uzvedības kodeksu**).*
- ❑ *Jūsu kampaņa vērsas pie visām sabiedrības daļām, tajā skaitā kritiskajām minoritātēm. Veiciniet sadarbību ar NVO, pārstāvēt tādas sociāli atstumtās grupas kā minoritātes, migrantus, bēgļus un cilvēkus ar pašām vajadzībām utt. Tādejādi var nodot praktiskās zināšanas, un abas puses būs ieguvējas.*

Pārbaudiet, lai HRBA tiktu attiecīgi pielietota, pārbaudē izmantojot šos piecus pamatprincipus:

- ❑ *jūsu kampaņa kā normatīvo struktūru izmanto cilvēktiesības;*
- ❑ *jūsu kampaņa pilnvaro adresātus cienīt savām tiesībām;*
- ❑ *jūsu kampaņa vērsas pie visām sabiedrības daļām, tajā skaitā kritiskajām minoritātēm;*
- ❑ *jūsu kampaņa pievērš visu grupu vajadzībām, tajā skaitā ievainojamākajām kopienām;*
- ❑ *jūsu kampaņa ir saprotama.*

- ❑ *Jūsu kampaņa pievēršas visu grupu vajadzībām, tajā skaitā ievainojamākajām kopienām. Pārstāviet visu to grupu intereses, ko skāru itādi cilvēktiesību pārkāpumi, ko vēlaties apkarot, tajā skaitā sievietes, bērnu, minoritāšu, vietējo tautu un citu minoritāšu grupu intereses. Iesaistiet tās savā darbā un aiciniet tās stāstīt par sevi.*
- ❑ *Jūsu kampaņa ir saprotama. Veidojiet atklātu kampaņu. Kopā ar kampaņā pārstāvētajām kopienām radiet novērošanas un vērtēšanas sistēmu. Nodrošiniet kopienu dalību kampaņas plānošanā, veidošanā, stenošanā, novērošanā un vērtēšanā un noteikti iekļaujiet to uzskatus. Jūsu kampaņa būs likumgāka.*

HRBA neattiecas tikai uz attīstības politiku; koncepciju var pilnībā piemērot arī NVO darbam. Pārskatiet savu organizatorisko struktūru un nosakiet, vai lēmumu pieņemšana tiek ļauta arī dalībniekiem un vai tā ir saprotama, vai pārvaldības procesi ir atklāti un saprotami, un kā jūs darbā iekļaujat tādas kritiskās grupas kā minoritātes, cilvēkus ar pašām vajadzībām vai LGBT personas. Izstrādājiet rīcības plānu, lai stenojtu HRBA savā organizatoriskajā struktūrā. Skatiet **starptautiskās amnestijas pamācību par plānošanu**.

1. SOLIS: LAI RĪKOTOS PAREIZI, UZZINIET, KAS NOTIEK

Ja vēlaties mainīt politiku, praksi vai attieksmi, jums jābūt informētiem par jautājumu, dalībniekiem un saviem resursiem. Tam nevajadzētu būt apgrūtinātam procesam. Piešķiriet laiku jautājumu pamatinformācijas izpētei, lai nodroinātu to, ka jūsu aktivitātes ir mērķtiecīgas un efektīvas. Izveidojiet galvenās informācijas sarakstu, kas jums jāzina, un uzsāciet savu plānotās procesus. Kampaņu rīkošanā nepieciešama enerģija, laiks un nauda, un lielus rezultātus var panākt ar kritisku un analītisku pieeju. Jums jāparedz, kas notiks, un jāveido dažādi scenāriji. Katram nolūkam jums labi jāpārzina visa situācija.

Jautājums

Jūs varat izmantot šo jautājumu sarakstu, lai noteiktu dažādos kampaņu veidošanas aspektus:

1. Kas ir mērķa valsts attiecīgās starptautiskās un reģionālās cilvēktiesību saistības? (Skatiet **TAM tabulu ratifikācijas statusā** vai vietnē <http://www.bayefsky.com>.)
2. Vai tiesības tiek glabātas konstitūcijā vai citos valsts likumos? Kuras formālās vai neformālās barjeras novērš tiesību pilnīgu īstenošanu?
3. Kuras kopienas ietekmē cilvēktiesību pārkāpumi, un kādas ir blakusparādības (slimības, nabadzība)? Uzskaityiet galvenos un necilvēcīgākos faktus. Vai dažas sabiedrības daļas, piemēram, sievietes, bērnus, minoritātes un vietējos cilvēkus, tie ietekmē vairāk nekā citas?

Veiciet situācijas analīzi. Jūs esat jaunas dalībvalsts aktīvis, kas plāno kampaņu, lai pievērstos cilvēktiesību pārkāpumiem saistībā ar attīstību. Viena no jūsu aktivitātēm ir AI. Jums valstī nepieciešami dalībnieki, kas izdarīs spiedienu uz adresāta valdību un panāks izmaiņas. Analizējiet savu situāciju.

4. Kādas aktivitātes veica personas, grupas, palīdzības organizācijas vai NVO, lai atvieglotu mērķa valsts situāciju?
5. Kas ir jāmaina? Izveidojiet to lietu sarakstu, ko vēlaties mainīt, un sakārtojiet tās prioritārā kārtībā.
6. Kāpēc vēl nav notikušas izmaiņas?
7. Kāpēc jūsu valsts iesaistās starptautiskās attīstības politikā?
8. Kurās valstīs jūsu valsts īsteno attīstības projektus? Kuras valstis ir jūsu valdības galvenie partneri starptautiskās attīstības sadarbībā?
9. Līdz kurai pakāpei cilvēki apzinās attīstības saistības jūsu valstī? **Izpētiet Eurobarometer pārskatu par jaunajām dalībvalstīm?**
10. Kuras aktivitātes īsteno personas, grupas vai NVO jūsu valstī? Kuras soļus vai pasākumus ir veikušas varas iestādes?
11. Kāda ir AI situācija jūsu valstī? Vai AI ir iekļauta skolu mācību programmā? Vai jūsu valdība piešķir līdzekļus, lai uzlabotu AI? Pārbaudiet ziņojumus un pārskatus par DEEEP tīmekļa vietni ([link 1](#), [link 2](#)).

Turpiniet jautājumu sarakstu pats.

Dalībnieki

1. Kura ministrija ir atbildīga par starptautiskās attīstības politikas saskaņošanu un īstenošanu? Kuras ministrijas ir iesaistītas starptautiskās attīstības sadarbības procesā? Kura ministrija izlemj par ODA apjomu?
2. Vai ir uzņēmums, kas būtu tieši iesaistījis valsts-ko attīstības projektu īstenošanā?
3. Kā mērķa valsts valdība aizstāv, ciena un ievēro cilvēktiesības?
4. Kas ir cilvēktiesību pārkāpumu upuri mērķa valstī? Vai kāds no tiem dzīvo jūsu valstī (bēgļi, aktīvisi, speciālisti, slavenības utt.)? Tie ir jūsu iespējamie sabiedrotie.
5. Kuras personas, grupas, palīdzības organizācijas vai NVO ir sākušas rīkoties mērķa valstīs? Tie ir jūsu iespējamie sabiedrotie.

6. Kuras NVO steno starptautiskos att st bas projektus vai propagandē atklātāku un labāku att st bas politiku? Tie ir jūsu iespējamie sabiedrotie.
7. Kuras vald bas amatpersonas, parlamenta locekļi vai Eiropas Parlamenta locekļi ir izteikties vai r koju ies (pozit vi vai negat vi) saist bā ar jūsu jautājumu? Tie ir jūsu iespējamie sabiedrotie vai pretinieki.
8. Kuri žurnālisti, redaktori vai pla saziņas l dzekļi vai akadēmisko aprindu eksperti ir publicēju i rakstus (pozit vus vai negat vus) par att st bas jautājumiem vai globālo/att st bas/cilvēkties bu izgl t bu? Tie ir jūsu iespējamie sabiedrotie vai pretinieki.
9. Kuras slaven bas ir aicinātas piedal ties pal dz - bas kampaņā vai ir biju as ādu kampaņu sejas? Tie ir jūsu iespējamie sabiedrotie.
10. Kuri uzņēmumi izstrādā starptautiskus att st - bas projektus?
11. Kura NVO atbalsta AI/globālo izgl t bu/cilvēkties bu izgl t bu vai nodarbojas ar o problēmu māc anu skolās? Tie ir jūsu iespējamie sabiedrotie.
12. Kuras skolas jau ir ieviesu as AI savā māc bu plānā vai kuri skolotāji ir lāvu i AI akt visticam vā d t nodarb bas vai ārpusskolas aktivitā u programmu par att st bas problēmām? Tie ir jūsu iespējamie sabiedrotie.

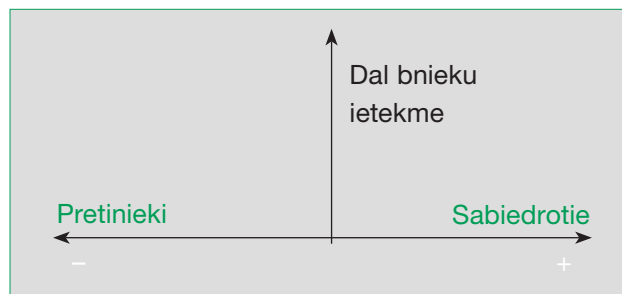
Turpiniet jautājumu sarakstu pats.

Atpūta un izklaides pasākumi pēc HAP organizēta semināra Ungārijā. Avots: HAP

Sabiedrotie	Pretinieki
Potenciālie sabiedrotie	Potenciālie pretinieki

6. attēls: Spēka matrica

7. attēls: Nozīmīgāko dalībnieku karte

Veiciet galveno dalībnieku novērtēšanu trijās dimensijās. Ievietojiet jūsu sabiedrotos un pretiniekus tabulā atbilstoši to ietekmes lmenim. Pierakstiet vismaz vienu viņu stipro pusi, vāj bu un mēģiniet noteikt viņu nākotnes mērķus un plānus.

Citus kartē anas norād jumus meklējiet **Civicus kampanu rokasgrāmātā**.

Resursi

1. Vai jums ir savstarpējās attiec bas ar personām, personu grupām vai NVO mērķa valst ?
2. Kādi ir viņu resursi? Kā viņi var pal dzēt nodroināt kampaņas izdo anos?
3. Kā jūs ties bu turētājus iesaist siet lēmumu pieņem anas un citos kampaņas procesos?
4. Kā kampaņu uztver ties bu turētāji?

Iepazīstiet savus sabiedrotos un pretiniekus. Veiciet informācijas anal zi, lai to pareizi izmantotu. Pēc dal bnieku atlas anas, jums ir jāparedz, ko Jūs no viņiem varat sagaid t kampaņas laikā. Izmantojiet spēka matricu un galveno dal bnieku plānu. Kampaņas laikā sarindojiet dal bniekus ajā shēmā atbilstoši to attieksmei.

5. Kādi resursi ir pieejami, lai veiktu progresu uzraudzību? Vai jums ir sistēma, lai izstrādātu rādītāju sistēmu, lai novērtētu attīstības un cilvēktiesību ietekmi?
6. Cik cilvēku var piedalīties jūsu kampaņā? Vai viņiem ir pamata zināšanas par attīstības un cilvēktiesību standartiem?
7. Kādas ir viņu spējas un iemaņas, un kurus uzdevumus var viņiem uzticēt? Cik daudz laika viņi var veltīt kampaņai?
8. Ar cik daudz cilvēkiem jūs varat sazināties un mobilizēt tos?
9. Cik lieli ir jūsu finansu resursi?
10. Cik daudz laika jums ir?
11. Kāda ir jūsu pieejamā infrastruktūra?

Turpiniet jautājumu sarakstu.

2. SOLIS: NOSAKIET SAVUS MĒRĶUS

Pēc pamatga cilvēktiesību stāvokļa novērtējuma veikšanas, jums ir jānosaka virkne problēmu, uz kurām attieksies kampaņa. Jums tās jāpārveido par mērķiem un uzdevumiem, kā ar jānosaka prioritātes.

Mērķis

Mērķis ir jūsu ilgtermiņa vīzija. Tas var būt ļoti plašs un tam nav jābūt izmērāmam. Tas atspoguļo jūsu vīziju, pasauli, kādu jūs vēlaties redzēt.

Piemērs

Pirmais **TAM mērķis**: izskaust nabadzību un badu.

Jūs NEKĀDĀ gadījumā nedrīkstat APSTĀTIES.

Izmantojiet visus jums pieejamos resursus un jūs būsit pārsteigts, cik ļoti daudz iespēju ir jūsu rokās. Ja jums daži resursi nav pieejami, padomājiet, kā jūs tos varētu iegūt. Piemēram, ja jums nav radošais projekta dizaineris, nekavējieties jautāt palīdzību profesionālam uzņēmumam. Viņi labprāt palīdzēs cēla mērķa sasniegšanai, jo to varēs uzskatīt par Korporatīvo sociālo atbildību (CSR) vai iesniegt radošos materiālus konkursam.

Esiet S.M.A.R.T. (GUDRS)

S. Specific (konkrētība)

Jūsu mērķiem ir jābūt ļoti konkrētiem un koncentrētiem.

M. Measurable (novērtējamība)

Definējiet sasniedzamo mērķi skaitļos. Tikai specifiskiem mērķiem var piemērot rādītājus.

A. Achievable (sasniedzamība)

Pārziniet savus cilvēku, finansu un laika resursus. Jūsu mērķiem ir jābūt gan ambicioziem, gan reāliem.

R. Relevant (nozīmība)

Apskatiet problēmu, kas rada bažas vai dusmas, un piedāvājiet risinājumu.

T. Time-bound (noteikts termiņš)

Nosakiet sev gala termiņu, līdz kuram vēlaties sasniegt savus mērķus.

Mērķi vai uzdevumi

Definējiet problēmas, kuras jūs vēlaties apskatīt savā padziļinātājā situācijas analīzē. Sadaliet šīs problēmas kategorijās un pārveidojiet vidēja un īstermiņa mērķos.

Strādājiet ar sīki izstrādātiem mērķiem. Tā ir panākumu atslēga. Jūsu izvirzītajiem mērķiem ir jābūt ļoti konkrētiem, skaidri formulētiem un, kas ir ļoti svarīgi, novērtējamiem. Jums ir jābūt skaidram kampaņas iznākumam, lai nepazaudētu darbības virzienu.

Piemērs

Pirmie TAM mērķi iekļaujas laika termiņā no 2000. līdz 2015. gadam. Tie ir definēti šādi:

Mērķis 1a: samazināt uz pusi to cilvēku skaitu, kas pārtiek ar mazāk kā vienu dolāru dienā.

Mērķis 1b: izveidot pilnīgu un produktīvu nodarbinātību un nodrošināt darbu ikvienam, tajā skaitā, sievietēm un jauniešiem.

Mērķis 1c: samazināt uz pusi to cilvēku skaitu, kas cieš badu.

Izveidojiet savus rādītājus. Novērtēšana ir panākumu atslēga. Izveidojiet rādītājus, sekojiet progresam un novērtējiet sasniegtos rezultātus pēc katras aktivitātes un aktivitātes beigās.

Izmantojiet jau eksistējošus rādītājus. Atstāstājumi un kvalitātes ziņojumi, aptauju rezultāti par tiesību aizsardzību izpratni un oficiālie statistiskie rādītāji palīdzēs jums izveidot vispārēju pārskatu par jebkuru sasniegumu.

Vairāk cilvēktiesību rādītāju piemērus konkrētām attīstības programmām meklējiet **ANO Attīstības programmu ceļvedī**.

Piemērs

TAM1 mērķu rādītāji tiek definēti šādi:

Mērķa 1a rādītāji:

1.1 Iedzīvotāju daļa, kuru iztikas līdžekļi ir zem \$1 (PPP) dienā

1.2 Nabadzības līnijas rādītāji

1.3 Nabadzīgāko iedzīvotāju kvintiles daļa tautas patēriņā

Mērķa 1b rādītāji:

1.4 IKP pieaugums uz katru nodarbināto personu

1.5 Nodarbināto iedzīvotāju daļa attiecībā pret visiem iedzīvotājiem

1.6 Nodarbināto iedzīvotāju daļa, kuru iztikas līdžekļi ir zem \$1 (PPP) dienā

1.7 Pa nodarbināto personu un ģimeņu palīgstrādnieku daļa no kopējā nodarbināto skaita.

Mērķa 1c rādītāji:

1.8 Bērnu ar pārāk mazu ķermeņa svaru patsvars vecumā līdz pieciem gadiem

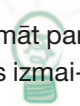
1.9 Iedzīvotāju daļa, kura nesaņem pat minimālo iztikai nepieciešamo pārtikas devu.

ANO ir izvirzījis ambiciozus mērķus, pateicoties tās izmēram, cilvēku resursiem un novērtējamam un novērojamam iespējamam. Apziniet savus resursus un izvirziet ambiciozus mērķus, taču pamatojoties uz pieejamajiem resursiem. Rezultāti ir vismaz tikpat svarīgi kā pats process. Mēs iesakām jums veikt aktivitātes kādā noteiktā rajona vai reģiona ietvaros. Tas ļaus jums strādāt iepriekš definētos ietvaros un jums būs daudz vieglāk iegūtus rezultātus izteikt skaitļos.

3. SOLIS: IZVEIDOJDIET SAVU STRATĒGIJU UN DEFINĒDIET TAKTIKU!

Tagad jums jāizlemj, kurās no šīs vēlaties piedalīties. Piemēram, ja jūsu mērķis ir nodrošināt pilnīgu un produktīvu nodarbinātību un labu darbu ikvienam, tajā skaitā sievietēm un jauniešiem (TAM1 Mērķis 1b), jūs varat izmantot daudzas dažādas stratēģijas. Jūs varat lūgt valdību, lai panāktu efektīvākas attīstības politikas ieviešanu. Jūs varat izdarīt spiedienu uz uzņēmumiem, kuri attiecīgajā reģionā nenodrošina darbiniekiem pietiekami augstu samaksu par darbu, kuru viņi veic, taču iegūto produkciju realizē par ļoti augstu cenu attiecīgajās valstīs. Jūs varat veicināt cilvēku informētību par problēmu un mobilizēt tos izdarīt spiedienu uz valdībām, lai tās atvēlētu līdzekļus attiecīgajiem reģioniem; jūs

Turpiniet uzdot sev jaunus jautājumus un domāt par darba efektivitātes uzlabošanu. Jūs vēlaties izmainīt pasauli.

darbības varat apvienot ar līdzekļu vākšanas kampaņām vietējās NVO vai palīdzības organizācijās, kuras veic šīs darbības attiecīgajās vietās. Jūs varat pievienoties sievietešu kustībai un mobilizēt cilvēkus mainīt nosacījumus un tradicionālo praksi, kas nostāda sievieti neizdevīgā pozīcijā; Jūs šīs darbības varat apvienot ar līdzekļu vākšanas kampaņām vietējās NVO vai palīdzības organizācijās, kuras veic šīs darbības attiecīgajās vietās.

Ir tikai daži piemēri plašajam iespēju klāstam. Lai izvēlētos vislabāko pieeju, jums ir jāiepazīst problēma, daļēni un, ļoti svarīgi, jāapzinās jūsu resursi un spējas. Dažādas stratēģijas paredzētas dažādām mērķa grupām, tādēļ jums ir jāzina, kuru mērķa grupu jūs spējat ietekmēt. Jebkurā gadījumā, jums ir jāizveido vairāki iespējamie scenāriji un jāmēģina paredzēt jūsu darbību rezultātus.

Definējiet mērķa grupu

Jūsu mērķa grupa veidosies no sabiedrotajiem, pretiniekiem, darbu veicējiem un tiesību turētājiem. Pēc iespējas precīzāk aprakstiet mērķa cilvēkus, nosaucot konkrētu individu vārdus vai grupas (Parlamenta locekļi, uzņēmuma direktori, grupas, indivīdi, utt.). Jo precīzāk jūs viņus aprakstīsiet, jo labāk varēsiet definēt viņu intereses un vērtības. Koncentrējiet uzmanību uz lēmumu pieņēmējiem. Balstoties uz augstāk minēto piemēru, ja jūs vēlaties izdarīt spiedienu uz uzņēmumiem, jums ir jāiepazīst uzņēmuma vadība, to paziņojumi, uzņēmuma politika, produkti, kuri tiek ražoti tiesību turētāju valstī, kā arī jums nepieciešams to veikalu saraksts, kuros šie uzņēmumi realizē savu produkciju. Jums ir jāzina arī kurus cilvēkus jūs vēlaties mobilizēt. Tajā gadījumā jums ir jābūt priekšstatam par cilvēkiem, kas šo produkciju iegādājas, jāizpēta viņu attieksme un veids kā viņus vislabāk uzrunāt (kurās vietnēs, kurās vietējās avīzēs, kuros restorānos, utt.) Balstoties uz šo piemēru, jūs varat jau paredzēt, ka to veikalu pārnieki, kuros pārdod uzņēmuma produkciju, visticamāk kļūs par jūsu pretiniekiem.

Jūsu kampaņas tonis

To, kā jūs runājat, lielā mērā nosaka uzrunātās auditorijas attieksme. Svarīgais stratēģisks lēmums ir ar vai uzrunāt uzreiz valdību kritiskā tonī, vai sākumā

ajā posmā neieklājiet tādas aktivitātes kā petīciju parakstu vākšana, produkta boikotēšana vai publiska pasākuma rīkošana pie lielveikala. Iepaņēmiens tiks izmantoti vēlāk.

Jūs varat izveidot vairākas darba grupas, izstrādāt atbilstošas stratēģijas un sākt cīņu no vairākām pusēm. Neaizmirstiet savas darbības **saskanot**.

būt pacietīgam un pāriet uz stingrāku toni, ja jūsu prasības netiek izpildītas.

Veidojot savu komunikāciju stratēģiju, izmantojiet uz cilvēktiesībām balstītu pieeju.

Runājiet par cilvēktiesībām. Jūs vēlaties nostiprināt vispārējo cilvēktiesību realizāciju. Runājot par šiem mērķiem, izmantojiet cilvēktiesību struktūru. Aizstāviet cilvēktiesības.

Dodiet vārdu tiesību turētājiem. Runājiet ar tiesību turētāju valsts indivīdiem, grupām vai NVO vai bēgļiem, kas dzīvo Jūsu valstī, un pārliecinieties, ka viņu balsis tiek uzklautas. Lūdziet tiem izklāstīt savus stāstus, kad vien iespējams.

Nodrošiniet visievainojamāko grupu dalību. Iesaistiet personas, kuru stāvoklis ir nelabvēlīgāks pat savās sabiedrībās, piemēram, sievietes, bērnus, minoritātes vai vietējos cilvēkus.

Iedrošiniet adresātus runāt pašiem. Izvairieties no nostādības upuru lomā un tēliem vai vēstījumiem, kas cilvēkus vai vietas padara par **sensācijām vai stereotipiem**.

Jūsu kampaņas posmi veido ciešu savstarpēju mijiedarbību. Plānošanas procesa laikā un ar kampaņas laikā jums var būt nepieciešams atjaunot sabiedroto-pretinieku sarakstu vai papildināt savu stratēģiju.

Pareizais laiks un taktika

Ļoti svarīgi ir izvēlēties pareizu kampaņas sākuma laiku, aktivitāšu laiku un soļu kārtību. Jūs varat izvēlēties sākt ar lobēšanu. Cilvēku mobilizēšanai, pro-

uzrunāšanai būs lielāks efekts vēlāk. Par problēmu var tikt organizēta konference vai jūs varat ielūgt personu ar attiecīgajām tiesībām apmeklēt jūsu valsti, kas iespējas ir jāizmanto, kad jūsu aktualizētajai problēmai pievērsta pastiprinātu uzmanību. Pareiza laika izvēle var palīdzēt daudz efektīvāk sabiedrībai atklāt cilvēktiesību pārkāpumus.

Slovēnijas centrs Āfrikai

Slovēnijas centrs Āfrikai ir veicis daudzas informēšanas kampaņas par attiecīgās problēmām Āfrikā. Kampaņa bija saistīta ar Āfrikas migrantu dzīvi Slovēnijā, NVO iesaistījās un iedrošināja valstī dzīvot migrantus. Afrikāņu centrs afrikāņu migrantiem organizēja seminārus par viņu tiesībām. Ekspertu lekcijām sekoja Slovēnijā dzīvojošo migrantu individuālas uzstāšanās, kurās viņi dalījās savos pirmajos iespaidos un pieredzē par to, kā labāk iegūt rezidenta statusu, ģimenes apvienošanu un nepieciešamās darba atļaujas. Migranti tika iesaistīti arī citās aktivitātēs, piemēram, apaļā galda sarunās.

Izveidojiet kalendāru. Sarakstā iekļaujiet visus svarīgos datumus nākošā gada ietvaros, tas jums palīdzēs izvēlēties aktivitāšu laikus. Iekļaujiet sarakstā attiecīgo nacionālo un Eiropas Parlamenta sesiju datumus, nacionālo, reģionālo un starptautisko cilvēktiesību konferenču datumus, ANO dienu datumus, gadadienas, regulāros ikgadējos maršus utt.

PHO

Polijas Humānā organizācija (PHO) izveidoja kampaņu, lai pievērstu uzmanību klimata izmaiņu postošajai ietekmei uz attiecīgās valstīm un atklātu notā izrietošos cilvēktiesību pārkāpumus. Poznaņā no 2008. gada 1. līdz 12. decembrim norisinājās ANO Klimata izmaiņu konference, un PHO izmantoja šo iespēju, lai pievērstu uzmanību cilvēktiesību jautājumam. Viens no viņu mērķiem bija pirms konferences sākuma informēt plašsaziņas līdzekļus par saistību starp cilvēktiesībām un klimata izmaiņām. Viņi pārtulkoja Oksfama (Oxfam) ziņojumu *Climate Wrongs and Human Rights: Putting People at the Heart of Climate-change Policy* (Klimata problēmas un cilvēktiesības: cilvēki klimata izmaiņu politikas centrā) poļu valodā, un tā iznāca anas dienā, vienu mēnesi pirms Poznaņas konferences, noorganizēja preses konferenci, kurā piedalījās Oksfams (Oxfam) un Polijas Zaļais tīkls. Preses konferences laikā tika izcelta savstarpējā sakarība starp cilvēktiesību pārkāpumiem un klimata izmaiņām. Žurnālistiem, kas apmeklēja Poznaņas konferenci, tika izdalīta ziņojuma un brošūras versija poļu valodā. Tā rezultātā, pateicoties veiksmīgai laika izvēlei, plašsaziņas līdzekļos tika plaši apspriesta klimata izmaiņu ietekme uz cilvēktiesībām.

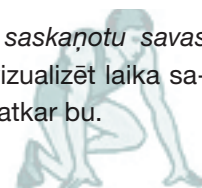
Āfrikas centra semināra dalībnieks. Avots: Slovēnijas centrs Āfrikai

PHO izplatītās brošūras. Avots: PHO

Izveidojiet SVID analīzi, izmantojot uz cilvēktiesībām balstītu pieeju. Kādas ir jūsu stiprās puses, vājās puses, iespējas un draudi uz cilvēktiesībām balstītas

Izmantojiet GANNT shēmu, lai saskaņotu savas aktivitātes. Shēma ļauj jums vizualizēt laika sarakstu un aktivitāšu savstarpējo atkarību.

ajā posmā jūs varat sākt domāt par aktivitātēm, taču nesāciet to sākumu izstrādi. Tikai sarīdijiet aktivitātes pēc kārtas. Pievērsiet uzmanību kampaņas dinamikai un komponējiet to līdzīgi skaņdarbam. Izlemiet, kas ir labāk: palielināt spiedienu pakāpeniski vai sensacionāla debija. Nosakiet kulminācijas punktu(s). Izlemiet, kuras kampaņas daļas var atklāt plašsaziņas līdzekļiem un kuras no publicitātes jāslēpj.

Ja strādā vairākas darba grupas, saskaņojiet viņu soļus un stratēģijas. Katram ziņotājam ir sava dinamika. Aktivitāšu kārtība, piemēram, mobilizācija, lobēšana, plašsaziņas līdzekļu iesaistīšana, demonstrācijas, citas uzmanības piesaistes aktivitātes, utt., var būt dažādas; taču citas darbības ir vērstas, lai sasniegtu vienu un to pašu mērķi. Jums ir jāaskaņo visas aktivitātes, lai izveidotu vienu kopumu.

pieejas piecās dimensijās: cilvēktiesību struktūra, iespējas, dalība, nediskriminācija un atbildība. Aizpildiet šo tabulu!

ANNWIN

Annwin Slovēnijā organizēja kampaņu, lai aktualizētu attiecības un vēlējās motivēt valdību palielināt Oficiālās Attiecības daļu. 2009. gadā Slovēnijā norisinājās divas vēlēšanas, jau norisinājās kampaņas par Slovēnijas Republikas prezidenta amatu un parlamenta pārstāvjiem. Mērķis bija labas brīdis, lai izmantotu plašsaziņas līdzekļu uzmanību un uzdot kandidātiem attiecīgus jautājumus. Tomēr pierādījās pilnīgi pretējais. Jaunajās dalībvalstīs lielākā daļa iedzīvotāju nav informēti par valdības attiecības pienākumiem, tādēļ nav vērts šo problēmu aktualizēt priekšvēlēšanu kampaņas laikā. Turklāt plašsaziņas līdzekļu uzmanība netika koncentrēta uz attiecības jautājumiem.

Studenti ar savu darbu Annwin seminārā Slovēnijā. Avots: Annwin

Ja jūs skolās vēlaties vadīt stundas par attīstības problēmām vai organizēt ārpuskolas programmas, neaizmirstiet saskaņot laiku ar skolas laiku un vienoties par šīm nodarbībām ar skolotājiem un mācību pārzini ilgi pirms semestra sākuma. Semestra beigās ir ļoti aizņemts periods gan vidusskolās, gan universitātēs.

GANTA diagrammas piemērs	11.09	12.09	01.10	02.10	03.10	04.10	05.10	06.10
Situācijas analīze								
Problēmas analīze	█							
Dalībnieku analīze		█						
Spēka matricas izveide			◇					
Nozīmīgāko dalībnieku karte			◇					
Resursu analīze			█					
Mērķu noteikšana				█				
S.M.A.R.T. analīze				◇				
Stratēģijas un taktikas izveide								
Mērķa grupu noteikšana				█				
Kampaņas tona noteikšana				█				
Laika izvēle				█				
Atbalsta stratēģija				█				
Aktivitātes								
1. aktivitāte					█	█	█	
2. aktivitāte						█	█	
3. aktivitāte						█	█	
Izvērtēšana								█

Stiprās puses	Vājās puses
Iespējas	Draudi

Aktivitātes

Esiet oriģināls un izlauzieties cauri informācijas plūsmam. Saskaņojiet savas aktivitātes ar mērķa grupu vajadzībām. Rīkojieties, lai atrisinātu problēmas,

4. SOLIS: RĪCĪBA

Attīstības nevalstiskā organizācija ir sadalīta nacionālajās platformās vai tīklos, kurus koordinē starptautiskās platformas. **Atrodiet savu nacionālo platformu šeit.** Plašāks ir spēcgs organizāciju ietekmes mehānisms, jo tās var apvienot savus spēkus, izveidojot darba grupas un koordinēt kampaņas kopīgiem spēkiem. Ietekme var būt viena darbība, kas ir ierobežota līdz vienai kampaņai vai tikai kampaņas daļa, taču tā var tikt attīstīta arī ilgtermiņā, labi organizētās grupu attiecībās, organizācijās un individuāli, ja tiek saskaņoti mērķi un stratēģijas, un sadarbība var tikt īstenota platformu vai tīklu veidā.

Ietekmes pasākumi

Ja jūs izveidojat attīstības kampaņu, izmantojot uz cilvēktiesībām balstītu pieeju un iekļaujot AI, sadarbojieties ar mērķa grupām (pamatā visi tie, kurus jūs uzskatāt par partneriem vai potenciālajiem partneriem):

- ❑ tiesību turētāji, kas dzīvo Jūsu valstī, piemēram, bēgļi, aktīvisti, eksperti, slavenības, utt.
- ❑ Individuāli, grupas vai NVO tiesību turētāju valstī, kas darbojas pret cilvēktiesību pārkāpšanu
- ❑ NVO, kas izpilda starptautiskus attīstības projektus vai aizstāv daudzpusīgākas un labākas attīstības politikas ieviešanu

- Pal dz bas organizācijas, kas darbojas ties - bu turētāju valst
- Medic niskās iestādes, kas darbojas ties bu turētāju valst
- Jaunie u akt visti
- Sievie u ties bu organizācijas abās valst s
- Bērnu ties bu organizācijas abās valst s
- Minoritā u un vietējo iedz votāju ties bu orga - nizācijas abās valst s
- Organizācijas, kas uzrauga starptautiskos ieguld jumus, piemēram, Eiropas Rekonstruk - cijas un att st bas banka, Pasaules Banka
- Organizācijas, kas nodarbojas ar klimata iz - maiņām
- Pēt jumu institūti, kas nodarbojas ar att st - bas problēmu izpēti
- NVO vai t klus, kas aizstāv vispasaules vai att st bas izgl t bu vai nodarbojas ar cilvēk - ties bu vai l dz gu programmu pasnieg anu skolās
- Žurnālisti, redaktori vai pla saziņas l dzekļi, kuriem rūp att st bas problēmas
- Ceļojumu aģentūras, kuras interesē ilgspēj - gas tūrisma iespējas
- Skolotāju asociācijas, kuras atbalsta globā - lās izgl t bas principus
- Skolotāji vai skolu vad tāji, kuri jau ieviesu i Al savās skolu programmās vai sniegu i iespēju Al akt vistiem vad t stundas vai ārpus - skolas nodarb bas par att st bas problēmām
- Skolotāju apmāc bu institūti

DemNet plašsaziņas līdzekļu apmācība Budapeštā, Ungārijā. Avots: DemNet

esiet gatavs izteikt pamatotus argumentus un piedāvāt risinājumus. Un jūs jau zināt, ko jūs vēlaties, lai viņi dara.

iegūtās mācības, labākā prakse un padomi

Tagad mēs jūs nodro inām ar zinā anām, kas iegūtas NVO, piedaloties mūsu projektā. ajā sadaļā apkopoti padomi un idejas par uz cilvēkties bām balst tas pieejas izmanto anu mūsu kampaņās, tomēr eit nav apko - poti padomi par aktivitātēm, piemēram, protestiem vai pet cijām. Kampaņas instrumentus var piemērot vai tie var nodro ināt iedvesmu rad t jaunus.

DemNet plašsaziņas līdzekļu apmācība Budapeštā, Ungārijā. Avots: DemNet

DemNet

Attīstības izglītība apvienota ar kampaņas ap - mācību

Demokrātisko ties bu att st bas fonds (DemNet) ir konstatējis, ka Ungārijā interese par att st bas problēmām ir ļoti neliela. Tā vietā, lai izveidotu noteiktu kampaņu, kuras ietekmi ir grūti novērtēt, NVO par saviem instrumentiem nolēma izmantot Al, pla saziņas l dzekļus un aizstāv bu. DemNet noorganizēja pla saziņas l dzekļu un kampaņas apmāc bu, kuru ietvaros augstskolu studenti varēja māc ties par attiec bām starp starptautisko at - t st bu un pla saziņas l dzekļiem, iegūt zinā anas

pa kampaņu organizēšanu un izmantot tās praksē. Augstskolu studenti, kuri specializējas plašsaziņas līdzekļu, komunikāciju, starptautisko sakaru vai sociālo zinātņu nozarē tika uzaicināti piedalīties sesijā, kuras ilgums pārsniedza divas dienas.

Plašsaziņas līdzekļu apmācība

Pirmajā dienā tika rādītas attiecīgās un plašsaziņas līdzekļu ekspertu sagatavotās prezentācijas:

- Starptautiskās attiecībās sadarbības vēsture un struktūra
- Uz cilvēktiesībām balstīta pieeja attiecībām
- Drukāto un elektronisko plašsaziņas līdzekļu raksturojums
- Žurnālistikas virziens ārpolitikas jautājumos
- Globālo problēmu attēlošana plašsaziņas līdzekļos

Otrajā dienā studenti iejutās ārpolitikas reportieru ādā. Viņu uzdevums bija sagatavot rakstus un ierakstīt un izredīgēt fiktīvas ziņas fiktīvam TV kanālam. Studentiem palīdzēja profesionāli žurnālisti un filmēšanas komanda. Uzdevuma noteikums bija tāds, ka ziņas nedrīkstēja tikt pieminēti vārdi

„ūdens”, „cilvēktiesības”, „attiecībās sadarbība” un „Ārlietu ministrija”.

Kampaņu apmācība

Apmācība koncentrējās uz plašsaziņas līdzekļu un kampaņu veidošanas tehniku apguvi. Studenti apguva zināšanas par plašsaziņas līdzekļu komunikāciju un rediģēšanu, kā arī producēja un rediģēja paši savus kampaņu video sižetus par cilvēktiesību problēmām, kas saistītas ar attiecībām. Kampaņu video sižetus var apskatīt [šeit](#).

Kanāls iesaistīja jauniešus arī citās kampaņas daļās

Piedāvājiēt nākotnes lēmumu pieņēmējiem platformu, kur tie var izteikties. DemNet organizēja attiecībās problēmu rakstu konkursu, ko un citu augstskolu studentiem. Raksti, kas ieguva vislabākos rezultātus tika publicēti informējo ārtmekļa [lappusē](#) vai viņu oficiālajā ziņojumā Volumen. Globalance.hu nodrošina attiecībās projektu ziņas un analīzi, Volumen ir paredzēts lēmumu pieņēmējiem, jo tajā apkopoti raksti par starptautisko attiecībām kā daļu no DemNet aizstāvētās darba.

Natalia Czobanu, Impresje na temat starośći, Moldawia

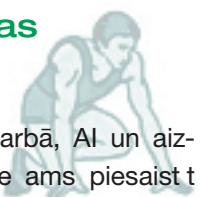

Ekonomiczne prawa kobiet są prawami człowieka

Sieviešu ekonomiskās tiesības ir cilvēktiesības.
Foto: Natālija Cbanu (Natalia Czobanu), Vecuma iespaidi, Moldova.
Pastkarte izgatavota Karat, Polijā.
Avots: Karat

Attēlu un ziņu uzvedības kodekss

Viņu uzmanības piesaistīšanas darbā, AI un aizstāvībā, NVO saprot, ka nepieciešams piesaistīt sabiedrības uzmanību necilvēcīgajai nabadzībai un netaisnībai. Tajā procesā ir ļoti svarīgi, ka attēli un ziņas neaizskar iesaistīto cilvēku cieņu. Lai nodrošinātu attēlu un ziņu izmantošanas nosacījumus, 2007. gadā CONCORD pielāgoja esošo Attēlu un ziņu uzvedības kodeksu. Mērķis ir nodrošināt struktūru, uz kuru organizācijas var paļauties, veidojot un ieviešot publiskās komunikācijas stratēģiju. Kamēr tas izvēles pēc nozīmes ir subjektīvas, kodekss piedāvā vadlīniju principu kopu, kas palīdz izvēlēties, kurus attēlus un ziņas izmantot komunikācijai.

Slovēnijas centrs Āfrikai

Sarunas, sarunas, sarunas... Nodrošini informāciju un gatavojieties darbībai

Atgriezeniskās diskusijas ir ierasta un populāra lieta NVO. Slovēnijas centrs Āfrikai izplatja AI ideju skolotāju un jauniešu vidū, noorganizējot sešas atgriezeniskās diskusijas par šādiem tematiem: kādēļ cilvēki migrē; migrācijas vēsturiskā iezīme; migrantu pārstāvniecība plašsaziņas līdzekļos Slovēnijā un ES; afrikāņu pārstāvniecība Slovēnijas izglītības sistēmā; migrācija un cilvēktiesības; migrācijas ietekme uz izcelsmes valstīm un saņēmējvalstīm.

Ja jūs veidojiet diskusiju, izmantojot uz cilvēktiesībām balstītu pieeju:

- ❑ *Nodrošini dažādus lektorus.* Pārliecinieties, ka mērķa grupām tiek dota iespēja izteikties, un pārrunājiet viņu stāstus. Nodrošiniet dzimumlīdzsvaru un aiciniet cilvēkus, kas pārstāv dažādus sektorus. Skolotāju apmācību institūta vadītājs, Izglītības ministrijas sekretārs, entuziasma pilns skolotājs un NVO pārstāvis var nodrošināt dažādu pieeju AI pasniegšanai un padarīt diskusiju interesantāku un informatīvāku. Jūs varat izveidot platformu, kurā uzaicinātie cilvēki varētu mijiedarboties, veicinot turpmāku sadarbību starp sektoriem.

- ❑ *Izmantojiet atgriezeniskās diskusijas kā stratēģiskos instrumentus.* Iekļaujiet tās savā kampaņas plānā.
- ❑ *Izvēlieties atbilstošu norises vietu.* Norises vietai jābūt viegli pieejamai mērķa auditorijai un tiesību turētājiem, kā arī jāsniedz pareizais priekšstats par jūsu organizāciju.
- ❑ *Ātra darbība.* Atgriezeniskās diskusijas palīdz sasniegt kampaņas mērķus. Beigās izdariet secinājumus un vienojieties par turpmākām darbībām ar visām klātesošajām pusēm, tajā skaitā auditoriju. Nodibini kontaktus un vienojieties par atkārtotu tikanos noslēguma runas laikā.

5. SOLIS: NOVĒRTĒJIET

Novērtējums parāda, kuriem kampaņas veidošanas paņēmieniem nepieciešams uzlabojums, kur nepieciešamas izmaiņas stratēģijā vai taktikā un sniedz jums atgriezeniskā saite par visu paveikto. Pieņemot, ka jūs esat izveidojis labi definētus mērķus un aktivitāšu novērtējuma rādītājus, veicis kampaņas

procesu pilnīgu novērtēšanu, novērtējuma sastādīšanai nevajadzētu aizņemt daudz laika. Ja rādītāji atbilst atbildības līmeņa prasībām, jūs varat svinēt savas kampaņas panākumus!

Pēc katras aktivitātes, izveidojiet pilnīgu tās novērtējumu. Lai informāciju būtu pēc iespējas objektīvāka, izmantojiet vairākus rādītājus un resursus.

Karat Coalition

Izlauzieties cauri informācijas plūsmai!

Karat Coalition uzmanbas piesaist anai izmantoja vienkār u instrumentu. NVO izgatavoja pastkartes, lai piesaist tu uzman bu nelabvēl gajam sievie u stāvoklim Centrālāzijas un Rietumbalkānu valst s, un sludināja viņu ekonomiskās ties bas. Jūs varat apskat t pastkartes eit. Ja jūs vēlaties vizuāli piesaist t uzman bu problēmai, ņemiet vērā os padomus.

Piesaistiet uzman bu. Izmantojiet kreat vu attēlu un ievietojiet to neparastā kontekstā, piemēram, novietojiet to **neparastā vietā**. Un neaprobežojieties tikai ar attēliem. Iekļaujiet ziņu **savā apkārtnē**. Jūsu mērķis ir rado ums un unikalitāte. Pārsteidziet un jūs varēsiet izlauzties cauri informācijas plūsmai. Atklājiet vairāk **šeit**. Skatiet ar **CONCORD Attēlu un ziņu uzvedības kodeksu**.

Ātra darbība. Jums ir izdevies savai ziņai piesaist t uzman bu. Izmantojiet o iespēju un aiciniet cilvēkus pa-

ldzēt sasniegt jūsu mērķi. Ja jūs izgatavojat pastkarti, izmantojiet to kā lobē anas instrumentu. Tam jābūt mērķētam uz attiec gu auditoriju, uzdrukājiet uz tā vienkār u ziņu, iekļaujot problēmas aprakstu, jūsu bažas un prasbas. Samaksājiet pastam jau iepriek , lai cilvēki varētu tikai parakst ties un nosūt t to.

Nodrošiniēt kontaktinformāciju. Norādiet savu t mekļa vietnes adresi un kontaktinformāciju. Cilvēki varētu vēlēt ties pal dzēt un piedroties jums vai veikt ziedojumus.

Informējiet neparastā veidā. Tas pats attiecās uz plakātiem, uzl mēm un bro ūrām. Ja jūs c nities par tiesbām uz zemi un vietējo iedz votāju pasargā anu no pārvieto anas, izveidojiet bro ūru, kas piesaista uzman bu un no sākuma izskatās pēc ceļojumu aģentūras reklāmas. Atz mējiet kartē vietas, kurās jau notikusi pārvietoana un aiciniet las tājus r koties, piemēram, pievienojot savu pastkarti. Ceļojumu aģentūru, kuras rada ilūziju par ilgtspēj gu tūrismu, klienti var kļūt par jūsu mērķa grupu. Atstājiet savas bro ūras ādās aģentūrās un neizmirstiet norād t savu kontaktinformāciju.

Annwin un SOS Malta

Attīstības izglītības apvienošana ar līdzekļu vākšanu un lobēšanu

Annwin Slovakia un SOS Malta organizēja att st bas problēmu programmas sākumskolas un pamatskolas vecuma skolniekiem. Bērni veidoja mākslas darbus par att st bas problēmām, un iegūtie darbi tika izmantoti ietekmē anai un l dzekļu vāk anai. Annwin no attēliem izveidoja plakātu un o rado o materiālu pievienoja kandidātu vēstulēm. SOS Malta labākos mākslas darbus apvienoja kalendārā, kuru izplat ja uzņēmumos, asociācijās, bankās un biedrbās kā daļu no l dzekļu vāk anas kampaņas.

Ja jūs veicat lobē anu, izmantojot uz cilvēkties bām balst tu pieeju:

Izmantojiet cilvēktiesību struktūru. Atsaucieties uz starptautiskajiem un nacionālajiem standar-

tiem un likuma punktiem. Identificējiet ties bu turētājiem pienāko ās ties bas, kuras darbu veicējiem ir obligāti jācieņa, jāaizsargā un jāpilda.

- Dodiet tiesību turētājiem iespēju.* Ejiet uz tik anos kopā ar viņiem, nevis viņu vietā. Ja jūs sadarbojieties ar attālu NVO partneri, iesaistiet viņus lobēanas procesā.
- Lēmumu pieņēmējiem ir jāaizstāv cilvēktiesību idejas.* Veiciet situācijas un spēku anal zi. Uzziniet vairāk informācijas par svar gākajām amatpersonām, izlasiet viņu ziņojumus par cilvēkties bām, uzziniet vairāk par viņu aktivitātēm un attieksmi t mekļa lappusēs, emuāros vai av zēs. Atlasiet tās amatpersonās, kurām nepiecieams sākt r koties.
- Jūsu mērķiem jāaskan ar visneaizsargātāko grupu vajadzībām.* Sadaliet savus mērķus skaidri definētos un sasniedzamos apak mērķos. c ņa būs ilga, un jums ir jāzina, kurā br di varēsiet sviņēt uzvaru.

SOS Malta kampaņas Ūdens dzīvībai lineāls un buklets. Avots: SOS Malta

Ungāru Āfrikas platforma

Skolotāju apmācība par TAM – pavairošanas efekts.

Ungāru Āfrikas platforma (HAP) organizēja apmācības programmas vidusskolām, no kurām lielākā daļa atradās problēmu reģionos. Pēc TAM prezentācijas noskatānās, skolniekiem bija uzdevums izveidot mini projektus un piedāvāt risinājumu vienam no TAM. Skolnieki sacentās, lai saņemtu balvu. Tajā pašā laikā HAP veica skolotāju apmācības par TAM jautājumiem, lai ieviestu attāstības problēmu mācību skolu programmās.

- ❑ Turpiniet sadarbību ar tiem skolotājiem, kuri jūs ielaida klases telpās. Organizējiet AI izplatīšanas tīklu vai aiciniet viņus pievienoties eksistējošam tīklam. Ja tie skolotāji dzīvo

attālā pilsētā, iedroiniet tos veidot pa iem savu tīklu.

- ❑ Sagatavojiet profesionālus mācību materiālus skolu programmai vai izplatiet tos, kas jūsu valstī jau pieejami. Iesaistiet arī darbā ar skolotājus. Iepazīstieties ar grāmatu par Globālo izglītību ungāru valodā (link <http://www.globallance.hu/node/210>)
- ❑ Sazinieties ar organizācijām, kas jau nodarbojas ar cilvēktiesību vai globālās izglītības jautājumiem, un lūdziet viņiem dalīties savā pieredzē.
- ❑ Organizējiet profesionālus seminārus skolotājiem par AI. Iesaistiet arī darbā ar skolotājus. Iesaistiet tiesību turētājus. Ja jums ir pietiekami daudz resursu, organizējiet izbraukuma konferences. Vairāk informācijas par izbraukuma konferencēm jūs varat atrast **Amnesty International Kampanu** rokasgrāmatā

Temata publicitātes nodrošināšana – plašsaziņas līdzekļi ir sabiedrotie

Plašsaziņas līdzekļu iespēju izmantošana, lai piekļūtu tematiem publicitāti, ir izplatīta NVO starpā. Preses ziņojumu izsūtīšana, preses konferences, intervijas ir labs veids, kā piesaistīt uzmanību tematam un organizācijai. Kā daļu no projekta NVO var izveidot sadarbību ar vadošo žurnālistu, lai viņi izveido atspoguļojumu presē, apmaksāt viņa ceļa izdevumus un ādā veidā attīstīt bas tematiem nodrošināt plašsaziņas līdzekļu uzmanību. To izdarīja ar Karat Coalition, skatiet rakstu (link to article on Kosovo). DemNet sadarbojās ar vadošo ikdienas laikrakstu, lai tas iekļautu rakstus par attīstību pa ājābrvdienā izdevumā.

- ❑ *Analizējiet plašsaziņas līdzekļus.* Sadaliet programmas kategorijās un nosakiet kura atbilst vai potenciāli varētu atbilst Jūsu tematam. Sastādiet redaktoru un žurnālistu sarakstu un izveidojiet ar viņiem labas attiecības.

- ❑ *Dodiet tiesību turētājiem iespēju.* Ļaujiet viņiem izteikties preses ziņojumā vai preses konferencē. Uzaiciniet cilvēkus no visievainojamākajām grupām. Nodrošiniet plašsaziņas līdzekļiem pietiekami lielu informācijas daudzumu.
- ❑ *Izmantojiet cilvēktiesību struktūru.* Atsaucieties uz starptautiskajiem un nacionālajiem standartiem un likuma punktiem. Sarunājoties ar medijiem, izmantojiet cilvēktiesību valodu. Nosauciet darbu veicējus un tiesību turētājus, taču neparadiet viņus par upuriem.
- ❑ *Nodrošiniet tiesību turētāju dalību.* Iesaistiet viņus stratēģijas plānošanā, komunikācijā un pasākumu organizēšanā.
- ❑ *Piedāvājiet plašsaziņas līdzekļiem pilnu klāstu.* Saviem preses ziņojumiem pievienojiet fotogrāfijas, ja iespējams, ar video un audio ziņojumus. Izmantojiet elektronisko plašsaziņas līdzekļu iespējas.
- ❑ **Skatiet CONCORD Attēlu un ziņu uzvedības kodeksu.**

Atvēliet laiku, lai tiktos ar amatpersonām, kā ar izveidojiet kopsavilkumu par konferencēm, kurās esat piedalījies. Padariet to par daļu no iestādes arhīva. Uzrakstiet visu, ko jūs uzzinājat pēc rezultātu novērtējuma.

Novērtējiet plašsaziņas līdzekļu sižetu sastāvu, izmantojot uz cilvēktiesībām balstītu pieeju. Kā raksts

attēlo tiesību turētājus? Vai žurnālists izvairās no stereotipu izmantošanas? Kurā brīdī tiesību turētājiem ļauts izteikties?

Novērtējiet savas valsts lēmumu pieņēmēju ziņojumus. Vai pievērsta uzmanību attīstības problēmām vai visneaizsargātāko grupu interesēm? Cik daudz reižu?

Endorois vecākie pie robežas, kas atdala viņu zemi no zemes, ko tiem atņēmusi valdība. Avots: MRG

7. NODAĻA

UZ CILVĒKTIESĪBĀM BALSTĪTĀS PIEEJAS PRAKSE ĀFRIKĀ: TRĪS LIETU APRAKSTI

Vietējās NVO un attīstības valstu pilsoņi cīnās par tādu tiesību ievērošanu kā vienlīdzīgas tiesības uz zemi, ūdeni, izglītību vai dzimumu līdztiesību. Tomēr TAM izpilde līdz 2015. gadam joprojām ir neskaidra. Iepazīstot vietējo NVO, kas strādā attiecīgajās valstīs, projektus, Eiropas aktivisti iegūst padziļinātu ieskatu attīstības problēmās un pastiprina uz cilvēktiesībām balstītas pieejas nozīmīgumu. Šajā virzienā MRG, kas ilgstoši sadarbojas ar vietējām NVO, veicot projektus visā pasaulē, stimulē ietekmi un sadarbību.

Šajos trīs lietu aprakstos apkopotas Āfrikas NVO veiktās aktivitātes, uz tiesībām balstīta pieeja zemes tiesībām Ugandā, tiesībām uz ūdeni Etiopijā un cīņa pret atsevišķu grupu izstumšanu Kenijas konstitūcijā.

1. LIETAS APSKATS: TIESĪBAS UZ ZEMI KARMANJONGĀ

Lietas apskats par zemes pārvaldību Ugandā

Projektu veica Ugandas zemes savienība (ULA)

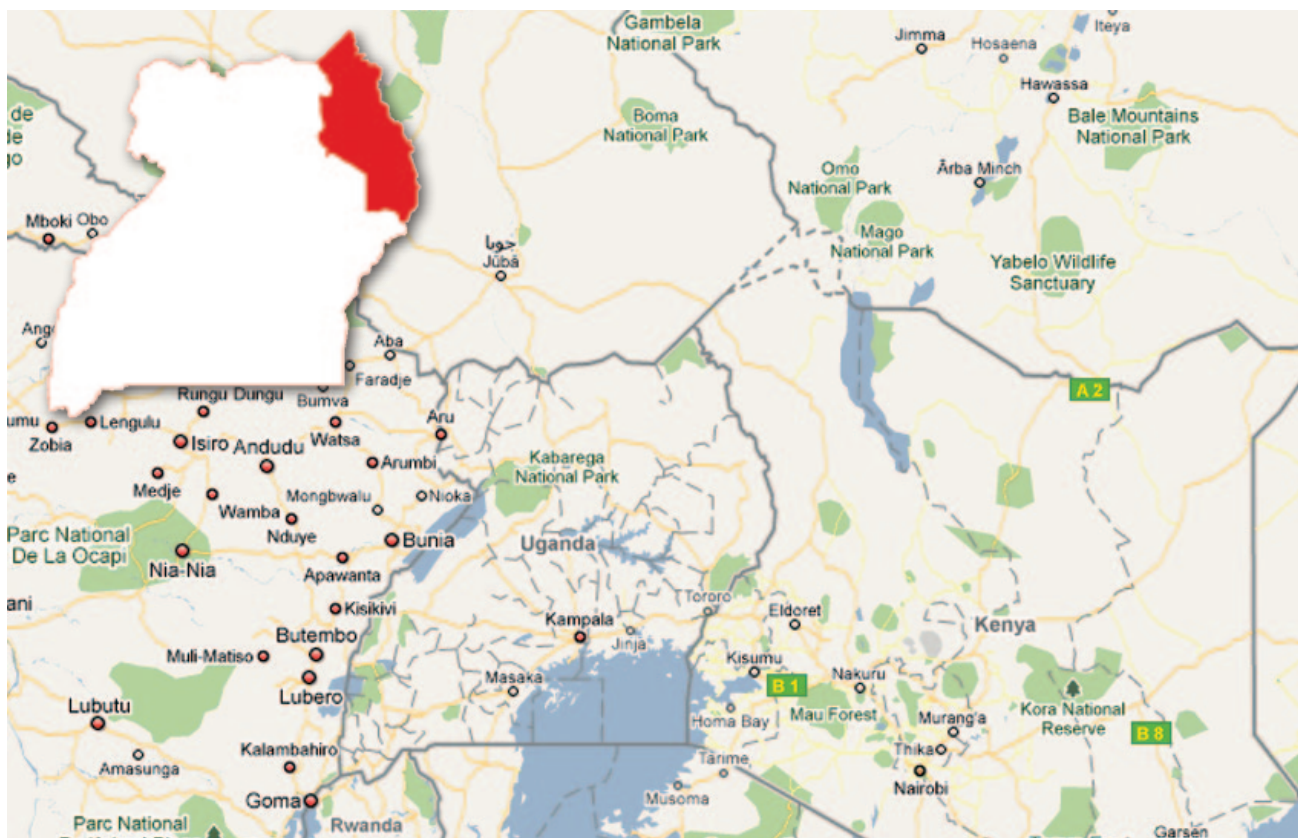
Pārskats

Šajā lietas aprakstā apskatīts gan Ugandas zemes savienības (ULA) lauka darbs, gan aizstāvība par tiesību uz zemi nodrošināšanu vienā no visnabadzīgākajām un visproblemātiskākajām Ugandas sabiedrībām – Karmanjongā (Karamojongg). Sniedzot palīdzību sabiedrībai, ULA savu projektu izstrādē un izpildē izmantoja gan iedrošināšanas, gan aizstāvības elementus. Viens no NVO lielākajiem izaicinājumiem bija starpkultūru tilta izveidošana un zemes tiesību juridiskās valodas pārveidošana izolētajām zemnieku ciltīm saprotamā valodā.

Projekta pamats

Ugandā 65 procenti no gan bām piemērotajām zemēm ir paredzētas savvaļas dabas parku projektiem. Nopublicēta vēstnes ir procedūra, kuras rezultātā valdība deklarē, ka zeme tiek aizsargāta un to atļauts izmantot dažādiem mērķiem, piemēram, savvaļas dabas parku izveidei vai dabas resursu ieguvei. Sabiedrības, kas vēsturiski s zemes apdzvojušas, zaudē tiesības uz to un viņām draud izraidšana vai tās jau ir tikušas izraidītas no senču zemēm. s valdības darbības pārsvarā skar minoritātes un vietējos iedzīvotājus. ādu situāciju jau piedzvojusi Batva (Batwa) cilts dienvidrietumu Ugandā un Benet (Benet) cilts, kas dzīvo Montelgonas (Mount Elgon) nacionālajā parkā.

Karamojā (Karamoja) 80 procenti zemju tikušas izsludinātas, radot papildu spiedienu uz autohtoniem sabiedrībām, **Karamojonga (Karamojong)**.

Karamojas reģions, Uganda. Avots: GoogleMaps un Wikipedia

Karamojongā (Karamojong) apvienoti ceļojo o lopkopju un vietsēžu zemkopju dz vesveidi. Viņi piekopj lopu pārdz anu, pārvieto ganāmpulku un c nās par gan bām un ūdens resursiem ar kaimiņu cilt m. Ilgsto o un iesakņoju os aizspriedumu pret o sabiedr bu dēļ, citi cilvēki un ar vald ba viņus uzskata par atpaliku u, primit vu sabiedr bu, kas atsakās no modernizācijas un att st bas.

Karamojongā (Karamojong) ties bas uz zemi noz mē ar zemes pieder bu, zemju pārvald ba tiek veikta pēc ierastajiem likumiem, to pārvalda vecākie, klanu vadoņi vai cilvēku grupa attiec gajā administrat vajā teritorijā; sabiedr bai pieder zeme, taču nav likumisku ties bu uz to. Pieeja zemei un iespēja to izmantot ir atkar ga no pieder bas sabiedr bai, radu rakstiem un ģimenes. Turklāt iekļau ana vēstnes apdraud ne tikai sabiedr bas pieeju zemei un tās tradicionālo dz ves veidu, bet ar sievietie u pieeju zemei sabiedr bas ietvaros tradicionālās kultūras dēļ, kurā sievietēm ir neliela ietekme lēmumu pieņem anā par zemes jautājumiem.

Sarežģ tā situācija veicina ar Karamojā (Karamoja) notieko o cil u savstarpējo konfliktu saasinā nos, kas notiek vairo anās un koloniālā mantojuma dēļ. Konflikti saasinās tā iemesla dēļ, ka ciltis tiek iespiestas mazākās teritorijās, jo valsts vai korporācijas atsavina viņu zemes.

Mērķi un izaicinājumi

Ugandas zemes **savienība** (ULA) uzsāka projektu, lai palielinātu pa uma ties bu dro bu problemātiskajām sabiedr bām Karamojā (Karamoja). Projekta mērķis ir izbeigt Karamojongas (Karamojongg) zemes piesavinā nos un sievietie u ties bu uz zemi nolieg anu.

Paļaujoties uz ilgsto u un notur gu sadarb bu ar sabiedr bu, projekta mērķis ir viņiem sniegt zinānas par ties bām uz zemi, pievēr ot ar uzman bu faktam, ka tās ir vienl dz gas gan sievietēm, gan vrie iem, kā ar atbalst tu viņus komunālās zemes

Likumi, uz kuru pamata var aizstāvēt sievietie u tiesības Ugandā

1998. gada zemes likuma 227. virsraksta 27., 38A un 39. nodaļa

Zemes likuma 38. (A) nodaļa nosaka, ka abiem laulātajiem ir vienādas ties bas uz ģimenes zemi. Apdz vo anas dro ba noz mē br vas pieejas un dz vo anas ties bas uz ģimenes zemi. Zemes likuma 39. nodaļa pieprasa, ka pirms jebkura dar juma (piemēram, pārdo anas, iek lā anas, hipotēkas, iznomā anas, nodo anas vai dāvinā anas) ar ģimenes zemi, otram laulātajam jāsniedz piekri ana likumā norād tajā kārt bā.

1995. gada Konstitūcija: 33. pants

„Sievietēm ir tiesības būt vienlīdzīgām ar vīriešiem, un šajās tiesībās ietilpst vienlīdzīgas politiskās, ekonomiskās un sociālās tiesības.” (Neoficiāls tulkojums)

1986. gada Āfrikas harta par cilvēku un tautas tiesībām: 18. pants, 3. nodaļa

„Valsts apņemas likvidēt jebkuru diskrimināciju, kas vērsta pret sievietēm, kā arī nodrošināt sievietiešu un bērnu tiesību aizsardzību atbilstoši starptautiskajām deklarācijām un konvencijām.” (Neoficiāls tulkojums)

1979. gada Konvencija par jebkuras sievietiešu diskriminācijas izskaušanu: 13., 14., un 15. pants

1966. gada Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām 23. pants

„Veiciet nepieciešamās darbības lai nodrošināt vienādas laulāto tiesības un atbildību gan laulības laikā, gan to šķirot”

Darbs ar kulturāli atšķirīgu sabiedrību

ULA balstījās uz jau pastāvošiem sabiedrības līmeņa uzskatiem un zināšanām un centās saprast, kā cilvēkiem definēt viņu tiesības un pienākumus, kā arī vēroja vai šīs tiesības tiek pienācīgi izmantotas. Kad ULA bija ieguvusi labāku izpratni par esošajām sociālajām normām un mehānismiem, viņiem bija pamats, uz kā sākt definēt izglototās ziņas un veidot izglototus materiālus.

asociācijas izveidē, kas darbotos kā pārstāvis sarunās ar valdību.

Cenoties sasniegt šos mērķus, ULA sastapās ar dažādiem ķērļiem. Neskatoties uz to, ka Ka-

ramojongas (Karamojong) dzīvesveidā zemei ir vislielākā nozīme, viņu priekšstatu par zemes piederību un robežām atšķiras no oficiālās likumiskās struktūras. ULA vajadzēja rast kopsaucēju šajā kultūras neatbilstībā un juridiskos terminus izskaidrot lokkopju ciltim saprotamā valodā. Šīviņu tiesības tika skaidrotas sabiedrībā, kurā joprojām valda uzskats, ka zemes jautājumi ir „vīriešu darbs”. ULA vajadzēja iedrošināt veikt sociālās pārmaiņas vidē, kas ir naidīgi noskaņota pret šīviņu daļu zemes jautājumu risināšanā. Esošā konfliktsituācija pieprasīja, lai ULA spertu attiecīgus soļus konflikta risināšanā, veicot kartēšanu un sertificēšanu zemei, kas atradusies minoritāšu grupu pamā paaudzēm ilgi. Un visbeidzot, projektam bija jāatmasko galējā marginalizācija, aizspriedumainība un diskriminācija, ar kuru sastopas Karamojongas (Karamojong) iedzīvotāji.

Kopienas izglītošana un tiesības uz zemi, Uganda. Avots: Ugandas Zemes savienība

Iedrošiniet adresātus cīnīties par savām tiesībām. Viņi vislabāk zina attieksmes īmeslus un kuri ilgstošie risinājumi būtu vispieņemamākie. Strādājiet, lai atfistītu viņu zināšanas un iemaņas; jūsu loma ir būt par koordinātoru un starpnieku.

Leviete, kas zīmē savas zemes kartes skices, Uganda. Avots: Ugandas Zemes savienība

Stratēģija un taktika

ULA aktivitātes tika organizētas gan parlamenta, gan sabiedrības līmenī un palīdzēja aizstāvēt darbību ar amatpersonām iesaistītā sabiedrības uzskatus. Šis ir labs piemērs, kas parāda, ka lopotņu sabiedrības intereses nevar tikt efektīvi un ilgstoši aizsargātas, ja vien sabiedrība pati neiesaistās projekta izpildē un paaugstina savas zināšanas par tiesībām un likumisko aizsardzību.

ULA strādāja, lai iesaistītu projektā sabiedrības, lai nodrošinātu to, ka projekts pauž un ietver arī viņu idejas. Organizācija nodrošināja sabiedrības brīvprātīgo cilvēku apmācību zemes jautājumos. ULA izveidoja ciešu sadarbību ar apgabalā esošajām NVO un vietējo valdību.

Parlamenta līmenī projekta mērķa grupa bija vairākas ieinteresētās grupas, kuras tika iesaistītas projektā ar konsultatīvo tikanos un lobīšanas palīdzību. Tika uzrunāti parlamenta locekļi, it īpaši parlamenta locekļu sievietes, attiecīgās parlamenta komitejas, kā arī valdības ministri, neformālie līderi, universitāšu pārstāvji un plašsaziņas līdzekļi. Projekta mērķis bija īpaši uzsvērt, ka nepieciešams veikt darbības, lai samazinātu ieroču izplatību, nodrošinātu sabiedrības ar informāciju, atgādinātu vietējo padomju līderiem par viņu lomu un atbildību par sabiedrības attīstību, atjaunot iniciatīvas reģionos un lobēt ziedotāju atbalstu.

Īpaši projekts izceļ zemes piederības noteikšanu ar robežu palīdzību valsts likumos un pamatībās. Ierastā zemes pamatību sistēma netiek

Cilvēktiesību deklarācijas, kuras jāizmanto aizstāvot minoritā u un vietējo iedzīvotāju tiesības

2007. gada Vietējo iedzīvotāju tiesību deklarācija

1992. gada Deklarācija par to personu tiesībām, kas pieder pie nacionālajām vai etniskajām, reliģiskajām un lingvistiskajām mazākumgrupām: 2. pants

„2.2 Personām, kuras pieder kādai minoritāšu grupai, ir tiesības piedalīties kultūras, reliģiskajā, sociālajā, ekonomiskajā un publiskajā dzīvē.”

„2.3 Personām, kuras pieder kādai minoritāšu grupai, ir tiesības piedalīties nacionālu lēmumu pieņemšanā, kā arī attiecīgu reģionāla līmeņa lēmumu pieņemšanā par piederību minoritāšu vai reliģiozajai grupai, kas neatbilst nacionālajai likumdošanai.”

1992. gada Rio Deklarācija par vidi un attīstību: 22. princips

„Vietējie iedzīvotāji un viņu sabiedrības, kā arī citas vietējās sabiedrības spēlē nozīmīgu lomu vides valdībā un attīstībā, pateicoties viņu zināšanai un tradī-

cijām.” Valstīm ir jāidentificē un pienācīgi jāatbalsta viņu identitātes, kultūras un interešu saglabāšana, kā arī jāveicina efektīva dalība ilgstošas attīstības nodrošināšanā.”

1989. gada Vietējo iedzīvotāju un cilšu cilvēku konvencija (ILO konvencija nr. 169): 7. pants

„Cilvēkiem būs tiesības izvēlēties savas prioritātes, nosakot kā attīstība ietekmēs viņu dzīves, uzskatus, iestādes un garīgo veselību, kā arī zemes, kuras viņi apdzīvo vai kā citādi izmanto, un saglabāt vadību pār savu ekonomisko, sociālo un kultūras attīstību. Turklāt viņi varēs piedalīties nacionālo un reģionālo plānu un programmu formulēšanā, ieviešanā un novērtēšanā, jo šie jautājumi var tieši ietekmēt viņu dzīves.”

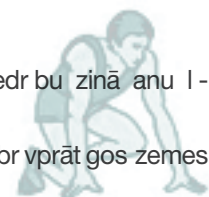
1966. gada Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām 27. pants

„Tais valstīs, kur mīt etniskās, reliģiskās vai valodas minoritātes, cilvēkiem, kas pieder pie šīm minoritātēm, nedrīkst liegt tiesības kopienā kopā ar pārējiem grupas locekļiem baudīt savu kultūru, sludināt un praktizēt savu reliģiju un lietot savu valodu.”

uzskat ta par atbilsto u pārvaldes sistēmu un tiek veiktas darbības, lai no ierastās pārietu uz dzimtpaumu tiesībām. To paredzēts pārvaldīt ar ierastās sistēmas likumiem, taču tradicionālajām pārvaldes sistēmām nav pietiekami liela likumiskā un oficiālā ietekme, lai veiktu šo pāreju. Zemes tirgus politika attiecas uz zemi kā preci, kuru iespējams brīvprātīgi pirkt un pārdot, šis process neattiecas uz cilvēkiem, kuri nevēlas pārdot zemi oficiālos tirgos. Turklāt zemes administratīvā struktūra nav efektīva un nevar efektīvi kalpot visām vajadzībām, tādēļ nepieciešams veikt zemes tiesību administratīvās sistēmas reorganizāciju, it īpaši atvieglot zemes reģistrācijas procedūru.

Jūs varat:

- Paaugstināt minoritā u sabiedrību zināšanu līmeni par viņu zemi.
- Ar treniņu palīdzību apmācīt brīvprātīgos zemes likumdošanas pamatos.
- Ļaut viņiem izveidot pašiem savas komunālās zemes savienības, lai viņi varētu aizsargāt un izmantot savas tiesības pašiem.
- Sadarbojoties ar sabiedrību, dokumentējiet veidu, kā minoritā u sabiedrība attiecās pret zemes pašvaldības jautājumiem viņu reģionā, un aizstāviet dokumenta iekļaušanu Nacionālās zemes politikas formulēšanas procesos.

Aktivitātes

Projekta aktivitā u vidū bija resursu attīstība, ražguma veicināšana, apzināšana, ieteikumu veicināšana, aizstāšana, lobēšana un zemes problēmu izpēte un dokumentēšana.

Projekta rezultāti un secinājumi

Projekta kopējais mērķis bija paaugstināt Karamojongas (Karamojong) pamatiedzīvotāju drošumu, padarot to par mehānismu, kas var paaugstināt produktivitāti un ekonomikas progresu. Projekts palīdzēja ieviest dažas pārmaiņas politiskajā domāšanas veidā, piemēram, nepieciešamību iegrožot Karamojas (Karamoja) dabas resursu patēriņu, ieviest sertifikāciju, kā arī drošāko zemes pamatiedzīvotāju garantijas veidu un izmantot zemes izmantošanas plānošanu, lai nodrošinātu lopkopju dzīvveida attīstību. Projekta rezultātā tika sasniegti šādi mērķi:

- ❑ Lopkopju komūnu sabiedrības apzinās savas zemes tiesības un ir spējīgas piedalīties politikas izmaiņu veicināšanā un publiskā lēmumu pieņemšanā par zemes tiesībām un izmantošanu.
- ❑ Lopkopji mērķa apgabalos ir spējīgi aizstāvēt savas zemes tiesības.
- ❑ Politikas veidotāji un īstenotāji ir informēti par pētījuma rezultātiem un īsteno tos. Projekts ir

PADOMI aktīvistiem, kas darbojas tajā reģionā

- ❑ Iedrošini adresātus aizstāvēt pašiem sevi. Neaizstāviet viņu tiesības viņu vietā. Ļaujot sabiedrībām izteikt pašām savu viedokli par projekta veidu un aktivitātēm, iesaistot viņus projekta īstenošanā, ir viena no jebkura sabiedriskā projekta veiksmes atslēgām.
- ❑ Izveidojiet ciešu saikni starp partneriem un ieinteresētajām pusēm. Tas nodrošinās labākus rezultātus ar ierobežotiem resursiem. Tas nodrošina vidi, kurā dažādas organizācijas var dalīties pieredzē par dažādiem projektiem un paplašināt jūsu organizācijas redzesloku.
- ❑ Izveidojiet komandas ar informācijas izplatīšanai. Ir ļoti svarīgi nodrošināt stabilu informācijas plūsmu plašā ģeogrāfiskajā apvidū.
- ❑ Lūdziet palīdzību politiskajiem vadītājiem un valdības tehniskajām amatpersonām jau no pašas pamatiedzīvotāju un pieņemšanas projekta sākuma.

daļa no jau pastāvošā Nacionālā zemes politikas konsultācijas procesa.

- ❑ Lopkopju zemēs ir uzlabota likumiskā un politiskā vide.

2. LIETAS APSKATS: TIESĪBAS UZ ŪDENI UN HIGIĒNU ETIOPIJĀ

Lietas apskats par ūdens projektiem A eferas (Achefer) rajonā

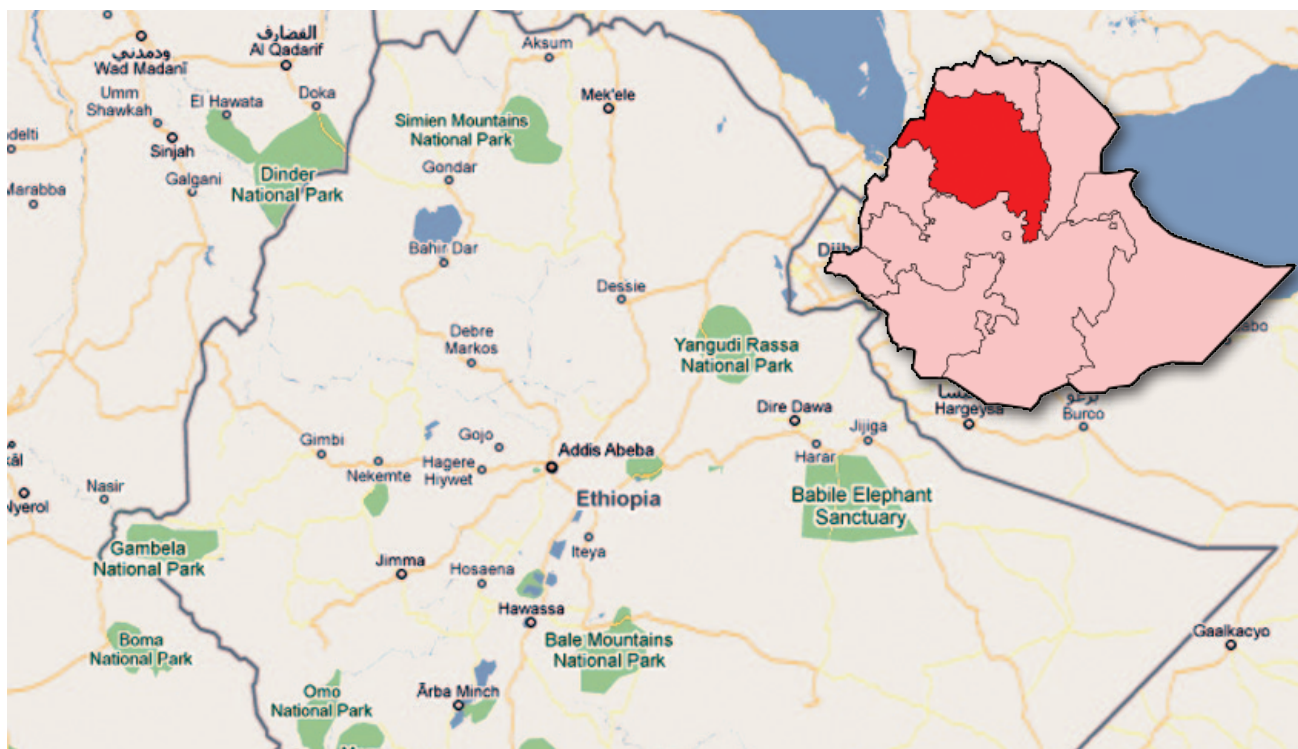
Starptautiskais DNGO WaterAid sadarbībā ar vietējo Amharas (Amhara) rehabilitācijas un attīstības organizāciju (ORDA)

Pārskats

Organizācija Amharas (Amhara) rehabilitācijas un attīstības organizācija (ORDA) sadarbībā ar WaterAid izdarīja spiedienu uz vietējām varas iestādēm, lai ar ūdeni saistīto projektu izstrādē un izpildē tiktu ņemtas vērā cilvēktiesības, lai nodrošinātu to efektivitāti un ilgtspēju šajā Etiopijas reģionā. Iedzīvotāji apvienojas ar vietējo valdību, piedaloties sabiedriskā ūdens pārvaldības sēdēs.

Projekta pamats

Etiopija ir viena no četrām lielākajām Āfrikas valstīm, taču ar vienu no visnabadzīgākajām un sausākajām. Tikai 22 procentiem iedzīvotāju ir pieejams drošs ūdens avots, un tikai 13 procenti dzīvo atbilstošos sanitāros apstākļos. Iedzīvotāji rādītāji Etiopijā ievieto visnabadzīgāko pasaules valstu sarakstā pēc drošā ūdens avota pieejamības un sanitārajiem apstākļiem. Ūdens izraisīto slimību izplatība ir augsta, bērni mirst, kas ir augsts, taču medicīnisko pakalpojumu pieejamība ierobežota. Lielākā sabiedrības daļa izmanto zemas kvalitātes ūdeni: 80 procentus slimību Etiopijā izraisa nedrošs ūdens avots izmantošana un slikti sanitārie apstākļi, bērni, kas sastāda aptuveni 40 procentus no kopējās populācijas, ir viena no visievainojamākajām grupām. Ūdens ieguve no attālām vietām, it īpaši sausajā sezonā, ļoti apgrūtināma māsaiņniecību dzīvē, it īpaši sievietēm kārtas māsaiņniecību locekļiem. Iedzīvotāji apgrūtinātie māsaiņniecības darbi atņem ģimenei darbu, laiku un enerģiju no produktīvākām aktivitātēm, kas varētu palielināt ražu un līdz ar to arī māsaiņniecības ienākumus un nodrošināt pārtiku..

Amharas reģions, Etiopija. Avots: GoogleMaps un Wikipedia

Amharas (Amhara) reģionā 43 procenti no visiem lauku iedzīvotājiem dzīvo pilnībā nabadzībā. Vienā no tās rajoniem (woreda) Ačēferā (Achefer) situācija ir pa īsasiņāta. Ačēferas (Achefer) ūdens pārvalde ir aprēķinājusi, ka vidēji tikai 21 procentam iedzīvotāju ir pieejams ūdens avotam. Projektā ietvertajās vietās virszemes ūdens avoti nav droši un ir nepietiekami daudzumi cilvēkiem un lopiem, it īpaši sausās sezonas laikā no decembra līdz maijam, kā arī to lietošana var sabiedrībā izplatīt dažādas ar ūdeni saistītas slimības. Rajona veselības pārvaldes dati norāda, ka sanitārās normas tiek ievērotas tikai 23 procentos gadījumu.

Rezultātā visā reģionā sešas no desmit izplatītākajām slimībām ir saistītas ar tīrā ūdens trūkumu un higiēnu/sanitārajiem apstākļiem, piemēram, akūta ķīdra caureja un malārija. Šīs bieži sastopamās un izplatītās slimības novājina sabiedrību un līdz ar to arī tās darba spējas, turklāt jau tā ļoti nabagajām ģimenēm uzliek papildu augstu medikamentu izmaksu nastu. Šo situāciju vēl vairāk saasina rajona vājā veselības aprūpes sistēmas pieejamība.

Turklāt sabiedrības locekļi, it īpaši sievietes un bērni, lielu daļu laika pavada iegūstot zemas kvalitātes ūdeni, atliecinot pārāk maz laiku aktivitātēm, kas varētu radīt ienākumus, un skolu apmeklējumam. Sausās sezonas laikā ceļā pavadītais laiks var sasniegt stundu. Nepietiekamā pieejamā ūdens krājumiem palielina sievietes darba nastu un līdz ar to ietekmē ģimenes locekļu pārtikas uzņemšanu un veselību, jo sievietēm atliek mazāk laika darbam mājās vai aktivitātēm, kas rada ienākumus. Parasti vīrieši nodarbojas ar zemkopību un ūdens sagādes procesā neiesaistās.

Samazinoties Etiopijas valdības iestāžu centralizācijai un varas sadalei vietējā līmenī, ir paredzams, ka rajonu administrācijas plānos un vadīs viņu pašu attīstības plānu izpildi. Tomēr NVO ir konstatējušas, ka šai decentralizācijai trūkst resursu, kvalificēta un pieredzējuša darbspēka, kas varētu plānot un īstenot efektīvas attīstības programmas. Rezultātā, pastāvošās Ačēferas (Achefer) ūdens apgādes shēmas ir slikti konstruētas un ar zemu funkcionalitāti. Pieejamais finansējums netiek izmantots, jo nav atbilstošu mehānismu tā pārvešanai no nacionālā uz vietējo līmeni.

Mērķi

Īstenošanā iesaistītās NVO cenšas palīdzēt Amharas (Amhara) sabiedrības visneaizsargātākajiem segmentiem. Tie ir sievietes un meitenes, kuru uzdevums ir sagādāt ūdeni no attāliem ūdens avotiem, vai cilvēki, kuri slimo ar HIV/AIDS un kuru izdzīvotāna ir atkarīga no tīrā ūdens pieejamības.

NVO vēlējas iedrošināt vietējas sabiedrības piedalīties sabiedriskās ūdens pārvaldes padomēs un vietējās partnerorganizācijās, lai īstenotu ūdens, sanitāros un higiēnas izglītības projektus. Ūdens pārvaldes padomēs vietējās sabiedrības var saukt valdību pie atbildības un likt nodrošināt funkcionējošas ūdens shēmas un atbilstošu līmeņa sanitārās celtnes. Viņi var arī izmantot iespējas iesaistīt nozīmīgus dalībniekus ūdens un sanitārajā sektorā, tajā skaitā vietējo valdību, lai paaugstinātu spēju īstenot atbilstošus un ilgtspējīgus projektus. Veicot šo darbu NVO sastapās ar dažādām grūtībām.

Pirmkārt, politiskā vide Etiopijā atveras pēc dažiem noslēgtības gadiem, kas iestājās pēc 2005. gada vēlēšanām. Tas paver iespēju nostiprināt civilās sabiedriskās organizācijas un izplatīt uz cilvēktiesībām balstītu pieeju ūdens un sanitārajiem jautājumiem, kā arī nodrošināt sabiedrības līdzdalību šo jautājumu risināšanā. Neskatoties uz to, 2009. gada janvārī situācija strauji pasliktinājās, kad valdība ieviesa Labdarības un sociālās proklamēšanas likumu, kas liedz eksistējošajām vietējām NVO iesaistīties cilvēktiesību darbos. Saskaņā ar šo likumu jebkura organizācija, kura vairāk par 10 procentiem finansējuma saņem no ārvalstīm, ir „ārzemju”. „Ārzemju” NVO ir aizliegtas jebkuras aktivitātes, kas skar demokrātijas un cilvēktiesību jautājumus, neatbilst rezolūcijai vai krimināltiesībām. Likuma ieviešanas dēļ jau tikušas slēgtas vairākas cilvēktiesību organizācijas, to skaitā arī tās, kuras nodarbojas ar ūdens tiesībām.

Otrkārt, tā kā nelielās minoritāšu sabiedrības ir vismarginalizētākās grupas, bieži ar tām ir grūti kontaktēties valodas, attālinātās vesvietas, kultūras vai dzīvesveida (lauku), iesakņojumu aizspriedumu un

diskriminācijas, izmaksu, u.c. iemeslu dēļ. Vald bām un NVO ir jāpievēr pastiprināta uzmanība tam, lai sabiedrības tiktu iekļautas attīstības projektos. Ir jāvelta lielas pūles, lai cilvēki netiktu izslēgti no projektiem un viņiem tiktu nodrošināti visi nepieciešamie resursi ūdens pieejamībai un sanitāro apstākļu uzlabošanai.

Stratēģija un taktika

Integrēta pieeja

Lai maksimizētu attīstības projektu efektivitāti, cilvēkiem ir jāiemācās izmantot un saglabāt tīru ūdeni. Jā-

Brīdinājums

Neizslēdziet. Iesaistiet cilvēkus pat no vismarģinalizētākajām grupām. Spiediens no naudas devēju puses liek valdībām un NVO domāt par izmaksu samazinājumiem. Tādēļ daži no visgrūtāk sasniedzamiem reģioniem, kuru sasniegšana prasa lielus līdzekļus, bieži tiek izslēgti no projekta par labu daudz vieglāk sasniedzamām sabiedrībām. Par to ir jāziņo naudas devējiem, lai viņi būtu gatavi atbalstīt ar sabiedrības, kas dzīvo grūti sasniedzamos reģionos.

izmanto integrētā pieeja, kas ietver drošu, pieejamu mājas ūdens nodrošināšanu, efektīvu sanitāro normu un higiēnas izglītību. Integrētā pieeja nodrošina vislabākos nabadzīgo sabiedrību veselības un iztikas līmeņu uzlabošanās rādītājus. Pasaules Veselības organizācijas (PVO) pētījums pierāda, ka integrētā pieeja samazina mirstību no caureju izraisītiem slimībām vidēji par 65 procentiem.

Darbs izmantojot starpnozaru pieeju

Valdībām ir pienākums valsts pilsoņiem nodrošināt drošu ūdens apgādi un atbalstīt sanitāros apstākļus, viņu dalība projektā ir ļoti svarīga, lai pavairotu un paplašinātu projektu pozitīvo ietekmi un pieejamību. Privātuzņēmēju iesaistīšana nodrošina darbu tajās nozarēs, kur valsts un NVO to nevar, piemēram, būvniecības darbu izpildē. Ciešas saiknes izveide

PADOMI aktīvistiem, kas darbojas tajā reģionā

Lai maksimizētu attīstības projektu efektivitāti, cilvēkiem ir jāiemācās izmantot un saglabāt tīru ūdeni. Apvienojiet drošu, pieejamu mājas ūdens nodrošināšanu un efektīvu sanitāro normu un higiēnas izglītību

Ciema iedzīvotāji Etiopijā. Autore: Barbara Erős

starp attiecīgajām valdības iestādēm uz uzņēmumiem, kā arī to spēju palielināt un aktīvu darbu, iesaistoties projekta aktivitātēs, ir ūdens, sanitāro un higiēnas projektu veiksmes atslēga.

Valdības aktivitātes

Etiopijas valdība ūdens apgādes un sanitāro situāciju un to attīstības projektus pakāpeniski padara par savu prioritāti. Divas no jaunākajām likumdošanas iniciatīvām ir: Nacionālā sanitārijas stratēģija un Universālās pieejas plāns.

Nacionālās sanitārijas stratēģijas mērķis ir sasniegt to, ka līdz 2015. gadam 56 procenti visu Etiopiešu dzīvotību 100 procentu sanitārā sabiedrībā. Sanitāra sabiedrība tiek definēta kā sabiedrība, kurā cilvēki no izkārnījumiem atbrīvojas drošā veidā, pēc izkārnījumu mazgāšanas rokās un ir izveidojuši drošu dzēriņu ūdens ķēdi (droša dzēriņu ūdens ķēde nozīmē, ka mājās lietojamais ūdens tiek iegūts un uzglabāts droši no iegūšanas brīža līdz patēriņam). „Paaugstinātas sanitārijas un higiēnas stratēģisko balstu” vidū ietilpst sanitārijas un higiēnas popularizēšana ar apmācību, aizstāvbūvniecību, komunikācijas, sociālo tīklu, iniciatīvas vai sankciju izmantošanas palīdzību palielinot vēlmi un neatlaidību ieviest uzvedības izmaiņas.

Etiopijas valdības izveidotais Universālās pieejas plāna mērķis ir līdz 2012. gadam nodrošināt visus iedzīvotājus ar ūdeni un atbilstoši sanitārajiem apstākļiem. Lai gan šis plāns demonstrē valdības apņemību rīkoties un ūdens un sanitārijas nodrošināšanas prioritizē-

šanu, tas tomēr tiek kritizēts kā pārāk nereāls, balstīts uz neskaidriem skaitļiem un aprēķiniem un ar pārāk nelielu finansējumu. Lēmumu dēļ plāns nav ieguvis pilnīgu Reģionālo valdību atbalstu.

Secinājumi

Etiopijas valdības un naudas devēju nesenās aktivitātes ūdens tiesību un sanitārijas jautājumos ir ļoti daudzpusīgas. Tomēr lai mērķus patiešām varētu sasniegt, no valdības un naudas devēju puses nepieciešama reālāka plānošana un skaidrāki finansēšanas plāni. Adresātu, it īpaši marginālo minoritāšu sabiedrību pārstāvju, dalība attīstības plānu plānošanā, attīstīšanā, īstenošanā, novērošanā un novērtēšanā ir ļoti svarīga.

Ūdens pārvaldes padomju legalizēšana nodrošinātu ūdens shēmu ilgtspējību, jo šo padomju locekļiem būtu juridiskas tiesības saukt pie atbildības pakalpojumu sniedzējus, kuri nenodrošina atbilstošu ūdeni un celtnes. Ūdens pārvaldes padomju legalizēšana vietējām sabiedrībām dotu papildu varu, jo viņi varētu cīnīties, ja pakalpojuma sniedzēji nenodrošinātu šo. Tas arī palielinātu vietējo sabiedrību iesaistīanos cīņā par pamata pakalpojumu saņemšanu.

(Šis lietas apskats ir balstīts uz sākotnējo pilotprojektu, kuru ar WaterAid atbalstu īstenoja Amharas (Amhara) rehabilitācijas un attīstības organizācija.)

3. LIETAS APSKATS: KONSTITŪCIJAS PĀRSKATĪ ANAS PROCESS KENIJĀ

Lietas apskats par Kenijas Konstitūcijas pārskatīšanas procesu

Minoritāšu un vietējo iedzīvotāju dalību pārskatīšanas procesā ierosināja Zemnieku un etnisko minoritāšu tīkls (PHGMEN), un pasākums notika Minoritāšu tiesību attīstības centrā (CEMIRIDE).

Pārskats

Oficiāla pasludināšana par minoritāti, ļauj sabiedrībām iegūt minoritāšu tiesības. Ilgstoša minoritāšu neiekļaušana attīstības procesos var izraisīt vardarbīgus konfliktus. Kenijas Konstitūcijas pārskatīšanas process bija mēģinājums piešķirt tiesības minoritātēm un marģinalizētajiem cilvēkiem ar konstitūcijas likumu

palīdzību, jo bez tām nebija pamata viņu sociālās integrācijas aizstāvībai, un iespējas saņemt ieguvumus no attīstības bija ierobežotas. Šo procesu koordinēja Vietējo zvejnieku tīkls (IFP).

Projekta pamats

Kenijas Konstitūcija izraisīja asas debates jau kopš valsts neatkarības iegūšanas 1963.gadā. Tā kā vairāku partiju demokrātisko sistēmu aizstāja ar vienas partijas režīmu, Premjerministra amats tika atcelts un vara koncentrēta Prezidenta rokās. Pārvalde kļuva centralizēta un zaudēja caurskatāmību un pakļautību.

Kopš 1965. gada Kenijas valdība ir izstrādājusi attīstības politiku, kura skaidri norāda uz 30 procentiem valsts teritorijas, kurai piemīt „augsts potenciāls”. Tajos reģionos ir lielāks nokrišņu daudzums un tādēļ tie ir daudz ražīgāki. Valdība savas investīcijas koncentrēja tieši tajos rajonos (skat. 1965. gada sesijas ziņojumu Nr. 10). Ārvaldības

Kenija. Avots: GoogleMaps

Endorois kopienas vīrietis. Avots: MRG

attstbas politiku par diskriminējo u uzskat ja lielākā daļa minoritā u un vietējo iedz votāju sabiedr bu, kuras apdz vo 70 procentus valsts teritorijas, kura saņem nelielu invest ciju daļu.

Tādi reģioni kā Ziemeļaustrumu province un daļa piekrastes, Njanza (Nyanza), austrumu un rietumu provinces ir nabadz gākas, ar mazāku skaitu vesel bas aprūpes iestāžu, dro a ūdens krājumiem, zemākiem sanitārijas, komunikācijas un transporta rād tājiem, kā ar augstāku mirst bu. Pēc ANO attstbas programmas aplēsēm 2001. gadā Njanzas (Nyanza) rietumu provincē un ziemeļaustrumu provincē, reģionos, kurus pārsvarā apdz vo minoritātes, vietējie iedz votāji un citas marģinalizētas sabiedr bas, nabadz bas lmenis sasniedz 40 procentus un bija augstākais visā Kenijā. Sal dzinājumam Centrālajā provincē, kuru pārsvarā apdz vo dominējo ā Kikuju (Kikuyu) sabiedr ba, nabadz bas lmenis bija 30,7 procenti. Cilvēku nabadz bas lmeņu at ķir bas reģionos atspoguļo at ķir bu starp pilsoņiem: ss mūža ilgums, pamata izgl t bas trūkums un liegta pieeja publiskajiem un privātajiem resursiem.

Varas koncentrācija Prezidenta rokās rada privilģētāku stāvokli Prezidenta etniskajai sabiedr bai un ļauj tai dominēt pār citām grupām. s atstum anas rezultātā vietējie iedz votāji (zemnieki, kas piekopj klejotāju dz vesveidu, mednieki, kas dz vo mežu tuvumā, un zvejnieki), minoritātes un citas marģinalizētas sabiedr bas sastopas ar augstu nabadz bas lmeni, zemu izgl t bas lmeni, analfabētismu, vāju vesel bu, dzimumu nevienl dz bu un vispārēju attstbas trūkumu. Ar laiku tas ir izrais jis nopietnu aizvainojumu dominējo ajām sabiedr bām.

Cilvēki ir izslāpu i pēc pārmaiņām un liek visas savas cerbas uz Konstitūcijas reformām, kuras neparedz varas pārdal anu. 2000. gadā tika izveidota Kenijas Konstitucionālo reformu komisija, ļaujot atz tiem speciālistiem pārskat t konstitucionālos likumus. Komisija piedāvāja samazināt un sadal t prezidenta varu, lai nodro inātu efekt vāku vald bu. iem mērķiem tika pievienots ar piedāvājums garantēt visu Kenijas iedz votāju iespēju piedal ties lēmumu pieņem anā, tajā skaitā ar minoritātēm un vietējiem iedz votājiem. Varas sadal anas mērķis bija nodro ināt pa noteik anās ties bas, ties bas uz resursu

restitūciju un attstbu, piemēram, ūdeni, zivsaimniec bu, mežsaimniec bu, dz vo dabu un gan bām. Piedāvājumi tika izveidoti ādā sec bā: (1) ievēlētais Prezidents noz mē Premjerministru; (2) Premjerministrs izveido Ministru kabinetu; (3) Premjerministrs vada vald bu un Ministru kabinetu; un (4) Prezidents joprojām paliek par bruņoto spēku virsvad tāju.

Mērķi

Lopkopju un mednieku vācēju etnisko minoritā u t kls (PHGEMN) piedal jās pārskat anas procesā ar vispārēju mērķi panākt Kenijas minoritā u un vietējo iedz votāju konstitucionālo atz anu, lai pievērstos viņu attstbas vajadz bām. Tika uzskat ts, ka viņu ties bu atz ana Konstitūcijā garantēs iesaist anu un efekt vu dal bu attstbas procesos.

Kenijas Konstitūcijas pārskat anas procesa (CKRP) laikā tika veiktas pla as konsultācijas ar pilsoņiem un civilās sabiedr bas pārstāvjiem par konstitucionālajiem jautājumiem. Bomā (Bomas) tika noturētas divas Nacionālās Konstitūcijas konferences, kurās delegāti no visas valsts pārstāvēja dažādas ieinteresētās grupas, tika pārstāvētas ar marģinalizētās sabiedr bas, to skaitā minoritātes un vietējie iedz votāji, kas centās panākt vienprāt bu dažādos jautājumos.

Aktivitātes

CKRP laikā PHGMEN nodarbojās ar lobē anu vietējā un nacionālajā lmeni, kā ar organizēja delegātu viz tes minoritā u un vietējo iedz votāju apdz votajās teritorijās. Gan sievie u, gan v rie u kārtas delegāti apmeklēja Oklarijas (Olkaria) ģeotermālo spēkstaciju un redzēja pārvieto anas efektu uz vides degradāciju, minoritātēm un vietējiem iedz votājiem. Tika iesaist ti ar pla saziņas l dzekļi, lai nodro inātu informācijas izplat anu Kenijas sabiedr bā, lai gan lielākā daļa preses ziņojumu tika izplat ti ar PHGEMN publikāciju pal dz bu. PHGEMN un partneri uz Kenijas Konstitūcijas pārskat anas komisiju varēja nosūt t savus delegātus, tādā veidā

akt vi piedaloties darbā, viņi tika pārstāvēti ar Nacionālajā Konstitūcijas konferencē.

PHGEMN organizēja ar apmācības kurās sabiedrības locekļi tika apmācīti lobēšanā un skaidrā un efektīvā viedokļu izteikšanā kā Nacionālās Konstitūcijas konferences delegāti un novērotāji.

Gala rezultātā Kenijas Konstitūcijas uzmetums ieguva nosaukumu **Bomas** uzmetums, tajā pausts atbalsts Kenijas minoritāšu un vietējo iedzīvotāju problēmu risināšanai. 43. pants veltīts minoritāšu un vietējo iedzīvotāju tiesībām un marģinalizācijas samazināšanai.

Projekta rezultāti un secinājumi

Konstitucionālo reformu komisija savu darbu uzsāka 2000. gadā prezidenta Daniela arap Moja (Daniel arap Moi) laikā. 2002. gadā par Kenijas Prezidentu kļuva Mvajs Kibaki (Mwai Kibaki), kur atbalstīja konstitucionālās reformas un Prezidenta tiesību ierobežošanu. Vēlēšanu laikā viņš paziņoja, ka Konstitūcijā tiks veiktas izmaiņas 100 dienu laikā. Tomēr pēc Konstitūcijas uzmetuma sagatavošanas, valdība no sarunām izstājās un pārtrauca reformu procesu. Tas izraisīja asas nesaskaņas koalīcijas parlamenta locekļu vidū un novājināja to, jo daļa vēlējās turpināt procesu. 2004. gada vasarā Kibaki izsludināja, ka 100 dienu termiņš ir pagājis un Konstitūcijas uzmetumu nav iespējams pielāgot, jo nav panākta vienošanās daudz svarīgos jautājumos.

Pēc gada Kibaki piedāvāja jaunu uzmetumu, Wako (Wako) **uzmetumu**, kur referendumā tika pilnībā noraidīts, tādējādi atspoguļojot tautas uzskatus par šo uzmetumu. Pēc pieciem gadiem ielauztie solījumi radīja spēcīgu etnisko spiedienu, kur jau sen nomāca Kenijas politiku.

Pēc konfliktu pilnajām vēlēšanām 2007. gadā, kurās Kibaki tika apvainots rezultātu viltošanās, virspusē izlauzās atsevišķu sabiedrības locekļu naid

2004. gada Bomas uzmetuma 43. pants

Minoritātes un marģinalizētās grupas

43. (1) Minoritātēm un marģinalizētajām grupām pienākas visas Tiesību likumā noteiktās tiesības un brīvības pēc vienlīdzības principa, ievērojot viņu pašu apstākļus un vajadzības.

(2) Valsts uzņemsies likumdošanas un citas darbības, lai nodrošinātu to programmu īstenošanu, kas paredzētas minoritāšu un marģinalizēto grupu dzīvībai.

(3) Darbības, kas noteiktas (2) pantā, iekļauj darbības, kas minoritātēm un marģinalizētajām grupām nodrošina:

(a) dalību un pilnu pārstāvniecību valdībā un citās nacionālās dzīvības sfērās;

(b) palīdzību nodrošināšanā izglītības un ekonomiskajā jomā;

(b) palīdzību nodrošināšanā ienesīgas nodarbinātības pieejamības jomā;

(d) palīdzības nodrošināšana kultūras vērtību, valodas un paražu attīstīšanā;

(e) palīdzību ūdens, veselības aprūpes un transporta infrastruktūras pieejamībā;

(f) iespēju apmierināt viņu pamatvajadzības; un

(g) iespēju dzīvot brīvi bez diskriminācijas, izmantošanas vai ļaunprātīgām darbībām.

un dusmas, ko izraisīja ilgā marģinalizācijas un diskriminācijas gadi. Kenijas etniskā sabiedrība saņēlās divās naidīgās nometnēs – viena atbalstīja Kibaki, bet otra atbalstīja opozīcijas līderi Railu Odingu (Raila Odinga). Kikuju (Kikuyu) sabiedrība, kuras loceklis bija ar Kibaki, tika veltīti nopietni

apvainojumi. Viņi tika uzskatīti par iemeslu, kādēļ netika realizētas minoritāšu un iezemnieku sabiedrību tiesības. Vardarbība uzsāka vairāku sabiedrību pārstāvji, kas sevi uzskatīja par minoritātēm un/vai vietējiem iedzīvotājiem, vai sabiedrības, kuras jutās marģinalizētas no Kenijas valdības puses. Pēc dažiem asiņainiem dumpjiem **2008. gada martā konstitūcijā** tika ieviestas pagaidu izmaiņas un tika izveidoti Premjerministra un divu Premjerministra vietnieku amati. Pēc vienošanās par varas sadalīšanu Odinga kļuva par Premjerministru. Tomēr pilnīga Prezidenta varas pārdale netika realizēta un līdz ar to arī minoritāšu un marģinalizēto grupu tiesību garantijas netika ieviestas atsevišķā pantā.

Lasiet vēl

Kenija: Minoritātes, vietējie iedzīvotāji un etniskā dažādība – Minority Rights Group International un Minoritāšu tiesību attīstības centrs

Kop 2008. gada...

...minoritātes un vietējie iedzīvotāji tiek iesaistīti atkārtotā Konstitūcijas pārskatīšanas procesā. Dalībnieki, kurus vada Minoritāšu un reformu konsorcijs (MRC), cenšas nodrošināt to, lai 2004. gada Bomas uzmetums tiek iekļauts Konstitūcijas uzmetumā un lai gala rezultāts atbilst minoritāšu un vietējo iedzīvotāju un citu marģinalizēto grupu vajadzībām.

Esiet gatavs reaģēt uz apstākļu maiņu. Plānošanas procesa laikā paredziet vairākus scenārijus, lai jūs varētu piemērot savu stratēģiju un taktiku pēc tām izmaiņām.

Savai un grupas drošībai izveidojiet drošības plānu. Pirms iesaistīties cīņā, kurā var tikt apdraudēta jūsu personīgā drošība, rūpīgi apdomājiet šo lēmumu.

**ATBILSTO I
STARPTAUTISKIE
INSTRUMENTI**

VIENLĪDZĪBAS UN NEDISKRIMINĀCIJAS NOTEIKUMI STARPTAUTISKAJOS CILVĒKTIESĪBU INSTRUMENTOS

Starptautiskais Civilo un Politisko Tiesību Pakts

2.1. pants

Ikviens šā pakta dalībvalsts apņemas respektēt un garantēt visām tās teritorijas ietvaros un tās jurisdikcijā esošajām personām šajā paktā atzītās tiesības bez jebkādas atšķirības – neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa, dzimšanas vai citiem apstākļiem.

3. pants

Šā pakta dalībvalstis apņemas nodrošināt vīriem un sievietēm vienlīdzīgas tiesības izmantot visas šajā paktā paredzētās pilsoniskās un politiskās tiesības.

24.1. pants

Katram bērnam bez jebkādas diskriminācijas – neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, nacionālās vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa vai dzimšanas – ir tiesības uz tādiem aizsardzības līdzekļiem, kādi viņa ģimenei, sabiedrībai un valstij jāsniedz viņam kā mazgad gajam.

26. pants

Visi cilvēki ir vienlīdzīgi likuma priekšā, un viņiem ir tiesības bez jebkādas diskriminācijas uz vienādu likuma aizsardzību. Jebkura diskriminācija jāaizliedz ar likumu, un likumam jāgarantē visām personām vienāda un efektīva aizsardzība pret jebkādu diskrimināciju – neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa, dzimšanas vai citiem apstākļiem.

A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

2.2. pants

Šā pakta dalībvalstis apņemas garantēt, lai šajā paktā pasludinātās tiesības tiktu īstenotas bez jebkādas diskriminācijas – neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, tautības vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa, dzimšanas vai citiem apstākļiem.

3. pants

Šā pakta dalībvalstis apņemas nodrošināt vīriem un sievietēm vienlīdzīgas tiesības izmantot visas šajā paktā noteiktās ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības.

Konvencija par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu

Starptautiskā konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu

Bērnu tiesību konvencija

2.1. pants

Dalībvalstis respektē un nodrošina visas šajā konvencijā paredzētās tiesības katram bērnam, uz kuru attiecas to jurisdikcija, bez jebkādas diskriminācijas, neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās, etniskās vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa, veselības stāvokļa un bērna, viņa vecāku vai likumīgo aizbildņu dzimšanas apstākļiem vai jebkādiem citiem apstākļiem.

Starptautiskā Konvencija Viesstrādnieku un viņu ģimenes locekļu aizsardzībai

7. pants)

Saskaņā ar starptautiskajiem cilvēka tiesību dokumentiem valstis apņemas pienākumu nodrošināt, ka Konvencijā paredzētās tiesības visiem viesstrādniekiem un viņu ģimenes locekļiem to teritorijā vai jurisdikcijā bez jebkādas atšķirības, tādās kā dzimums, rase, ādas krāsa, valoda, reliģija vai pārliecība, politiskie vai citi uzskati, nacionālā, etniskā vai sociālā izcelsmā, pilsonība, vecums, saimnieciskais stāvoklis, paums, ģimenes stāvoklis, dzimšana vai cits statuss.

Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (UNESCO)

Konvencija pret diskrimināciju izglītībā

Starptautiskās darba organizācijas (SDO) Konvencija Nr. 111 par diskrimināciju (nodarbinātība un nodarbošanās)

VALSTS PIENĀKUMU VEIDA NOTEIKUMI STARPTAUTISKAJOS CILVĒKTIESĪBU INSTRUMENTOS

Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām

2.1 pants

Ikviena valsts pakta daļvalsts apņemas individuāli un starptautiskās palīdzības un sadarbības veidā, piemēram, sadarbojoties ekonomikas un tehnikas jomā, maksimālajos tai pieejamo resursu ietvaros veikt pasākumus, lai pakāpeniski nodrošinātu valsts pakta atzīto tiesību pilnīgu īstenošanu ar visām atbilstošajām metodēm, tai skaitā ar pieņemot likumdošanas pasākumus.

Starptautiskais Civilo un Politisko Tiesību Pakts

2.2 pants

Ja tas jau nav paredzēts esošajos likumos vai citos aktos, ikviena valsts pakta daļvalsts apņemas veikt nepieciešamos pasākumus saskaņā ar savām konstitucionālajām procedūrām un valsts pakta noteikumiem, lai piemērotu tādus likumdošanas vai citus līdzekļus, kas var būt nepieciešami valsts pakta atzīto tiesību īstenošanai.

LĪDZDALĪBAS STARPTAUTISKAJOS CILVĒKTIESĪBU INSTRUMENTOS NOTEIKUMI

Starptautiskais Civilo un Politisko Tiesību Pakts

19. pants

1) Katram cilvēkam ir tiesības netraucēti pieturēties pie saviem uzskatiem.

2) Katram cilvēkam ir tiesības brīvi izpaust savus uzskatus, šīs tiesības ietver brīvību meklēt, saņemt un izplatīt dažāda veida informāciju un idejas neatkarīgi no valstu robežām mutvārdos, rakstveidā, izmantojot presi vai mākslinieciskās izpausmes formas, vai citādā veidā pēc savas izvēles.

21. pants

Tiek atzītas tiesības rīkot miermīlīgas sapulces. Šīs tiesības izmantošanā nav nekādu ierobežojumu, atskaitot tos, kas paredzēti saskaņā ar likumu un kas demokrātiskā sabiedrībā nepieciešami valsts vai sabiedriskās drošības un sabiedriskās kārtības interesēs, iedzīvotāju veselības un tikumības vai citu personu tiesību un brīvību aizsardzībai.

22.1 pants

Katram cilvēkam ir tiesības uz asociāciju brīvību, ar tiesības dibināt arodbiedrības un iestāties tajās, lai aizsargātu savas intereses.

25. pants

Katram pilsonim, neskatoties uz nekādām 2.pantā minētajām atšķirībām un bez nepamatotiem ierobežojumiem, jābūt tiesībām un iespējai:

- (a) piedalīties valsts lietu kārtotāšanā gan tieši, gan ar citu palīdzību;
- (b) balsot un tikt ievēlētam stāšanās periodiskās vēlēšanās, kas notiek uz vispārēju un vienlīdzīgu vēlēšanu tiesību pamata, aizklāti balsojot, un kas nodrošina vēlēšanu brīvības izpaušanos;
- (c) ievērojot vispārēju vienlīdzību, pildīt valsts dienestu savā valstī.

Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām

15.1 pants

Šī pakta dalībvalstīs atzīst ikviena tiesības:

- (a) piedalīties kultūras dzīvē.

Konvencija par jebkuras sievietes diskriminācijas izskaušanu

7. pants

Dalībvalstīs veic visus attiecīgos pasākumus diskriminācijas likvidēšanai attiecībā uz sievietēm valsts politiskajā un sabiedriskajā dzīvē un, konkrēti, nodrošina sievietēm uz vienādiem noteikumiem ar vīriešiem tiesības:

- (a) balsot visās vēlēšanās un publiskajos referendumos un tikt ievēlētam visos politiski vēlētos orgānos;
- (b) piedalīties valdības politikas formulēšanā un realizēšanā un ieņemt valsts amatus, kā arī izpildīt visas valsts funkcijas visos valsts pārvaldes līmeņos;
- (c) piedalīties ar valdību nesaistītu organizāciju un asociāciju darbībā, kuras risina valsts sabiedriskās un politiskās dzīves problēmas.

8. pants

Dalībvalstīs veic visus attiecīgos pasākumus, lai nodrošinātu sievietēm iespēju uz vienādiem notei-

kumiem ar vīriešiem un bez jebkādas diskriminācijas pārstāvēt savas valdības starptautiskā līmenī un piedalīties starptautisko organizāciju darbā.

Bērnu tiesību konvencija: 13, 15 un 31. pants

STARPTAUTISKĀS PALĪDZĪBAS UN SADARBĪBAS NOTEIKUMI CIVĒKTIESĪBU INSTRUMENTOS

Apvienoto Nāciju Organizācijas statūti

1.3 pants

Apvienoto Nāciju Organizācijas mērķi ir: ... īstenot starptautisko sadarbību starptautisko ekonomisko, sociālo, kultūras un humanitāro problēmu risināšanā un cilvēka tiesību un pamatbrīvību cieņas veicināšanā un attīstībā visiem bez rases, dzimuma, valodas vai reliģijas atšķirības.

55. pants

Ar mērķi radīt nosacījumus stabilitātei un labklājībai, kas nepieciešama mierīgām un draudzīgām attiecībām starp nācijām un kas balstītos uz tautu līdztiesības un pa noteiktām principiem cienāšanu, Apvienoto Nāciju Organizācija veicina: (a) dzīvības, pilnas iedzīvotāju nodarbinātības, ekonomiskā un sociālā progresā palielināšanu un attīstību; b) starptautisko ekonomisko, sociālo, veselības aizsardzības un tautsaimniecības problēmu risināšanu, starptautisko sadarbību kultūras un izglītības jomā; c) cilvēka tiesību un pamatbrīvību vispārēju cienāšanu un ievērošanu bez rases, dzimuma, valodas un ticības atšķirībām.

56. pants

Visas Organizācijas Dalībvalstīs apņemas sadarbībā ar Organizāciju veikt kopīgus un patstāvīgus darbus 55.pantā norādīto mērķu sasniegšanai.

Universālā cilvēktiesību deklarācija

22. un 28. pants

„Katram cilvēkam ... ir tiesības uz ... viņa personības pa cieņas uzturēšanu un brīvību attīstībai nepieciešamo tiesību stenošanu ekonomiskajā, sociālajā un kultūras jomā ar nacionālo pasākumu palīdzību un starptautiskās sadarbības ceļā ...” (22. pants) un „...ir tiesības uz sociālo un starptautisko kārtību, kurā var tikt pilnīgi realizētas šajā Deklarācijā izklāstātās tiesības un brīvības” (28. pants).

Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām

2.1 pants

Ikviena šā pakta dalībvalsts apņemas individuāli un starptautiskās palīdzības un sadarbības veidā, piemēram, sadarbojoties ekonomikas un tehnikas jomā, maksimālajos tai pieejamo resursu ietvaros veikt pasākumus, lai pakāpeniski nodrošinātu šajā paktā atzīto tiesību pilnīgu stenošanu ar visām atbilstošajām metodēm, tai skaitā ar pieņemot likumdošanas pasākumus.

11.2, 15.4, 22. un 23. pants.

Bērnu tiesību konvencijas 4. un 24.4 pants

Deklarācija par tiesībām uz attīstību

PASAULES KONFERENCES

ANO konference par vidi un attīstību (1992. g.): 21. darba kārtība ; Vīnes deklarācija un rīcības programma (1993); AN Tūkstošgades deklarācija (2000); Trešā ANO konference par Vismazāk attīstītajām valstīm: deklarācija un rīcības programma (2001); Monterejas konsenss Starptautiskajā konferencē par finansējumu attīstībai (2002); un 2005. gada pasaules samita rezultāts.

Tūkstošgades attīstības mērķis 8: Izstrādāt attīstības globālo partnerību.

ATTĪSTĪBAS DEKLARĀCIJA

A/REZ/41/128

1986. gada 4. decembra

97. plenārsēdē

41/128. Deklarācija par tiesībām uz attīstību

Ģenerālā Asambleja,

paturot prātā Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtu mērķus un principus par starptautiskas sadarbības sasniegšanu starptautisku ekonomiskas, sociālas, kultūras un humanitāras dabas jautājumu atrisināšanā, kā arī veicinot un sekmējot cieņu pret cilvēka tiesībām un pamatbrīvībām visiem bez rases, dzimuma, valodas vai reliģijas atšķirības,

atzīstot, ka attīstība ir visaptverošs ekonomiskais, sociālais, kultūras un politiskais process, kas ir vērsts uz pastāvīgu visu iedzīvotāju un visu individuālu labklājības uzlabošanu, balstoties uz viņu aktīvu, brīvu un apzinīgu piedalīanos attīstībā un taisnīgā no tā iegūto labumu sadalē,

ņemot vērā, ka saskaņā ar Vispārējās cilvēka tiesību deklarācijas noteikumiem ikvienam ir tiesības uz sociālo un starptautisko kārtību, kurā var pilnīgi stenot šajā Deklarācijā noteiktās tiesības un brīvības,

atceroties Starptautiskā ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību pakta un Starptautiskā pilsoņa un politisko tiesību pakta noteikumus,

atceroties tālāk attiegos Apvienoto Nāciju Organizācijas un to specializēto iestāžu Ikgadus, konvencijas, rekomendācijas un citus dokumentus par cilvēka būtisku attīstību, visu tautu ekonomisko un sociālo progresu un attīstību, tai skaitā dokumentus par dekolonizāciju, diskriminācijas novēršanu, cilvēka tiesību un pamatbrīvību cienāšanu un ieviešanu, starptautiskā miera un drošības saglabāšanu un tālāku draudzību

attiecību un sadarbības starp valstīm nodrošināt un saskaņot ar Statūtiem,

atsaucoties uz tautu pārticības tiesībām, uz kurām balstoties tām ir tiesības brīvi noteikt to politisko statusu un nodarboties ar to ekonomisko, sociālo un kultūras attīstību,

atsaucoties ar uz tautu tiesībām stenot atbilstoši abu Starptautisko cilvēka tiesību pakta noteikumiem pilnīgu un neierobežotu suverenitāti pār visām to dabas bagātībām un resursiem,

rūpējoties par Statūtos noteiktajiem valstu pienākumiem veicināt vispārēju cilvēka tiesību un pamatbrīvību ievērošanu visiem bez jebkādas atšķirības pēc rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, pauma, dzimšanas vai cita statusa,

ņemot vērā, ka masveida un briesmīgu tautu un indivīdu cilvēka tiesību pārkāpumu novēršana, ko ietekmē situācijas, tādas kā tās, kas ir koloniālisma, neokolonālisma, apartheīda, visu rasisma formu un rasu diskriminācijas, ārvalstu kundzības un okupācijas, agresijas un draudu nacionālajai suverenitātei, nacionālajai vienotībai un teritoriālajai viengabalainībai sekas, tāpat kara draudu izslēgšana radītu labvēlīgus apstākļus cilvēces daļas attīstībai,

pārliecināta par nopietnu ķērļu esamību attīstībai, kā arī pilnīgai cilvēku un tautu apmierinātībai, ko, starp citu, veido pilsoņa, politisko, ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību nolīgums, un uzskatot, ka visas cilvēka tiesības un pamatbrīvības ir nedalāmas un savstarpēji atkarīgas un ka, lai veicinātu attīstību, vienlīdzīga uzmanība un steidzamas rūpes jāvelt pilsoņa, politisko, ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību stenošanai, veicināšanai un aizsardzībai, un ka atbilstoši noteiktu cilvēka tiesību un pamatbrīvību veicināšanai, cienāšanai un baudīšanai nevar attaisnot citu cilvēka tiesību un pamatbrīvību nolīgumu,

uzskatot, ka starptautiskais miers un drošība ir būtiski elementi tiesību uz attīstību stenošanā,

vēlreiz apstiprinot, ka pastāv cieša saistība starp atbrūņoanos un attīstību un ka progress atbrūņošanās jomā ievērojami veicinātu progresu attīstības jomā, un ka resursi, kuri atbrūšies atbrūņošanās pasākumu rezultātā, jāvelt visu tautu, it īpaši jaunattīstības valstu ekonomiskajai un sociālajai attīstībai un labklājībai,

atzīstot, ka cilvēka personība ir attīstības procesa galvenais objekts un ka tādēļ attīstības politikai jāpadara cilvēks par attīstības galveno dalībnieku un ieguvēju,

atzīstot, ka tautu un indivīdu attīstībai labvēlīgu apstākļu radīšana ir valstu galvenais uzdevums,

apzinoties, ka starptautiska lmeņa pūlēm veicināt un aizsargāt cilvēka tiesības jābūt saistītām ar pūlēm iedibināt jaunu starptautisko ekonomisko kārtību,

apstiprinot, ka tiesības uz attīstību ir neatņemamas cilvēka tiesības un ka attīstības iespēju vienlīdzība ir gan nāciju, gan indivīdu, kas veido nācijas, privilēģija,

izsludina sekojošu Deklarāciju par tiesībām uz attīstību:

1. pants

1. Tiesības uz attīstību ir neatņemamas cilvēka tiesības, pamatojoties uz kurām katram cilvēkam un visām tautām ir dotas tiesības piedalīties, dot savu ieguldījumu un baudīt ekonomisko, sociālo, kultūras un politisko attīstību, kurā var pilnībā stenot visas cilvēka tiesības un pamatbrīvības.

2. Cilvēka tiesības uz attīstību nozīmē arī tautu pārticības tiesību pilnīgu stenošanu, kas ietver, pēc atbilstoši abu Starptautisko cilvēka tiesību pakta noteikumiem, viņu neatņemamo tiesību izmantošanu uz pilnīgu suverenitāti pār visām viņu dabas bagātībām un resursiem.

2. pants

1. Cilvēks ir attīstības galvenais objekts un viņam jābūt tiesībsargājamam un aktīvam dalībniekam un ieguvējam.

2. Visi cilvēki ir atbildīgi par attīstību gan individuāli, gan kolektīvi ņemot vērā nepieciešamību pēc cieņas pret viņu cilvēka tiesībām un pamatbrīvībām, kā arī viņu pienākumus pret sabiedrību, kas vienīgā var nodrošināt brīvību un pilnīgu cilvēka būtības īstenošanu, un tādēļ viņiem jāveicina un jāaizsargā attīstības atbilstošā politiskā, sociālā un ekonomiskā kārtība.

3. Valstīm ir tiesības un pienākums formulēt atbilstošu nacionālās attīstības politiku, kas vērsta uz pastāvīgu visu iedzīvotāju un visu individuālu labklājības uzlabošanu, balstoties uz viņu aktīvu, brīvību un nozīmīgu piedalīanos attīstībā un uz tautu labumu sadali pēc tam.

3. pants

1. Valstis uzņemas lielāko atbildības daļu par tiesībsargāšanu un attīstības īstenošanu labvēlīgu nacionālo un starptautisko apstākļu radīšanai.

2. Tiesībsargāšanu un attīstības īstenošana pieprasa pilnīgu cieņu pret starptautisko tiesību principiem par draudzīgām attiecībām un sadarbību starp valstīm atbilstoši Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtiem.

3. Valstu pienākums ir sadarboties vienai ar otru attīstības nodrošināšanai un ķērļus attīstībai novēršanai. Valstīm ir jāīsteno savas tiesības un jāpilda savi pienākumi tādā veidā, lai veicinātu jauno starptautisko ekonomisko kārtību, kas balstīta uz suverēnu vienlīdzību, savstarpēju atkarību un savstarpēju ieinteresētību un sadarbību starp visām valstīm, kā arī lai sekmētu cilvēka tiesību ieviešanu un īstenošanu.

4. pants

1. Valstu pienākums ir individuāli un kolektīvi spert soļus, lai formulētu tādu starptautiskās attīstības politiku, kas veicinātu pilnīgu tiesībsargāšanu un attīstību.

2. Ir nepieciešama pastāvīga rīcība, lai veicinātu jaunattīstības valstu straujāku attīstību. Kā papildinājums jaunattīstības valstu pūlēm starptautiska sadarbība ir nepieciešama, nodrošinot savstarpēji ar piemērotiem līdzekļiem un aprīkojumu, lai sekmētu to vispusīgu attīstību.

5. pants

Valstīm jāspēj apņēmt soli, lai novērstu masveida un smagus tautu un individuālu cilvēka tiesību pārkāpumus, ko ietekmē situācijas, kas veidojušas apārtā, visu rasisma formu un rasu diskriminācijas, koloniālisma, ārvalstu kundzības un okupācijas, agresijas, ārvalstu iejaukšanās un draudu nacionālajai suverenitātei, nacionālajai vienotībai un teritoriālajai viengabalainībai, kara draudu un atteikuma atzīt tautu pamattiesības uz patērējamās rezultātā.

6. pants

1. Visām valstīm jāsadarbības, lai sekmētu, veicinātu un stiprinātu vispārēju visu cilvēka tiesību un pamatbrīvību īstenošanu un ieviešanu visiem neatkarīgiem rasēm, dzimumam, valodas vai reliģijai.

2. Visas cilvēka tiesības un pamatbrīvības ir neatdalāmas un savstarpēji atkarīgas; vienlīdzīga un neatliekama uzmanība ir jāpievērš pilsoņu, politisko, ekonomisko, sociālo un kultūras tiesībsargāšanai, veicināšanai un aizsardzībai.

3. Valstīm ir jāspēj soli, lai novērstu ķērļus attīstībai, kuri ir pilsoņu un politisko, kā arī ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību neieviešanas rezultāts.

7. pants

Visām valstīm ir jāveicina starptautiskā miera un drošības iedibināšana, saglabāšana un stiprināšanu un vajadzīgajās jomās, jādara viss iespējams, lai sasniegtu vispārēju un pilnīgu atbrūnošanas efektu un starptautiskajā kontrolē, kā arī nodrošinātu, ka resursi, kas atbrūnošanas efektu atbrūnošanas pasākumu rezultātā, tiek izmantoti vispusīgi, it īpaši jaunattīstības valstu, attīstībai.

8. pants

1. Valstīm nacionālajā līmenī jāveic visi tiesību uzstāšanās stenošanas nepieciešamie pasākumi un jānodrošina, cita starpā, visiem vienlīdzīgās iespējas izmantot pamatresursus, izglītību, medicīniskos pakalpojumus, pārtiku, mājokļus, nodarbinātību un tautsaimniecības ienākumu sadali. Ir jāveic efektīvi pasākumi, lai nodrošinātu sievietēm un bērniem aktīvu lomu attīstības procesā. Ir jāsteno atbilstošas ekonomiskas un sociālas reformas, lai novērstu visas sociālās netaisnības.

2. Valstīm jāveicina iedzīvotāju līdzdalība visās jomās kā svarīgs attīstības un pilnīgas visu cilvēku tiesību stenošanas faktors.

9. pants

1. Visi vajadzīgajā Deklarācijā noteiktie tiesību uzstāšanās aspekti ir nedalāmi un savstarpēji atkarīgi un katrs no tiem ir jāapsver kopējā kontekstā.

2. Neko vajadzīgajā Deklarācijā nevar iztulkot vai nu kā pretēju Apvienoto Nāciju Organizācijas mērķiem un principiem, vai kā tādu, kas pieļauj, ka kāda valstij, grupai vai personai ir tiesības iesaistīties vai veikt kādu darbu, kas vērsta uz Vispārējā cilvēku tiesību deklarācijā un Starptautiskajos cilvēku tiesību paktos noteikto tiesību pārkāpumiem.

10. pants

Ir jāspēri soļi, lai nodrošinātu tiesību uz attīstību pilnīgu izpildi un progresīvu paplašināšanu, iekļaujot politikas, likumdošanas un citu pasākumu formulēšanu, pieņemšanu un stenošanu nacionālajā un starptautiskajā līmenī.

UNDM

A/REZ/47/135

92. plenārsēde

1992. gada 18. decembra

47/135. Deklarācija par to personu tiesībām, kas pieder pie nacionālajām vai etniskajām, reliģiskajām un lingvistiskajām mazākumgrupām

Ģenerālā Asambleja,

vēlreiz apstiprinot, ka viens no Apvienoto Nāciju pamatmērķiem, kā noteikts Statūtos, ir veicināt un stiprināt vispārēju visu cilvēku tiesību un pamatbrīvību cienāšanu un ievērošanu visiem neatkarīgi no rases, dzimuma, valodas vai reliģijas,

vēlreiz apstiprinot ticību cilvēku pamattiesībām, cilvēku cieņai un vērtībai, vīriem un sievietēm un lielu un mazu valstu vienlīdzīgām tiesībām,

vēloties veicināt Statūtos, Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā, Konvencijā par genocīda nepieļaujamību un sodānu par to, Starptautiskajā konvencijā par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu, Starptautiskajā Civilo un Politisko Tiesību Paktā, Starptautiskajā paktā par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, Deklarācijā par visa veida pretreligijskiem uzskatiem vērstas neiecietības un diskriminācijas izskaušanu, Bērnu tiesību konvencijā, kā arī citos saistošos starptautiskos instrumentos, kas ir tikuši apstiprināti vispārējā vai reģionālā līmenī un kas noslēgti starp Apvienoto Nāciju dalībvalstīm, iekļauto principu realizēšanu,

iespaidojoties no Starptautiskā Civilo un Politisko Tiesību Pakta 27. panta noteikumiem, kas skar personas, kas pieder pie etniskām, reliģiskām vai lingvistiskām mazākumgrupām,

ņemot vērā, ka pie nacionālām vai etniskām, reliģiskām un lingvistiskām mazākumgrupām piederu personu tiesību veicināšana un aizsardzība veicina politisku un sociālu personu apdzīvotību valstī,

uzsverot, ka pastāvīga pie nacionālām vai etniskām, reliģiskām un lingvistiskām mazākumgrupām piederu personu tiesību veicināšana un realizācija, kā neatņemama sabiedrības atbilstības daļa un uz likumiem balstīts demokrātijas ietvars, veicinātu draudzības un sadarbības nostiprināšanu starp cilvēkiem un valsti,

ņemot vērā, ka Apvienotās Nācijās ieņemamo nozīmīgu vietu mazākumgrupu aizsardzībā,

paturot prātā Apvienoto Nāciju sistēmas līdzīmu paveikto darbu, pa to uzsverot Cilvēktiesību komisijas, Diskriminācijas novēršanas un mazākumgrupu aizsardzības apakškomisijas un organizāciju, kas dibinātas saistībā ar Starptautiskajiem cilvēktiesību paktiem un citiem saistītiem starptautiskajiem cilvēktiesību instrumentiem, lai veicinātu un aizsargātu pie etniskām, reliģiskām un lingvistiskām mazākumgrupām piederu personu tiesības, darbu,

ņemot vērā nozīmīgo darbu, ko ir paveikušas starptautiskās un nevalstiskās organizācijas mazākumgrupu aizsardzībai un pie nacionālām vai etniskām, reliģiskām un lingvistiskām mazākumgrupām piederu personu tiesību veicināšanai un aizsardzībai,

atzīstot, ka ir nepieciešams nodrošināt efektīvu starptautisko cilvēktiesību instrumentu ieviešanu attiecībā uz to personu tiesībām, kas pieder pie nacionālām vai etniskām, reliģiskām un lingvistiskām mazākumgrupām,

izsludina sekojošu Deklarāciju par to personu tiesībām, kas pieder pie nacionālajām vai etniskajām, reliģiskajām un lingvistiskajām mazākumgrupām (neoficiāls tulkojums):

1. pants

1. Valstī jāaizsargā nacionālo vai etnisko, kultūras, reliģisko un lingvistisko mazākumgrupu pastāvēšana un identitāte un jāsekmē tādu apstākļu radīšana, kas attīstītu šo identitāti.
2. Valstī jāveic atbilstoši likumdošanas un citi pasākumi, lai sasniegtu šos mērķus.

2. pants

1. Personām, kuras pieder pie nacionālām vai etniskām, reliģiskām un lingvistiskām mazākumgrupām (turpmāk - "personas, kas pieder pie mazākumgrupām" vai "pie mazākumgrupām piederušas personas"), ir tiesības brīvi un bez iejaukšanās un bez jebkāda veida diskriminācijas baudīt savu kultūru, sludināt un pieņemt savu reliģiju un lietot savu valodu kā privāti, tā ar sabiedrību.
2. Personām, kuras pieder pie mazākumgrupām, ir tiesības efektīvi piedalīties kultūras, reliģiskajā, sociālajā, ekonomiskajā un publiskajā dzīvē.
3. Personām, kuras pieder pie mazākumgrupām, ir tiesības efektīvi piedalīties nacionālā lēmuma un, atbilstoši gadījumos, reģionālā lēmuma pieņemšanā par mazākumgrupu, pie kuras viņi pieder, vai par reģioniem, kuros tās dzīvo, veidā, kas atbilst nacionālajai likumiem.
4. Personām, kuras pieder pie mazākumgrupām, ir tiesības nodibināt un uzturēt pašas savas biedrības.
5. Personām, kuras pieder pie mazākumgrupām, ir tiesības nodibināt un uzturēt bez jebkādas diskriminācijas brīvus un mierīgus kontaktus ar citiem viņu

grupu locekļiem un ar personām, kuras pieder pie citām mazākumgrupām, kā ar pārrobežu kontaktus ar citu valstu pilsoņiem, ar kuriem viņas saista nacionālas vai etniskas, reliģiskas vai lingvistiskas saites.

3. pants

1. Personas, kuras pieder pie mazākumgrupām, drīkst izmantot savas tiesības, ieskaitot tās, kas noteiktas šajā deklarācijā, individuāli, kā ar kopā ar citiem savas grupas locekļiem bez jebkāda veida diskriminācijas.

2. Nevienai personai, kura pieder pie mazākumgrupas, no šajā deklarācijā noteikto tiesību izmantošanas vai neizmantošanas neradīsies negatīvas sekas.

4. pants

1. Ja nepieciešams, valstīm jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka personas, kuras pieder pie mazākumgrupām, varētu pilnībā un efektīvi izmantot visas savas cilvēktiesības un pamatbrīvības bez diskriminācijas un pilnībā vienlīdzīgā likuma priekšā.

2. Valstīm jāveic pasākumi, lai radītu labvēlīgus apstākļus, lai dotu iespēju personām, kuras pieder pie mazākumgrupām, paust sev raksturīgās paļāvības un attiecīgu savu kultūru, valodu, reliģiju, tradīcijas un paražas, izņemot, ja atsevišķas darbības ir pretrunā ar nacionālo likumu un ir pretējas starptautiskajiem standartiem.

3. Valstīm būtu jāveic atbilstoši pasākumi, lai, kur vien iespējams, personām, kuras pieder pie mazākumgrupām, būtu atbilstošas iespējas iemācīt savu dzimto valodu vai iegūt izglītību dzimtajā valodā.

4. Valstīm, ja nepieciešams, būtu jāveic pasākumi izglītības jomā, lai veicinātu mazākumgrupu, kuras dzīvo to teritorijā, vēstures, tradīciju, valodas un kultūras apzināšanu.

Personām, kuras pieder pie mazākumgrupām, būtu jābūt atbilstošām iespējām iegūt zināšanas par sabiedrību kopumā.

5. Valstīm būtu jāapsver atbilstoši pasākumi, lai personas, kuras pieder pie mazākumgrupām, varētu pilnībā piedalīties savas valsts ekonomiskajā progresā un attīstībā.

5. pants

1. Valsts politika un programmas jāplāno un jāsteno, ievērojot minoritātēm piederošu personu likumgāš intereses.

2. Valstu savstarpējās sadarbības un palīdzības programmas jāplāno un jāsteno, ievērojot minoritātēm piederošu personu likumgāš intereses.

6. Valstīm būtu jāsadarbības jautājumos par personām, kuras pieder pie mazākumgrupām, ar informācijas un pieredzes apmaiņu, lai veicinātu savstarpējo sapratni un uzticību.

7. pants

Valstīm būtu jāsadarbības, lai veicinātu cieņu pret tiesībām, kas noteiktas šajā deklarācijā.

8. pants

1. Nekas šajā deklarācijā nedrīkst kavēt valstu starptautisko saistību izpildi pret personām, kuras pieder pie mazākumgrupām. Valstīm ir jālabticiģi jāpilda saistības un apņemas, kuras tās uzņēmušas sašķaņā ar starptautiskajiem līgumiem, kuros tās piedalās.

2. Tiesību izmantošana, kuras noteiktas šajā deklarācijā, nedrīkst traucēt visu personu vispārāto cilvēktiesību un pamatbrīvību baudīšanu.

3. Pasākumus, kurus valstis veikušas, lai nodrošinātu efektīvu šajā deklarācijā noteikto tiesību izmantošanu, nedrīkst, prima facie, uzskatīt par pretējiem vienlīdzības principam, kas ietverts Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā.

4. Nekas šajā deklarācijā nedrīkst tikt skaidrots kā atļaujot veikt jebkādu darbību, kas ir pretrunā ANO mērķiem un principiem, ieskaitot suverēno vienlīdzību, teritoriālo integritāti un valstu politisko neatkarību.

9. pants

Specializētām iestādēm un citām ANO sistēmas organizācijām atbilstoši savai kompetencei jānodrošina ieguldījums pilnīgā šajā deklarācijā noteikto tiesību un principu īstenošanai.

VĀRDNĪCA

Āfrikas – ES stratēģija – tas ir politisks dokuments starptautiska līguma starp ES Padomi un Āfrikas Savienību (ĀS) formā, kas panākts 2005. gadā, un ko 2006. gadā apstiprinājusi Padome un 2007. gadā – ĀS. Pēc tam 2007. gadā tika izdota Lisabonas Deklarācija, kas noteica partnerības principus un saistības un tika pieņemta vienlaicīgi ar vienoto stratēģiju un pirmo trīs gadu rīcības plānu (2008.-2010. gads).

Aid Watch – veic attīstības nevalstisko organizāciju aktivitāšu novērtēšanu visos Oficālās attīstības palīdzības līmeņos, palīdzības sniegšanā un attiecīgās attīstības iestāžu politikās.

Aizstāvība – problēmas apskatīšana politiskā līmenī, problēmas risinājuma nodrošināšana un atbalsta iegūšana risinājuma stenošanai, lai izmainītu esošo situāciju. Aizstāvība ir process, nevis darbība. Tā notiek visos līmeņos – vietējā, nacionālā, reģionālā un starptautiskā.

Attīstības izglītība (AI) – ir aktīvs mācību process, kas balstīts uz solidaritātes, vienlīdzības, ietveršanas un sadarbības vērtībām. Tas ļauj cilvēkiem pamatināšanas par attīstības prioritātēm un ilgtspējīgu cilvēku attīstību, ar cēloņu un globālo problēmu izpratnes palīdzību, pārvērst par personīgo iesaistīšanos un noformētām darbībām. AI sludina pilnīgu visu pasaules pilsoņu iesaistīšanos cīņā pret nabadzību un izstumšanu. Viņu mērķis ir ietekmēt vairāk nekā tikai godgaisu un ilgtspējīgu ekonomikas, sociālo, vides un uz cilvēktiesībām balstītu nacionālo un starptautisko politiku.

Attīstības sadarbības instruments (ASI) – instruments ir veidots no piecām tematiskām programmām (nevalstiskie dalībnieki, pārtikas drošība, ieguldīšana cilvēkos, vide, patvērums un migrācija, kompensācijas) un piecām ģeogrāfiskajām programmām (Āzija, Centrālāzija, Latīņamerika, Vidējie Austrumi un Dienvidāfrikas Republika). Tematiskās programmas ir atvērtas visām attīstības valstīm un atbalsta valsts stratēģijas dokumentus (CSP). ASI ir daļa parastā ES budžeta.

Cilvēktiesību struktūra – nodrošina uzdevuma un vispārējo standartu kopumu, ar ko var izvērtēt likumu, politikas un ieviešanas ietekmi.

CONCORD – Eiropas NVO konfederācija, kas atbild par atvieglojumiem un attīstību. Ar 18 starptautisko tīklu un 22 nacionālo savienību palīdzību no visām Eiropas valstīm viņi pārstāv vairāk nekā 1600 Eiropas NVO sarunās ar Eiropas organizācijām. Galvenais CONCORD mērķis ir, apvienojot pieredzi un atbildību, palielināt Eiropas attīstības NVO ietekmi Eiropas organizācijās.

Cotonou līgums – Partnerības līgums starp EK, tās dalībvalstīm un 79 Āfrikas, Karību un Klusā okeāna (ĀKK) valstīm, kas parakstīts 2000. gadā, apstiprināts 2002. gadā. Tas sekoja Yaoundé (1964.-1975. gads) un Lomé (1975.-2000. gads) līgumiem.

Eiropas attīstības fonds (EAF) – tika veidots, lai finansētu Cotonou līguma stenošanu. Katras dalībvalsts ieguldītais apjoms atkarīgs no IKP (iek zemes kopprodukts) un vēsturiskās piesaistes ĀKK valstīm. Īstenošanai piemērojami divi instrumenti: viens ir nozāres programmu dotēšana, otru veic EIB (Eiropas Investīciju banka) un tiecas palielināt privāto ieguldījumu.

Eiropas kaimiņu un partnerattiecību instruments (EKPI) – ir Eiropas kaimiņattiecību politikas atbalsta instruments, kas darbojas elastīgākā veidā un saistībā ar politiku. Kopš 2007. gada un ar turpmāk iepriekšējās TACIS (austrumu kaimiņvalstis un Krievija) un MEDA (Vidusjūras dienvidu kaimiņvalstis) programmas, kā arī Eiropas demokrātijas un cilvēktiesību iniciatīvas ir ietvertas tajā vienā instrumentā. Šis instruments aptver atsevišķu valstu programmas, uzlabotas starpvalstu sadarbības programmas, tehnisko palīdzību un informācijas apmaiņu, ilgtermiņa dubultlīgumus ar ES dalībvalstu pārvaldi. Ģeogrāfiski šis ir galvenais instruments, kas ietver iniciatīvas Balkānu reģionam un Turcijai. EKPI ir daļa parastā ES budžeta.

Eiropas Konsenss par humanitāro palīdzību – politikas izklāsts, ko 2007. gadā parakst jusi Eiropas Kopiena, Padome un Eiropas Parlaments.

Eiropas Savienības attīstības politikas konsenss – politikas izklāsts, ko 2005. gadā parakst jusi Eiropas Kopiena, Padome un Eiropas Parlaments.

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD) – to 1961. gadā izveidoja uz starptautiska līguma pamata. Dažas no visindustriālizētākajām pasaules valstīm kļuva par tās biedriem ar nosacījumu ievērot pamatprincipus: brīvā tirgus ekonomika, demokrātisks plurālisms un cieņa pret cilvēktiesībām. Tas ir ekskluzīvs tirgus ekonomiku klubs, kas cenšas veicināt starptautisko tirdzniecību un atbalsta ilgtermiņu ekonomisko attīstību. 2007. gadā OECD pārskatīja Eiropas Savienības Attīstības sadarbības politiku un programmas. Rezultātā Pārskata rekomendācijās tika iekļauti četri punkti: (1) veidot daudzsaistotākas un pilnīgākas darbības stratēģijas nabadzības izskaušanai, TAM un vispārīgajām problēmām, kā dzimumu līdztiesību, HIV/AIDS; (2) Komisijas un dalībvalstu lomu definēt; Komisijas darba efektivitātes palielināt ar dalībvalstu un Parlamenta uzraudzības sistēmu palīdzību, neapdraudot Komisijas darbību pārvaldī. Rekomendācijās tika iekļauti arī uzlabojumi (3) efektīvākas palīdzības sniegšanai un (4) politikas saskaņotība.

ESAO Attīstības veicināšanas komiteja (DAC) – primārā vieta, kurā ESAO lemj par atbalstu attīstības valstu ekonomikām. Tās locekļi ir pasaulē lielākie abpusējie ziedotāji.

Ilgtermiņa attīstība – attīstība, kas apmierina tagadējās vajadzības, neapdraudot iespēju nākamajām paaudzēm apmierināt savas vajadzības.

Nacionālais kopienākums (NKP) – salīdzina kopējo valsts saražotās produkcijas vērtību (piemēram, tās iekšzemes kopprodukts) ar ienākumiem, kas iegūti no citām valstīm (sevišķi procentus un dividendes) un vairāk vai mazāk līgumiem maksājumiem citām valstīm.

Oficiālā Attīstības palīdzība (ODA) (divpusēja/daudzpusēja) – sastāv no dāvinājumiem vai aizdevumiem ODA palīdzības saņēmējiem no DAC saraksta (attīstības valstis) un daudzpusējām aģentūrām. ODA palīdzības saņēmējiem ir trīs nosacījumi:

1. tā ir valdības palīdzība valdībām (starp pārvaldes sektoriem);
2. tās primārais mērķis ir ekonomiskā attīstības un labklājības nodrošināšana;
3. tā nodrošina konfesionālus finansiālos noteikumus (ja tas ir aizdevums, vismaz 25 procenti ir dāvinājums).

Finansiālajam atbalstam pievienojas ar tehniskā sadarbība, militāriem mērķiem nauda netiek piešķirta, kā arī netiek veikti maksājumi privātpersonām.

Divpusējais ODA – subsīdijas vai aizdevumu pēc OECD definīcijas ziedotāja valdība nodod tieši attīstības valsts valdībām.

Daudzpusējais ODA – vairāku valstu kopējie piešķirtie līdzekļi tiek sadalīti ar starptautisko organizāciju palīdzību (parasti ANO vai ES organizācijas). Palīdzība tiek saņemta biedra maksas formā.

Parīzes deklarācija par palīdzības efektivitāti – deklarāciju 2005. gadā parakstīja ziedotāju valdības, tajā skaitā ES, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) vadība. Tā ir deklarācija, tāpēc tai nav juridisku saistību.

TRIALOG – CONCORD projekts, kas atrodas Vānē, tā mērķis ir palielināt jauno dalībvalstu attīstības nevalstisko organizāciju un to dalīborganizāciju platformas. CONCORD palīdz jauno dalībvalstu platformām un to biedriem kļūst aktīviem globālās izglītības jomā ar AI darba grupu un DEEEP projekta palīdzību, kas organizē ikgadējās vasaras universitātes, piemēram, par AI jautājumiem.

Tūkstošgades deklarācija – izveidota 2000. gadā ANO Ģenerālajā asamblejā, starptautiska vienošanās par nabadzības izskaušanu.

Uz cilvēktiesībām balstītās pieejas attīstība – pamats ir starptautiskā cilvēktiesību likuma noteiktās normas un vērtības, kas veido attīstības politikas un institūciju pamatu.

KONTAKTINFORMĀCIJA UN CITI AVOTI

ATTĪSTĪBAS NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU RESURSI

Concord – Eiropas NVO konfederācija, kas atbild par atvieglojumiem un attīstību.

<http://www.concordeurope.org/Public/Page.php?ID=8>

Trialog – palīdz attīstīt NVO paplašinātājā ES, informācija par jaunajiem dalībvalstu attīstības nevalstiskajām organizācijām pieejama šeit:

<http://www.trialog.or.at/start.asp?ID=96>

ES attīstības sadarbības izskaidrojums, Trialog (2007. gads), pieejams šeit:

http://doku.cac.at/broschure_final_website.pdf

DEEEP – Eiropas attīstības izglītības apmaiņas projekts, pieejams šeit:

<http://www.deeep.org/>

Eurodad – Eiropas attīstības NVO tīkls, kas nodarbojas ar ekonomiskās politikas izstrādi, pieejams šeit:

<http://www.eurodad.org>

Eurostep – NVO tīkls, kas koncentrējas uz Eiropas attīstības sadarbību, pieejams šeit:

<http://www.eurostep.org>

BOND – Lielbritānijas aizjūras attīstības NVO, vispusīga informācija ar nelielām ārpus savienības NVO, pieejams:

<http://www.bond.org.uk/learning-and-training.php>

JAUNO DALĪBVALSTU PLATFORMAS

Čehijas Republika: FoRS – Čehijas attīstības sadarbības forums, pieejams šeit:

<http://www.fors.cz/en/news/news>

Ungārija: HAND – Ungārijas attīstības un humānās palīdzības NVO asociācija, pieejama šeit:

<http://www.hand.org.hu>

Latvija – Latvijas Platforma attīstības sadarbībai, pieejama šeit:

<http://www.lapas.lv/>

Malta – Nacionālā attīstības nevalstisko organizāciju platforma, pieejama šeit:

<http://www.ngdomalta.org/>

Polija – Grupa Zagranica, pieejama eit:
<http://www.zagranica.org.pl/>

Slovākijas Republika – P MVRO, pieejama eit:
<http://mvro.sk/index-en.html>

Slovēnija – SLOGA, Slovēnijas globālā darbība:
<http://www.sloga-platform.org/>

Pamatinformāciju par jauno dalībvalstu attīstības sadarbības politiku pārsvarā var atrast attiecīgās ārlietu ministrijas mājas lapā, kā arī Trialog tīmekļa vietnē (www.trialog.or.at).

ES KONTAKTI UN INFORMĀCIJA

Saites uz ES iestādēm, kas nodarbojas ar attīstību, likumu kopsavilkumiem, utt.:

http://europa.eu/pol/dev/index_en.htm

un par cilvēktiesību jautājumiem:

http://europa.eu/pol/rights/index_en.htm

Parlaments:

<http://www.europarl.europa.eu>;

ALDE grupa:

<http://www.alde.eu/>

Komisija:

http://ec.europa.eu/development/index_en.cfm

STARPTAUTISKIE DOKUMENTI

Monterrejas konsenss, pieejams eit:

<http://www.un.org/esa/ffd/monterrey/MonterreyConsensus.pdf>

Par zemes deklarāciju, pieejama eit:

<http://www.oecd.org/dataoecd/11/41/34428351.pdf>

Eiropas Savienības attīstības politikas konsenss, pieejams eit:

http://ec.europa.eu/development/policies/consensus_en.cfm

Eiropas Savienības konsenss par humanitāro palīdzību, pieejams eit:

http://europa.eu/legislation_summaries/humanitarian_aid/r13008_en.htm

Cotonou līgums, pieejams eit:

http://ec.europa.eu/development/geographical/cotonouintro_en.cfm

Lisabonas deklarācija, pieejama eit:

http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/EAS2007_lisbon_declaration_en.pdf

ATTĪSTĪBAS SADARBĪBA

ESAO darbības novērtējums, pieejams eit:

http://www.oecd.org/department/0,3355,en_2649_34603_1_1_1_1_1,00.html

PASOS ziņojums par Eiropas Savienības jauno dalībvalstu attīstības sadarbības politikas izaicinājumiem, pieejams eit:

<http://www.pasos.org/www-pasosmembers-org/publications/the-challenge-of-the-eu-development-co-operation-policy-for-new-member-states>

PASOS ziņojums par attīstības palīdzības politiku jaunajām ES dalībvalstīm, pieejams eit:

<http://www.pasos.org/www-pasosmembers-org/news/flexibility-towards-eastern-neighbours-and-good-governance-emphasized-to-european-parliament-pasos-report-on-development-aid-policies-of-new-eu-member-states>

TRIALOG pētījums „Attīstības politika jaunajās dalībvalstīs” (2003. gada martā), pieejams eit:

<http://www.trialog.or.at/images/doku/study-march03.pdf>

TRIALOG politikas ziņojums „Attīstības sadarbība uz ES paplašināšanās fona” (2002. gada septembris):

http://www.trialog.or.at/images/doku/trialog-policepaper_engl.pdf

Darba grupas ziņojums par paplašināšanos „Ar ES paplašināšanos saistīti attīstības politikas izaicinājumi Eiropas Savienībā” (2004. gada februāris), pieejams eit:

http://www.trialog.or.at/images/doku/challenges_of_enlargement.pdf

CONCORD palīdzības uzraudzības ziņojumi ar jauno dalībvalstu ODA, pieejams eit:

http://www.concordeurope.org/Files/media/internetdocumentsENG/3_Topics/Topics/Aidwatch/AidWatch-report-2009_light.pdf

ODA prioritātes jaunajās ES dalībvalstīs, 2007. gada novembris, pieejams eit:

http://www.trialog.or.at/images/doku/nms_oda_priority_countries.pdf

Kāda būs sadarbība starp vecajām un jaunajām ES dalībvalstīm? Secinājumi no Eiropas Savienības attīstības sadarbības platformu tikšanās 2. semināra 2008. gada 15. novembrī (organizēja HUMANIS, www.humanis.org, sadarbībā ar TRIALOG; kā blakus pasākums Eiropas attīstības dienām 2008. Strasbūrā no 15. līdz 17. novembrim); prezentēja TRIALOG pārstāve Kristīne Bedoja (Christine Bedoya) Eiropas attīstības dienu oficiālajā konferencē 2008. gada 16. novembrī:

<http://www.trialog.or.at/images/doku/EDD-workshop-TRIALOG.pdf>

Kā ar HUMANIS kopsavilkums par Eiropas attīstības dienām tīmekļa vietnē:

<http://www.eudevdays.eu/Public/PressRelease.php?ID=2724>.

„Attīstības politikas izaicinājumi jaunajās dalībvalstīs (NMS)” – ar šo runu ALDE seminārā (Eiropas Savienības parlamenta grupa ALDE – Eiropas Savienības liberāļu un demokrātu alianse) uzstājās CONCORD valdes locekle Annamarija Kekesi (Annamária Kékesi) 2008. gada 12. novembrī. Šī runa bija turpinājums Eiropas Parlamenta ziņojumam par jauno dalībvalstu izaicinājumiem (skatiet 2008. gada martā noslēgto Eiropas Parlamenta rezolūciju zemāk), kuru gada sākumā sagatavoja Lietuvas Eiropas Parlamenta locekle Danute Budreikaite (Danute Budreikaite).

<http://www.trialog.or.at/images/doku/alde-speech-annamaria-kekesi.pdf>

Papildu saites Eiropas Parlamenta mājas lapā:

<http://www.europarl.europa.eu>;

ALDE grupa:

<http://www.alde.eu/>

„Attīstības sadarbība jaunajās dalībvalstīs no NVO perspektīvas” – ar šo runu ES ziedotāju, Eiropas Parlamenta, attīstības komisijas Publiskajās noklausīšanās sēdē 2007. gada 30. janvārī uzstājās Slovākijas attīstības nevalstisko organizāciju platformas priekšsēdētāja Mariana Kaučika (Marian Caucik).

http://www.trialog.or.at/images/doku/ep_hearing_caucik.pdf

Papildu informāciju par noklausīšanās sēdi, lūdzu, meklējiet Eiropas Parlamenta tīmekļa vietnē.

„ES „topošie ziedotāji”: jaunie attīstības sadarbības dalībnieki” – ar šo runu Eiropas Parlamenta attīstības komisijas ES JAUNO ZIEDOTĀJU publiskās noklausīšanās sēdē 2007. gada 30. janvārī uzstājās UNDP Bratislavas reģionālā centra direktors Bens Slajs (Ben Slay).

http://www.trialog.or.at/images/doku/ep_hearing_slay.pdf

ES attīstības sadarbības politikas izaicinājumi jaunajām dalībvalstīm. Eiropas Parlamenta rezolūcija pielāgota 2008. gada martā, pieejama šeit:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0097+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN>

Īpašais Eiropas Komisijas Eiropabarometer: Jauno ES dalībvalstu pilsoņi un attīstības palīdzība, (2007. gada septembrī), pieejams šeit:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_286_en.pdf

Atvērtais forums par Pilsoniskās sabiedrības organizāciju efektivitāti, pieejams šeit:

<http://www.cso-effectiveness.org/>

Eiropas Savienības pārejas krājumā, pieejams šeit:

<http://trialog-information-service.blogspot.com/2009/06/european-transition-compendium-call-for.html>

Bukars (Bucar), Maja, Anja Mesika (Anja Mesic) un Eva Pliberseka (Eva Plibersek) „ES jauno dalībvalstu attīstības politikas”: nevalstisko organizāciju loma” (2008. gadā), pieejams šeit:

http://www.eadi.org/fileadmin/Documents/Events/General_Conference/2008/paper_bucar_et_al.pdf

Drazkevičs Elzbieta (Drazkiewicz, Elzbieta), Polijas zaļais tīkls, „Oficiālā attīstības palīdzība Visegrad valstīm” (2008. gadā), pieejams šeit:

http://globalnepoludnie.pl/IMG/pdf/oda_print.pdf

Horki Ondrejs (Horký, Ondřej), „Jauno ES dalībvalstu attīstības politika”. Jaunie ziedotāji ceļā no piespiedu altruisma uz globālo atbildību” (2006. gadā).

<http://www.ceeisacnf.ut.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=166463/horky.pdf>

Pieaugošās sāpes: attīstības politika jaunajā Eiropā, Saimons Laitfūts (Simon Lightfoot). BOND 2008. gada aprīlī The Networker izdevumā, pieejams šeit:

<http://www.bond.org.uk>

Laitfūts Saimons (Lightfoot, Simon), “ES attīstības politikas dinamika pēc paplašināšanās”, (2008. gadā), Lidsas universitāte. (Ārpusredzīga pārveidota Eiropas attīstības politikas pētījumu grupas diskusiju 35. ziņojuma versija, pieejams šeit:

<http://www.edpsg.org/index.pl>

vai izmantojot tiešsaisti

<http://www.edpsg.org/Documents/DP35.doc>

MATERIĀLI TURPMĀKAI AIZSARDZĪBAI

DEEEP aizstāvības rokasgrāmata:

<http://www.deeep.org/advocacytoolkit.html>

Eiropas Savienības attīstības politikas konsenss, Eiropas Savienības attīstības izglītības konsenss vai EP ziņojums par attīstības sadarbības politiku jaunajās dalībvalstīs. Pilnu AI saistību un deklarāciju sarakstu meklējiet šeit:

<http://www.deeep.org/advocacy.html>

KAMPAŅAS VEIDOŠANAS TURPMĀKIE NORĀDĪJUMI

Amnesty International kampaņu veidošanas pamācība:

<http://www.amnesty.org/en/library/info/ACT10/002/1997>

Civicus TAM kampaņu veidošanas rokasgrāmata:

<http://www.civicus.org/mdg/title.htm>

HAND kampaņu veidošanas pamācība:

http://www.zpok.zoldpok.hu/img_upload/3a2faadd704989e61eedced2e0b9a4c/kampanyologia2008.pdf

UZ CIVĒKTIESĪBĀM BALSTĪTAS PIEEJAS TURPMĀKIE NORĀDĪJUMI:

UNICEF, Uz cilvēktiesībām balstīta pieeja (2004. gadā), pieejams šeit:

<http://www.unicef.org/sowc04/files/AnnexB.pdf>

Augstā cilvēktiesību komisāra birojs, Biežāk uzdotie jautājumi par uz cilvēktiesībām balstītas pieejas izmantošanu attīstības sadarbībā (2006. gadā), pieejams šeit:

<http://www.un.org/Depts/dhl/humanrights/toc/toc9.pdf>

ANO augstā cilvēktiesību komisāra birojs, Uzmetuma vadlīnijas: uz cilvēktiesībām balstīta pieeja nabadzības izskaušanas stratēģijās, 2002. gada 10. septembrī, pieejams šeit:

<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f8298544.html>

(pēdējā pieeja 2009. gada 20. augustā).

ANO augstā cilvēktiesību komisāra birojs, Cilvēktiesības un nabadzības izskaušana. Konceptuālā struktūra (2004. gadā), pieejams šeit:

<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/PovertyReductionen.pdf>

Elisa, Lindseja (Ellis, Lyndsey), Uz cilvēktiesībām balstīta pieeja attīstībai: Kultūras relatīvisma izpēte un cilvēktiesību universālums, 2006. gada aprīlī, Brandeisa Universitātē, Hellera Sociālās politikas un vadības skolā, Ilgtspējīgas starptautiskās attīstības programmā.

Kočanovičs, Kordians (Kochanowicz, Kordian), Uz cilvēktiesībām balstīta pieeja attīstībai kā jauna iespēja un izaicinājums attīstības sadarbībā (2009. gadā), pieejams šeit:

<http://www.peacestudies.pl/niusy/photos/file/Kochanowicz.pdf>

„Uz cilvēktiesībām balstīta pieeja attīstībai Tūkstošgades attīstības mērķiem: UNDP un Hurist pieredze”, prezentāciju Oslo valdības centrā 2004. gada 1. novembrī sniedz Padomnieks cilvēktiesību jautājumos Ingers Ulstveds (Inger Ulstvedt), pieejama šeit:

<http://www.undp.org/oslocentre/>

(pēdējā pieeja 2009. gada 20. augustā).

Amnesty International ES birojs, Terre des Hommes starptautiskā federācija, ActionAid, Starptautiskais cilvēktiesību tīkls, Uz cilvēktiesībām balstītas pieejas un Eiropas Savienības palīdzības politika, 2008. gadā, pieejams šeit:

http://www.ihrnetwork.org/eu-development-policies_215.htm

(pēdējā pieeja 2009. gada 20. augustā).

„Kas ir attīstība?”, Pasaules Banka, 2004. gadā, pieejams šeit:

http://www.worldbank.org/depweb/english/beyond/beyondco/beg_01.pdf

(pēdējā pieeja 2009. gada 20. augustā).

Visas ANO cilvēktiesību līgumu puses pieejamas šeit:

<http://www2.ohchr.org/english/law/index.htm>

vai

<http://www.bayefsky.com>

LĪDZAUTORI

Barbara Erős, kultūras antropologs, DemNet Ungārijas biroja stratēģiskās programmas amatpersona. Iepriekš viņa pārstāvēja Ashoka: Publiskas, vadāmas informēšanas sadarbības un Ungārijas migrācijas projektu radītāji, programmas Serbijā un Bosnijā un Hercegovinā. Pa laiku viņa ir iesaistīta politikas veidošanā un aizstāvībā nacionālajos un ES tīklos.

Brigita Jakša (LLM) ir vienas no pasaulē lielākās nacionālās attīstības NVO DemNet Ungārijas politikas amatpersona. Viņa ir veikusi ekspertīzes pētījumus par darba tiesībām, starptautisko pārvietošanos, migrāciju un dzimumu diskrimināciju, tiesībspēju un seksuālo orientāciju. Viņa ieguva pieredzi, izmantojot uz cilvēktiesībām balstītu pieeju aizstāvībā.

Andrew Mesfin pašlaik atrodas Addis Ababā, Etiopijā, kur nodarbojas ar labdarības līdzekļu vākšanu un strādā par attīstības konsultantu vairākos projektos. Viņš darbojas NVO sektorā jau gandrīz 10 gadus un ir ieguvis lielu pieredzi darbojoties vairākos sektoros, piemēram, cilvēktiesības, ūdens, sanitārija un higiēna, HIV novēršana un garīgā veselība.

Esther Obaikol ir juriste un Ugandas zemes savienības Izpilddirektore kopš 2008. gada janvāra. Viņai ir vairāk nekā 15 gadus ilga pieredze likumdošanas un sociālās izpētes jautājumos par vidi, zemi, zemi kā iztikas līdzekli, dzimumu un nabadzību. Viņai ir pieredze ar likumprojektu izveidē, dzimumu jautājumu iekļaušanā likumdošanā, politikas analīzē un attīstībā. Viņa ir veikusi novērošanas un novērtēšanas uzdevumu valdības un NVO uzdevumā, un ir strādājusi pie katastrofu gatavības un vadības jautājumiem un pagaidu tiesību jautājumiem Ugandā.

Njang'ori Ohenjo ir Vietējo zvejnieku tīkla (IFP) līdzībinātājs un izpilddirektors un Minoritāšu reformu konsorcijs priekšsēdētājs. Viņš palīdzēja 2000. gadā izveidot CEMIRIDE organizāciju nacionālā līmenī palielināja minoritāšu un vietējo iedzīvotāju zināšanu līmeni par savām tiesībām, un šīs aktivitātes ir nopietni palīdzējušas valdībai uzsākt minoritāšu un to tiesību politikas procesus un dokumentāciju, no kurām svarīgākā ir zemes politika un projekti, kas attiecas uz Vietējo iedzīvotāju plānu.

Bernadett Sebály pašlaik sadarbojas ar MRG par minoritāšu jautājumu skaidrošanu žurnālistu vidū ES dalībvalstīs, tādējādi palielinot minoritāšu balsu atspoguļošanas biežumu ES plašsaziņas līdzekļos. Iepriekš viņa ir organizējusi un koordinējusi cilvēktiesību kampaņas kopā ar Amnesty International. Viņai ir grāds Komunikācijā un kultūras antropoloģijā.

Tobias Troll ir aizstāvības amatpersona DEEEP (Eiropas attīstības izglītības apmaiņas projekts), kur viņš ir atbildīgs par Eiropas attīstības izglītības vairāku ieinteresēto pušu procesiem. Viņš ir ieguvis grādu Berlīnes Mākslas Universitātē un kopš 2002. gada strādā par treneri, koordinātoru un ekspertu attīstības izglītības un globālās izglītības jautājumos.